

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)
της 15ης Δεκεμβρίου 1999 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-132/96 και T-143/96,

Freistaat Sachsen, εκπροσωπούμενο από τους Karl Pfeiffer και Jochim Sedemund, δικηγόρους Βερολίνου, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Aloyse May, 31, Grand-rue,

και

Volkswagen AG και Volkswagen Sachsen GmbH, εταιρίες γερμανικού δικαίου, με έδρα, αντιστοίχως, το Wolfsburg και το Mosel (Γερμανία), εκπροσωπούμενες από τους Michael Schütte, δικηγόρο Βερολίνου, και Martina Maier, δικηγόρο Düsseldorf, με αντίκλητους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Bonn και Schmitt, 62, avenue Guillaume,

προσφεύγοντες,

υποστηριζόμενοι από την

Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, εκπροσωπούμενη αρχικώς από τους Ernst Röder και στη συνέχεια από τον Wolf-Dieter Plessing, Ministerialräte στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομικών, επικουρούμενους από τον Thomas Oppermann, καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Tübingen, Graurheindorferstraße 108, Βόννη (Γερμανία),

παρεμβαίνουσα,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης αρχικώς από τους Paul Nemitz και Anders Jessen, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, και στη συνέχεια από τους Nemitz, επικουρούμενους από τους Hans-Jürgen Rabe, Georg Berrisch και Marco Nuñez Müller, δικηγόρους Αμβούργου, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

υποστηριζομένης από το

Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας, εκπροσωπούμενο από τον John Collins, του Treasury Solicitor's Department, επικουρούμενο από τη Sarah Moore, barrister Αγγλίας και Ουαλίας, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο την Πρεσβεία του Ηνωμένου Βασιλείου, 14, boulevard Roosevelt,

παρεμβαίνον,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση μερικής ακυρώσεως της αποφάσεως 96/666/ΕΚ της Επιτροπής, της 26ης Ιουνίου 1996, σχετικά με ενίσχυση που χορήγησε η Γερμανία

προς τον όμιλο Volkswagen για τα εργοστάσια στις περιοχές Mosel και Chemnitz (ΕΕ 1996, L 308, σ. 46),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (δεύτερο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Potocki, Πρόεδρο, Κ. Lenaerts, C. W. Bellamy, J. Azizi και Α. W. H. Meij, δικαστές,

γραμματέας: Α. Mair, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 30ής Ιουνίου 1999,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Νομικό πλαίσιο

- 1 Με επιστολή της 31ης Δεκεμβρίου 1988, η Επιτροπή ενημέρωσε τα κράτη μέλη ότι, κατά τη συνεδρίασή της της 22ας Δεκεμβρίου 1988 και κατόπιν της από 19 Ιουλίου 1988 αποφάσεώς της για τη δημιουργία ενός γενικού κοινοτικού πλαισίου για τις κρατικές ενισχύσεις προς την αυτοκινητοβιομηχανία (στο εξής: κοινοτικό πλαίσιο),

στηριζομένου στο άρθρο 93, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 88, παράγραφος 1, ΕΚ), είχε καθορίσει τους όρους λειτουργίας του εν λόγω πλαισίου, οι οποίες παρετίθεντο σε συνημμένο στην επιστολή έγγραφο. Ζήτησε από τα κράτη μέλη να την ενημερώσουν αν απεδέχοντο αυτό το πλαίσιο εντός μηνός.

- 2 Το κοινοτικό πλαίσιο περιελήφθη σε ανακοίνωση (89/C 123/03), που δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ 1989, C 123, σ. 3). Στην παράγραφο 2.5, ορίζει ότι «τίθεται σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1989» και ότι «ισχύει για περίοδο δύο ετών».
- 3 Κατά την παράγραφο 1, τέταρτο εδάφιο, σκοπός του κοινοτικού πλαισίου είναι, μεταξύ άλλων, η επιβολή αυστηρότερης πειθαρχίας στη χορήγηση ενισχύσεων στην αυτοκινητοβιομηχανία, ώστε να εξασφαλίζεται ότι η ανταγωνιστικότητα της κοινοτικής βιομηχανίας δεν θα στρεβλώνεται από αθέμιτο ανταγωνισμό. Η Επιτροπή τονίζει ότι μπορεί να ασκεί αποτελεσματική πολιτική μόνον εάν έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει θέση για τις επί μέρους περιπτώσεις πριν από τη χορήγηση της ενισχύσεως.
- 4 Κατά την παράγραφο 2.2, πρώτο εδάφιο, του κοινοτικού πλαισίου,

«Όλες οι ενισχύσεις που πρόκειται να χορηγηθούν από δημόσιες αρχές, εντός του πλαισίου ενός εγκεκριμένου καθεστώτος ενισχύσεων, προς επιχειρήσεις που λειτουργούν στον τομέα των αυτοκινήτων όπως αυτός ορίζεται παραπάνω, και εφόσον η δαπάνη του προς ενίσχυση σχεδίου υπερβαίνει τα 12 εκατομμύρια ECU, υπόκεινται σε εκ των προτέρων κοινοποίηση με βάση το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ. Όσον αφορά δε τις ενισχύσεις που χορηγούνται εκτός του πλαισίου ενός εγκεκριμένου καθεστώτος ενισχύσεων, είναι ευνόητο ότι κάθε αντίστοιχο σχέ-

διο, ανεξάρτητα από το ύψος της σχετικής δαπάνης και το ποσοστό της ενίσχυσης, υπόκειται χωρίς εξαίρεση στην υποχρέωση κοινοποίησης δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ. Εάν δεν υπάρχει άμεση σύνδεση με ένα συγκεκριμένο σχέδιο, όλες οι προτεινόμενες ενισχύσεις πρέπει να κοινοποιούνται, ακόμη και αν καταβάλλονται στα πλαίσια καθεστώτων που έχουν ήδη εγκριθεί από την Επιτροπή. Τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή σχετικά με κάθε σχέδιο χορήγησης ή τροποποίησης ενίσχυσης, και αρκετά έγκαιρα ώστε να μπορεί να υποβάλλει τα σχόλιά της.»

- 5 Στην παράγραφο 3 του κοινοτικού πλαισίου, που αφορά τις κατευθυντήριες γραμμές για την εκτίμηση των ενισχύσεων, η Επιτροπή διευκρινίζει ειδικότερα τα εξής:

«— Περιφερειακές ενισχύσεις

(...)

Η Επιτροπή αναγνωρίζει την πολύτιμη συνεισφορά στην περιφερειακή ανάπτυξη που μπορεί να εξασφαλισθεί με τη δημιουργία νέων ή/και την επέκταση υφιστάμενων εγκαταστάσεων παραγωγής αυτοκινήτων και εξαρτημάτων τους σε μειονεκτούσες περιφέρειες. Για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή διάκειται εν γένει ευμενώς απέναντι στις παραγωγικές ενισχύσεις που χορηγούνται με σκοπό να υπερβληθούν διαρθρωτικά εμπόδια σε μειονεκτούντα τμήματα της Κοινότητας.

Οι ενισχύσεις αυτές συνήθως χορηγούνται αυτόματα και σύμφωνα με διαδικασίες που έχουν προηγουμένως εγκριθεί από την Επιτροπή. Ζητώντας την εκ των προτέρων κοινοποίηση αυτών των ενισχύσεων στο μέλλον η Επιτροπή αναμένεται να αποκτήσει τη δυνατότητα να εκτιμά τα ωφελήματα περιφερειακής ανάπτυξης (όπως είναι η προώθηση μόνιμης ανάπτυξης της περιοχής με τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και δεσμών μεταξύ της τοπικής και της κοινοτικής οικονομίας)

έναντι ενδεχομένων αρνητικών επιπτώσεων στον τομέα ως σύνολο (όπως είναι, π.χ., η δημιουργία σημαντικής πλεονάζουσας δυναμικότητας). Η εκτίμηση αυτή δεν έχει σκοπό να αμφισβητήσει την ουσιαστική σημασία των περιφερειακών ενισχύσεων για την επίτευξη συνοχής μέσα στην Κοινότητα, αλλά να φροντίσει ώστε να ληφθούν υπόψη και άλλες πλευρές κοινοτικού ενδιαφέροντος, όπως η ανάπτυξη της κοινωνικής βιομηχανίας.

(...)»

- 6 Όταν η Γερμανική Κυβέρνηση της γνωστοποίησε ότι είχε αποφασίσει να μην εφαρμόσει το κοινοτικό πλαίσιο, η Επιτροπή εξέδωσε, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, την απόφαση 90/381/ΕΟΚ, της 21ης Φεβρουαρίου 1990, σχετικά με τα γερμανικά καθεστώτα ενίσχυσης που εφαρμόζονται στον τομέα του αυτοκινήτου (ΕΕ 1990, L 188, σ. 55). Το άρθρο 1 της αποφάσεως αυτής ορίζει:

«1. Από την 1η Μαΐου 1990, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας κοινοποιεί στην Επιτροπή, κατ' εφαρμογή του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ, όλες τις ενισχύσεις που χορηγούνται για τα σχέδια, των οποίων το κόστος υπερβαίνει τα 12 εκατομμύρια ECU βάσει των συστημάτων ενισχύσεων που απαριθμούνται στο παράρτημα και οι οποίες πρέπει να χορηγηθούν σε επιχειρήσεις που ασκούν δραστηριότητα στον τομέα των αυτοκινήτων, όπως προσδιορίζεται στο σημείο 2.1 του κοινοτικού πλαισίου κρατικών ενισχύσεων στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας. Οι κοινοποιήσεις αυτές πραγματοποιούνται σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται στα σημεία 2.2 και 2.3 του εν λόγω πλαισίου. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας γνωστοποιεί, επίσης ετήσιες εκθέσεις σύμφωνα με τις διατάξεις του πλαισίου.

2. Εκτός από τον κατάλογο των συστημάτων που απαριθμούνται στο παράρτημα, ο οποίος δεν είναι εξαντλητικός κατάλογος, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας συμμορφώνεται προς τις υποχρεώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, όσον αφορά όλα τα άλλα υφιστάμενα συστήματα ενισχύσεων τα οποία δεν περιλαμβάνονται στο παράρτημα και από τα οποία επωφελείται ενδεχομένως ο τομέας τον οποίο αφορά το πλαίσιο.

3. Οι ενισχύσεις που χορηγούνται βάσει του Berlin Förderungsgesetz προς επιχειρήσεις του τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας εγκατεστημένες στο Βερολίνο απαλλάσσονται από την υποχρέωση προηγούμενης κοινοποίησης που προβλέπεται από το πλαίσιο, αλλά πρέπει να αναφέρονται στις ετήσιες εκθέσεις των οποίων απαιτείται η προσκόμιση.»

- 7 Με την από 2 Οκτωβρίου 1990 επιστολή της προς τη Γερμανική Κυβέρνηση, η Επιτροπή ενέκρινε το καθεστώς περιφερειακών ενισχύσεων που προβλεπόταν για το 1991 από το δέκατο ένατο πρόγραμμα-πλαίσιο και είχε εγκριθεί κατ' εφαρμογήν του γερμανικού νόμου περί έργων κοινής ωφέλειας «Βελτίωση των περιφερειακών οικονομικών δομών» της 6ης Οκτωβρίου 1969 (στο εξής: νόμος περί έργων κοινής ωφέλειας), υπενθυμίζοντας ταυτόχρονα ότι ήταν αναγκαίο, κατά την εκτέλεση των σκοπομένων μέτρων, να ληφθεί υπόψη το υφιστάμενο σε ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους κοινοτικό πλαίσιο. Όπως αναφέρει το ίδιο το δέκατο ένατο πρόγραμμα-πλαίσιο (μέρος I, παράγραφος 9.3, σ. 43), η Επιτροπή:

«έχει λάβει αποφάσεις που είτε απαγορεύουν την εκτέλεση κρατικών ενισχύσεων χορηγουμένων σε ορισμένους τομείς, έστω και αν χορηγήθηκαν στο πλαίσιο εγκεκριμένων προγραμμάτων (π.χ., περιφερειακών ενισχύσεων), είτε την εξαρτούν από προηγούμενη άδεια για καθένα από τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα (...).

Τέτοιοι κανόνες υφίστανται στους ακόλουθους τομείς:

a) (...)

— την αυτοκινητοβιομηχανία, εφόσον το κόστος της χρηματοδοτούμενης πράξεως υπερβαίνει τα 12 εκατομμύρια ECU.»

- 8 Η πολιτική επανένωση της Γερμανίας κηρύχθηκε στις 3 Οκτωβρίου 1990, συνεπαγόμενη την προσχώρηση στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας πέντε νέων Länder προερχομένων από την πρώην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας, μεταξύ των οποίων και του Freistaat Sachsen.
- 9 Με επιστολή της 31ης Δεκεμβρίου 1990, η Επιτροπή ενημέρωσε τα κράτη μέλη ότι έκρινε αναγκαίο να παρατείνει την ισχύ του κοινοτικού πλαισίου.
- 10 Η απόφαση αυτή δημοσιεύθηκε επίσης υπό μορφή ανακοινώσεως (91/C 81/05) στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ 1991, C 81, σ. 4). Η ανακοίνωση αυτή αναφέρει ιδίως τα εξής:

«(...) η Επιτροπή θεωρεί απαραίτητο να ανανεώσει το πλαίσιο για τις κρατικές ενισχύσεις προς την αυτοκινητοβιομηχανία στην παρούσα του μορφή. Η μόνη τροποποίηση που αποφάσισε να επιφέρει η Επιτροπή είναι να επεκτείνει στο Βερολίνο (Δυτικό) και την επικράτεια της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας την υποχρέωση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας όσον αφορά την εκ των προτέρων κοινοποίηση σχεδίων (το άρθρο 1, παράγραφος 3, της αποφάσεως της Επιτροπής της 21ης Φεβρουαρίου 1990, όπως δημοσιεύθηκε στην ΕΕ L 188 της 20ής Ιουλίου 1990, δεν ισχύει πλέον μετά την 1η Ιανουαρίου 1991).

Η Επιτροπή θα επανεξετάσει το πλαίσιο μετά την πάροδο διετίας. Εάν κριθούν απαραίτητες κάποιες τροποποιήσεις (ή ενδεχομένως η ανάκληση του πλαισίου), η Επιτροπή θα αποφασίσει σχετικά μετά από διαβούλευση με τα κράτη μέλη.»

- 11 Με επιστολές της 5ης Δεκεμβρίου 1990 και της 11ης Απριλίου 1991 προς τη Γερμανική Κυβέρνηση, η Επιτροπή ενέκρινε την εφαρμογή του νόμου περί έργων κοινής ωφέλειας στα νέα Länder, υπενθυμίζοντας εκ νέου την ανάγκη, κατά την εφαρμογή των προβλεπόμενων μέτρων, να λαμβάνεται υπόψη το υφιστάμενο σε ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους κοινοτικό πλαίσιο. Ομοίως, με επιστολή της 9ης Ιανουαρίου 1991, ενέκρινε την επέκταση των υφισταμένων καθεστώτων περιφερειακών ενισχύσεων στα νέα Länder, διευκρινίζοντας ότι έπρεπε να τηρηθούν οι διατάξεις του κοινοτικού πλαισίου.
- 12 Στις 23 Δεκεμβρίου 1992, η Επιτροπή αποφάσισε «να μην τροποποιηθεί το πλαίσιο» και ότι θα παρέμενε εν ισχύ μέχρι να οργανώσει την επόμενη επανεξέταση. Η απόφαση αυτή δημοσιεύθηκε υπό μορφή ανακοινώσεως (93/C 36/06) στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ 1993, C 36, σ. 17).
- 13 Στην απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, C-135/93, Ισπανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. I-1651, σκέψη 39), η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η εν λόγω απόφαση έπρεπε να ερμηνευθεί «υπό την έννοια ότι απλώς παρέτεινε την ισχύ του πλαισίου μέχρι την επόμενη επανεξέταση, η οποία, όπως και οι προηγούμενες, έπρεπε να πραγματοποιηθεί κατά το πέρας της νέας διετούς περιόδου εφαρμογής του πλαισίου», η οποία έληγε στις 31 Δεκεμβρίου 1994.
- 14 Μετά τη δημοσίευση αυτής της αποφάσεως, η Επιτροπή, με επιστολή της 6ης Ιουλίου 1995, ενημέρωσε τα κράτη μέλη ότι, προς το κοινοτικό συμφέρον, είχε αποφασίσει, στις 5 Ιουλίου 1995, να παρατείνει την ισχύ της αποφάσεώς της της 23ης Δεκεμβρίου 1992, αναδρομικώς από 1ης Ιανουαρίου 1995, οπότε το κοινοτικό πλαίσιο εξακολουθούσε να ισχύει χωρίς διακοπή. Η Επιτροπή διευκρίνιζε ότι η παράταση αυτή θα ίσχυε έως ότου ολοκληρωνόταν η διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 1, της Συνθήκης, την οποία είχε αποφασίσει να κινήσει ταυτόχρονα

(βλ. κατωτέρω σκέψη 15). Η απόφαση αυτή, που δημοσιεύθηκε υπό μορφή ανακοινώσεως (95/C 284/03) στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ 1995, C 284, σ. 3), ακυρώθηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Απριλίου 1997, C-292/95, Ισπανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-1931).

- 15 Με δεύτερη επιστολή, της 6ης Ιουλίου 1995, η Επιτροπή γνωστοποίησε, άλλωστε, στα κράτη μέλη την από 5 Ιουλίου 1995 απόφασή της να τους προτείνει, κατόπιν της προαναφερθείσας αποφάσεως της 29ης Ιουνίου 1995, Ισπανία κατά Επιτροπής, να θεσπίσει εκ νέου το κοινοτικό πλαίσιο για μια διετία, με ορισμένες όμως τροποποιήσεις και ιδίως την αύξηση του κατωτάτου ορίου κοινοποιήσεως σε 17 εκατομμύρια ECU (βλ. προαναφερθείσα ανακοίνωση 95/C 284/03). Το νέο προτεινόμενο κείμενο προέβλεπε, στην παράγραφο 2.5, ότι «Τα ενδεικνυόμενα μέτρα τίθενται σε ισχύ όταν όλα τα κράτη μέλη διατυπώσουν τη συγκατάθεσή τους ή το αργότερο την 1η Ιανουαρίου 1996. Όλα τα σχέδια ενισχύσεων τα οποία κατά την ημερομηνία αυτή δεν έχουν ακόμη λάβει την τελική έγκριση από τις αρμόδιες δημόσιες αρχές θα υπόκεινται σε προηγούμενη κοινοποίηση». Με επιστολή της 15ης Αυγούστου 1995, η Γερμανική Κυβέρνηση δήλωσε ότι συμφωνούσε με την ως άνω εκ νέου θέσπιση του κοινοτικού πλαισίου.

Ιστορικό της διαφοράς

- 16 Η θέση σε ισχύ της Οικονομικής, Νομισματικής και Κοινωνικής Ενώσεως μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας, την 1η Ιουλίου 1990, επέφερε την κατάρρευση της ζητήσεως και της παραγωγής οχημάτων Trabant στη Σαξονία. Για να διαφυλάξει την αυτοκινητοβιομηχανία στην περιοχή αυτήν, η Volkswagen AG (στο εξής: Volkswagen) εξεκίνησε διαπραγματεύσεις με την Treuhandanstalt (οργανισμό δημοσίου δικαίου επιφορτισμένο με την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας, στο εξής: ΤΗΑ), που κατέληξαν σε κατ' αρχήν συμφωνία τον Οκτώβριο του 1990. Η συμφωνία αυτή προέβλεπε, μεταξύ άλλων:

— την από κοινού ίδρυση μιας εταιρίας με σκοπό τη διατήρηση της απασχολήσεως (Beschäftigungsgesellschaft), της Sächsische Automobil GmbH (στο εξής: SAB),

της οποίας το εταιρικό κεφάλαιο κατείχε αρχικά κατά 87,5 % η THA και κατά 12,5 % η Volkswagen

- την εκ μέρους της SAB αναδοχή των τμημάτων βαφείου (τότε υπό κατασκευήν) και τελικής συναρμολόγησως, κειμένων στις εγκαταστάσεις του Mosel (στο εξής: Mosel I)
- την εκ μέρους της Volkswagen Sachsen GmbH (στο εξής: VW Sachsen), θυγατρικής αποκλειστικής ιδιοκτησίας της Volkswagen, αναδοχή εργοστασίου παραγωγής κινητήρων κειμένου στις εγκαταστάσεις του Chemnitz (στο εξής: Chemnitz I)
- την εκ μέρους της VW Sachsen αναδοχή της παραγωγής κεφαλών κυλίνδρου στις εγκαταστάσεις του Eisenach (στο εξής: Eisenach) και
- την εκ μέρους της VW Sachsen κατασκευή νέου εργοστασίου αυτοκινήτων στο Mosel, περιλαμβάνοντος τις τέσσερις κυριότερες κατασκευαστικές δραστηριότητες, ήτοι την κύρτωση μετάλλων, την κατασκευή αμαξωμάτων, τη βαφή και την τελική συναρμολόγηση (στο εξής: Mosel II), και ενός νέου εργοστασίου παραγωγής κινητήρων στο Chemnitz (στο εξής: Chemnitz II).

17 Αρχικά, έγινε αντιληπτό ότι η αναδοχή και η αναδιάρθρωση της Mosel I και της Chemnitz I συνιστούσαν μεταβατική λύση, που σκοπό είχε να αποφευχθεί να περιέλθει σε ανεργία το υφιστάμενο εργατικό δυναμικό, μέχρι την αναμενόμενη έναρξη λειτουργίας των εγκαταστάσεων Mosel II και Chemnitz II, που προβλεπόταν για το 1994.

18 Με επιστολή της 19ης Σεπτεμβρίου 1990, η Επιτροπή ζήτησε από τη Γερμανική Κυβέρνηση να της κοινοποιήσει, σύμφωνα με το κοινοτικό πλαίσιο, τις κρατικές ενισχύσεις γι' αυτά τα επενδυτικά σχέδια. Με επιστολές της 14ης Δεκεμβρίου 1990

και της 14ης Μαρτίου 1991, η Επιτροπή τόνισε ότι οι ενισχύσεις αυτές δεν μπορούσαν να εκτελεσθούν χωρίς προηγουμένως να της κοινοποιηθούν και λάβουν την έγκρισή της. Το θέμα αυτό εγγράφηκε επίσης στην ημερήσια διάταξη δύο διμερών συσκέψεων που διεξήχθησαν στη Βόννη στις 31 Ιανουαρίου και στις 7 Φεβρουαρίου 1991.

- 19 Στις 22 Μαρτίου 1991, το Υπουργείο Οικονομίας και Εργασίας του Freistaat Sachsen εξέδωσε, βάσει του νόμου περί έργων κοινής ωφέλειας, δύο αποφάσεις που προέβλεπαν την επιδότηση των επενδύσεων της VW Sachsen για τις εγκαταστάσεις Mosel II και Chemnitz II (στο εξής: υπουργικές αποφάσεις του 1991). Το προβλεπόμενο συνολικό ύψος αυτών των επιδοτήσεων ανερχόταν σε 757 εκατομμύρια γερμανικά μάρκα (DM) για το Mosel II, κατανεμόμενο σε δόσεις από το 1991 μέχρι το 1994, και σε 147 εκατομμύρια DM για το Chemnitz II, κατανεμόμενο σε δόσεις από το 1991 μέχρι το 1996.
- 20 Στις 18 Μαρτίου 1991, το Finanzamt Zwickau-Land απηύθυνε στην VW Sachsen απόφαση περί χορηγήσεως ορισμένων φοροαπαλλαγών υπέρ των επενδύσεων, σύμφωνα με τον γερμανικό νόμο περί φοροαπαλλαγών των επενδύσεων (Investitionszulagengesetz) του 1991.
- 21 Ο όμιλος Volkswagen ζήτησε επίσης να του επιτραπεί να προβεί σε έκτακτες αποσβέσεις, σύμφωνα με τον γερμανικό νόμο περί των ζωνών που δικαιούνται ενισχύσεων (Fördergebietsgesetz) του 1991.
- 22 Με επιστολή της 25ης Μαρτίου 1991, οι γερμανικές αρχές παρέσχαν στην Επιτροπή ορισμένες πληροφορίες σχετικά με τις ενισχύσεις τις οποίες αφορούν οι ανωτέρω σκέψεις 19 έως 21, αναφέροντας ότι δεν διέθεταν ακόμη ακριβέστερες πληροφορίες και ότι προβλεπόταν να χορηγηθούν στο πλαίσιο των καθεστώτων ενισχύσεων τα οποία είχε εγκρίνει η Επιτροπή για τα νέα Länder. Με επιστολή της 17ης Απριλίου 1991, η Επιτροπή ανέφερε ότι η από 25 Μαρτίου 1991 επιστολή των γερμανικών

αρχών συνιστούσε μεν κοινοποίηση κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, αλλ' ότι ήταν αναγκαίο να της δοθούν συμπληρωματικές πληροφορίες.

- 23 Με επιστολή της 29ης Μαΐου 1991, οι γερμανικές αρχές ισχυρίστηκαν, μεταξύ άλλων, ότι το κοινοτικό πλαίσιο δεν ίσχυε για τα νέα Länder μεταξύ 1ης Ιανουαρίου και 31ης Μαρτίου 1991. Επειδή δε οι επίμαχες ενισχύσεις είχαν εγκριθεί πριν από τις 31 Μαρτίου 1991, η Επιτροπή μπορούσε, κατά τις εν λόγω αρχές, να εξετάσει τους κατ' ιδίαν φακέλους μόνον με γνώμονα το καθεστώς των περιφερειακών ενισχύσεων (βλ. ανωτέρω σκέψη 7). Κατά τη διάρκεια συσκέψεως που διεξήχθη στις 10 Ιουλίου 1991, η Επιτροπή απέκρουσε τα επιχειρήματα των γερμανικών αρχών και ζήτησε, με επιστολή της 16ης Ιουλίου 1991, πρόσθετες λεπτομερείς πληροφορίες. Κατόπιν της από 17 Σεπτεμβρίου 1991 απαντήσεως της Γερμανικής Κυβερνήσεως, η Επιτροπή έθεσε νέα σειρά ερωτήσεων, με επιστολή της 27ης Νοεμβρίου 1991.
- 24 Τον Οκτώβριο και τον Δεκέμβριο του 1991, ο όμιλος Volkswagen εισέπραξε, για τις εγκαταστάσεις Mosel II και Chemnitz II, επιδοτήσεις επενδύσεων ύψους 360,8 εκατομμυρίων DM και φοροαπαλλαγές επενδύσεων ύψους 10,6 εκατομμυρίων DM.
- 25 Με απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1991 (ΕΕ 1992, C 68, σ. 14, στο εξής: «απόφαση περί κινήσεως διαδικασίας εξετάσεως»), την οποία κοινοποίησε στη Γερμανική Κυβέρνηση στις 14 Ιανουαρίου 1992, η Επιτροπή κίνησε, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, τη διαδικασία εξετάσεως του αν συμβιβάζονταν με την κοινή αγορά οι διάφορες ενισχύσεις που προορίζονταν για τη χρηματοδότηση των ενισχύσεων στις εγκαταστάσεις Mosel I και II, Chemnitz I και II και στο εργοστάσιο του Eisenach.

26 Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή κατέληγε, μεταξύ άλλων, στα εξής:

« (...) Η ενίσχυση που προτείνουν οι αρχές σας προκαλεί μείζονες ανησυχίες για τους ακόλουθους λόγους:

- δεν έχουν κοινοποιηθεί δεόντως στην Επιτροπή σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΟΚ,
- η προφανώς υψηλή ένταση της προτεινόμενης ενίσχυσης για ένα σχέδιο που συνεπάγεται σημαντική επέκταση του παραγωγικού δυναμικού μέσα στην ευρωπαϊκή αγορά αυτοκινήτων μπορεί να προκαλέσει αθέμιτη στρέβλωση του ανταγωνισμού,
- δεν έχουν υποβληθεί επαρκή στοιχεία μέχρι σήμερα που να δικαιολογούν το συνδυασμό της σχετικά υψηλής έντασης της περιφερειακής ενίσχυσης με τη χορήγηση έμμεσων επενδυτικών ενισχύσεων από την ΤΗΑ [και με τη χορήγηση, επίσης από την ΤΗΑ, ενισχύσεως υπέρ της προσωρινής λειτουργίας], λαμβάνοντας υπόψη (...) τα διαρθρωτικά και οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει αναμφίβολα η VW [στα νέα] Länder· αντίθετα, η συνολική ένταση της ενίσχυσης ενδέχεται να είναι δυσανάλογα υψηλή και ασυμβίβαστη με τα κριτήρια του κοινοτικού πλαισίου για τις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα αυτό.»

27 Με επιστολή της 29ης Ιανουαρίου 1992, η Γερμανική Κυβέρνηση δήλωσε ότι διέτιθετο να αναστείλει την καταβολή κάθε ενισχύσεως έως ότου περατωθεί η διαδικασία εξετάσεως.

28 Με επιστολή της 24ης Απριλίου 1992, η Επιτροπή ζήτησε πρόσθετες πληροφορίες από τις γερμανικές αρχές, την ΤΗΑ και τη Volkswagen. Κατόπιν της συσκέψεως της

28ης Απριλίου 1992 και των επιστολών της Επιτροπής της 14ης Μαΐου, 5ης Ιουνίου, 21ης Αυγούστου και της 17ης Νοεμβρίου 1992, οι μεν γερμανικές αρχές παρέσχαν πρόσθετες πληροφορίες με επιστολές της 20ής Μαΐου, 3ης και 12ης Ιουνίου, 20ής και 29ης Ιουλίου, 8ης και 25ης Σεπτεμβρίου, 16ης και 21ης Οκτωβρίου, 4ης και 25ης Νοεμβρίου 1992, η δε Volkswagen με επιστολές της 15ης Ιουνίου και 30ής Οκτωβρίου 1992, της 12ης και 20ής Ιουνίου 1993. Τα μέρη συναντήθηκαν επίσης στις 16 Ιουνίου, 9 Σεπτεμβρίου, 12 και 16 Οκτωβρίου και 3 Δεκεμβρίου 1992, 8 και 11 Ιανουαρίου 1993.

- 29 Στις 13 Ιανουαρίου 1993, η Volkswagen αποφάσισε να αναβάλει μέγα μέρος των επενδύσεων που είχαν προβλεφθεί αρχικά στα εργοστάσια του Mosel και του Chemnitz. Προέβλεψε ότι το βαφείο και η αλυσίδα τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II θα ετίθεντο πλέον σε λειτουργία το 1997 και ότι μια μονάδα παραγωγής κινητήρων του Chemnitz II θα ετίθετο σε λειτουργία το 1996. Η Επιτροπή συμφώνησε να αναθεωρήσει την εκτίμησή της βάσει των νέων επενδυτικών προγραμμάτων της Volkswagen.
- 30 Στις 30 Μαρτίου 1993, το Υπουργείο Οικονομίας και Εργασίας του Freistaat Sachsen εξέδωσε δύο αποφάσεις που τροποποιούσαν τις υπουργικές αποφάσεις του 1991 (στο εξής: υπουργικές αποφάσεις του 1993). Το προβλεπόμενο εφεξής συνολικό ύψος επιδοτήσεως των επενδύσεων ανερχόταν σε 708 εκατομμύρια DM για το Mosel II, με δόσεις κλιμακούμενες από το 1991 μέχρι το 1997, και σε 195 εκατομμύρια DM για το Chemnitz II, με δόσεις κλιμακούμενες από το 1992 μέχρι το 1997.
- 31 Ορισμένες λεπτομέρειες των νέων επενδυτικών προγραμμάτων της Volkswagen εξετάστηκαν στην Επιτροπή κατά τη διάρκεια συνομιλίας που διεξήχθη στις 5 Μαΐου 1993. Με επιστολή της 6ης Ιουνίου 1993, η Γερμανία κοινοποίησε επίσης επ' αυτών ορισμένες πληροφορίες, τις οποίες συμπλήρωσε η Volkswagen με επιστολές της 24ης Ιουνίου και της 6ης Ιουλίου 1993, καθώς και με τηλεαντίγραφο της 10ης Νοεμβρίου 1993. Τα νέα αυτά στοιχεία εξετάστηκαν περαιτέρω κατά τη διάρκεια συνομιλιών που διεξήχθησαν στις 18 Μαΐου, 10 Ιουνίου, 2 και 22 Ιουλίου

1993. Νέες πληροφορίες για το προβλεπόμενο από τη Volkswagen παραγωγικό δυναμικό δόθηκαν με επιστολή της Γερμανικής Κυβερνήσεως της 15ης Φεβρουαρίου και με τηλεαντίγραφο της 25ης Φεβρουαρίου 1994.

- 32 Η Επιτροπή συγκέντρωσε επίσης νέα στοιχεία για τα προγράμματα αυτά κατά την επίσκεψη των εγκαταστάσεων την οποία πραγματοποίησε στις αρχές Απριλίου 1994 και κατά τη διάρκεια συνομιλιών που έγιναν στις 11 Μαΐου, 2, 7 και 24 Ιουνίου 1994. Με την ευκαιρία, άλλωστε, αυτών των συνομιλιών, της δόθηκαν έγγραφα, ενώ άλλα της διαβιβάστηκαν από τις γερμανικές αρχές και τη Volkswagen στις 10 Μαΐου, 30 Ιουνίου, 4 και 12 Ιουλίου 1994.
- 33 Στις 24 Μαΐου 1994, το Υπουργείο Οικονομίας και Εργασίας του Freistaat Sachsen εξέδωσε δύο αποφάσεις που τροποποιούσαν τις υπουργικές αποφάσεις του 1991 και του 1993 (στο εξής: υπουργικές αποφάσεις του 1994). Το προβλεπόμενο εφεξής συνολικό ύψος επιδοτήσεως των επενδύσεων ανερχόταν σε 648 εκατομμύρια DM για το Mosel II, με δόσεις κλιμακούμενες από το 1991 μέχρι το 1997, και σε 167 εκατομμύρια DM για το Chemnitz II, με δόσεις κλιμακούμενες από το 1992 μέχρι το 1997.
- 34 Με σύμβαση της 21ης Ιουνίου 1994, που συμπληρώθηκε με τροποποίηση της 1ης Νοεμβρίου 1994, η Volkswagen εξαγόρασε από την THA το 87,5 % των μεριδίων του εταιρικού κεφαλαίου της SAB τις οποίες δεν κατείχε ακόμη.
- 35 Στις 27 Ιουλίου 1994, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 94/1068/EK, σχετικά με την ενίσχυση που χορηγείται στον όμιλο Volkswagen για επενδύσεις στα νέα γερμανικά Länder (ΕΕ 1994, L 385, σ. 1, στο εξής: απόφαση Mosel I). Με την απόφαση αυτή, η

Επιτροπή διαπίστωσε, μεταξύ άλλων τα εξής (μέρος IV, τέταρτο εδάφιο, του σκεπτικού):

«Κινώντας τη διαδικασία, η Επιτροπή είχε εξετάσει όλα τα επενδυτικά προγράμματα της VW στη Σαξονία ως μια ενιαία οντότητα, και, ως εκ τούτου, σχεδίαζε να αποφασίσει για όλα τα στοιχεία κρατικής ενίσχυσης μαζί. Ακόμη και μετά την απόφασή της το 1993 να αναβάλει την επένδυση στις νέες εγκαταστάσεις, η VW αρχικά ισχυρίστηκε ότι αυτό δεν επηρέαζε την τεχνολογία της παραγωγής, τις εισροές εργασίας και άλλες σημαντικές συνιστώσες. Αυτό το έτος, ωστόσο, με βάση τις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν κατά τη διάρκεια μιας επί τόπου επίσκεψης και μέσω συμβουλών νέων εμπειρογνομόνων, κατέστη φανερό ότι αυτή η άποψη δεν θα μπορούσε πλέον να διατηρηθεί. Η VW ομολόγησε στην Επιτροπή ότι τα προηγούμενα σχέδιά τους για τα έργα είχαν ξεπεραστεί και ότι επί του παρόντος επανεξέταζε αυτά τα σχέδια. Τα νέα σχέδια για τα νέα εργοστάσια αυτοκινήτων και κινητήρων Mosel II και Chemnitz II θα συνδέονται τώρα στενά με την ανάπτυξη του Golf A4 που θα τεθεί σε παραγωγή συγχρόνως με το Mosel II που σχεδιάζεται να λειτουργήσει το 1997. Μια τελική εκδοχή των νέων [σχεδίων] θα είναι διαθέσιμη μόνο στο τέλος του 1994. Με βάση τις τρέχουσες πληροφορίες, αυτά τα νέα [σχέδια] θα περιλαμβάνουν σημαντικές αλλαγές στην τεχνολογία και στη διάρθρωση της παραγωγής. Υπό αυτές τις περιστάσεις είναι φανερό ότι η αρχική σύνδεση μεταξύ των επενδυτικών προγραμμάτων στα υπάρχοντα πρώην εργοστάσια THA και των νέων σχεδίων στις εγκαταστάσεις που πρόκειται να κτιστούν δεν υπάρχει πλέον. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή αποφάσισε να περιορίσει την τρέχουσα απόφασή της για την ενίσχυση αναδιάρθρωσης για τα υπάρχοντα εργοστάσια, για τα οποία μπορεί να σχηματίσει σαφή γνώμη με βάση τις διαθέσιμες πληροφορίες, και να αναβάλει την απόφασή της για την ενίσχυση των νέων προγραμμάτων έως ότου η VW και η Γερμανία είναι σε θέση να παρουσιάσουν τα οριστικά σχέδιά τους για επενδύσεις και ενίσχυση».

- 36 Από την απόφαση Mosel I προκύπτει ότι το βαφείο και το συνεργείο τελικής συναρμολόγησης του Mosel I εκσυγχρονίστηκαν και μετατράπηκαν σύμφωνα με τη συναφθείσα με την THA συμφωνία (βλ. ανωτέρω σκέψη 16). Για μια αρχική περίοδο μέχρι το 1992, το Mosel I χρησιμοποιήθηκε για την τελική συναρμολόγηση των τύπων VW Polo και Golf A2, των οποίων τα συστατικά στοιχεία κατασκευάζονταν αλλού, από άλλα εργοστάσια του ομίλου Volkswagen, και παραδίδονταν στο Mosel υπό μορφή ανταλλακτικών. Από τον Ιούλιο του 1992, η συνδυασμένη χρήση του βαφείου και του συνεργείου τελικής συναρμολόγησης του Mosel I, των οποίων μόλις είχε ολοκληρωθεί η μετατροπή, και του νέου συνεργείου αμαξωμάτων του

Mosel II, που μόλις είχε αρχίσει να λειτουργεί, κατέστησε δυνατή την έναρξη της παραγωγής του τύπου Golf A3 στο Mosel, ενώ οι εργασίες κυρτώσεως μετάλλων (πιεστηρίου) γίνονταν αλλού. Στη συνέχεια, η υλικοτεχνική υποστήριξη μεταφέρθηκε από την εγκατάσταση του Wolfsburg στο Mosel I τον Ιανουάριο του 1993, ενώ νέες επιχειρήσεις υπεργολαβίας, προμηθεύουσες τα αναγκαία τεμάχια στο Mosel I και το Chemnitz I, εγκαταστάθηκαν πλησίον. Το νέο πιεστήριο του Mosel II άρχισε να λειτουργεί τον Μάρτιο του 1994, κοντά στο Mosel I.

37 Υπ' αυτές τις συνθήκες, στο άρθρο 1 της αποφάσεως Mosel I, η Επιτροπή έκρινε, μεταξύ άλλων, συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά διάφορες ενισχύσεις που είχαν χορηγηθεί μέχρι τα τέλη 1993, χρονολογία κατά την οποία έπρεπε να ολοκληρωθεί η αναδιάρθρωση, μέχρι ποσού 487,3 εκατομμυρίων DM για το Mosel I και 84,8 εκατομμυρίων DM για το Chemnitz I. Αντιθέτως, ορισμένες ενισχύσεις που χορηγήθηκαν μεταγενέστερα κυρώθηκαν ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, και ιδίως εκείνες που χαρακτηρίζονταν ενισχύσεις αντικαταστάσεως ή εκσυγχρονισμού που, κατά την απόφαση Mosel I, δεν μπορούσαν να επιτραπούν βάσει του κοινοτικού πλαισίου (βλ. απόφαση Mosel I, σκέψεις IX και X).

38 Ακολούθως, η Γερμανική Κυβέρνηση επανειλημμένα ενημέρωσε προφορικά την Επιτροπή για καθυστερήσεις που είχαν σημειωθεί στην υλοποίηση του Mosel II και του Chemnitz II. Με επιστολή της 12ης Απριλίου 1995, η Επιτροπή υπέμνησε στις γερμανικές αρχές ότι υπεχρεούντο να της κοινοποιήσουν τα προγράμματα της Volkswagen για τα νέα αυτά εργοστάσια, ώστε να μπορέσει να προβεί στην εξέταση των ενισχύσεων που τους αφορούσαν. Η επιστολή αυτή παρέμεινε αναπάντητη. Με επιστολή της 4ης Αυγούστου 1995, η Επιτροπή ζήτησε να της κοινοποιηθούν όσο το δυνατόν ταχύτερα οι αναγκαίες πληροφορίες και ανήγγειλε ότι θα εξέδιδε προσωρινή απόφαση, την οποία θα επακολουθούσε οριστική απόφαση, βάσει των στοιχείων τα οποία διέθετε, σε περίπτωση κατά την οποία η Γερμανία δεν ικανοποιούσε το αίτημα αυτό. Απαντώντας σ' αυτή την επιστολή, η Γερμανική Κυβέρνηση ενημέρωσε την Επιτροπή, με επιστολή της 22ας Αυγούστου 1995, ότι τα επενδυτικά προγράμματα της Volkswagen δεν είχαν ολοκληρωθεί ακόμη.

39 Στις 31 Οκτωβρίου 1995, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 96/179/ΕΚ, με την οποία η Γερμανική Κυβέρνηση καλείται να χορηγήσει όλα τα έγγραφα, τις πληροφορίες και

τα στοιχεία με τα νέα επενδυτικά προγράμματα του ομίλου Volkswagen στα νέα γερμανικά Länder, καθώς και για τις ενισχύσεις που προβλέπεται να χορηγηθούν υπέρ των επενδύσεων αυτών (ΕΕ 1996, L 53, σ. 50).

- 40 Μετά την απόφαση αυτή, ορισμένες πληροφορίες σχετικές με τα προγράμματα αυτά και το παραγωγικό δυναμικό γνωστοποιήθηκαν στην Επιτροπή κατά τη διάρκεια συνομιλίας της 20ής Νοεμβρίου 1995. Επιβεβαιώθηκαν με επιστολή της 13ης Δεκεμβρίου 1995 και αποσαφηνίσθηκαν κατά τη διάρκεια επισκέψεως των εγκαταστάσεων, στις 21 και 22 Δεκεμβρίου 1995. Στις 15 Ιανουαρίου 1996, η Επιτροπή έθεσε και άλλες ερωτήσεις στις γερμανικές αρχές. Μετά από μια συνομιλία της 23ης Ιανουαρίου 1996, οι περισσότερες από τις πληροφορίες που έλειπαν της ανακοινώθηκαν με επιστολές της 1ης και της 12ης Φεβρουαρίου 1996.
- 41 Στις 21 Φεβρουαρίου 1996, το Υπουργείο Οικονομίας και Εργασίας του Freistaat Sachsen εξέδωσε δύο αποφάσεις που τροποποιούσαν τις υπουργικές αποφάσεις του 1991, του 1993 και του 1994 (στο εξής: υπουργικές αποφάσεις του 1996). Το προβλεπόμενο εφεξής συνολικό ύψος επιδοτήσεως των επενδύσεων ανερχόταν σε 499 εκατομμύρια DM για το Mosel II, με δόσεις κλιμακούμενες από το 1991 μέχρι το 1997, και σε 109 εκατομμύρια DM για το Chemnitz II, με δόσεις κλιμακούμενες από το 1992 μέχρι το 1997.
- 42 Με επιστολή της 23ης Φεβρουαρίου 1996, η Επιτροπή υπέμνησε στις γερμανικές αρχές ότι της έλειπαν μερικές πληροφορίες ακόμη. Αυτές της ανακοινώθηκαν κατά τη διάρκεια συνομιλίας της 25ης Μαρτίου 1996 και συζητήθηκαν ακολούθως στις 2 και 11 Απριλίου 1996. Μια νέα συνομιλία διεξήχθη στις 29 Μαΐου 1996.

- 43 Στις 26 Ιουνίου 1996, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 96/666/ΕΚ, σχετικά με ενίσχυση που χορήγησε η Γερμανία προς τον όμιλο Volkswagen για τα εργοστάσια στις περιοχές Mosel και Chemnitz (ΕΕ 1996, L 308, σ. 46, στο εξής: Απόφαση). Το διατακτικό της έχει ως εξής:

«Άρθρο 1

Οι ακόλουθες ενισχύσεις τις οποίες η Γερμανία προτίθεται να χορηγήσει για διάφορα επενδυτικά σχέδια της Volkswagen AG στη Σαξονία κρίνονται συμβιβάσιμες με το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ και το άρθρο 61, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ:

- ενίσχυση της Γερμανίας προς [τον όμιλο Volkswagen] για τα επενδυτικά [του] σχέδια στην περιοχή Mosel (Mosel II) και στην περιοχή Chemnitz (Chemnitz II) υπό μορφή επενδυτικών επιδοτήσεων μέχρι του ποσού των 418,7 εκατομμυρίων γερμανικών μάρκων·
- ενίσχυση της Γερμανίας προς [τον όμιλο Volkswagen] για τα επενδυτικά [του] σχέδια στην περιοχή Mosel (Mosel II) και στην περιοχή Chemnitz (Chemnitz II) υπό μορφή επενδυτικών φοροαπαλλαγών μέχρι του ποσού των 120,4 εκατομμυρίων γερμανικών μάρκων.

Άρθρο 2

Οι ακόλουθες ενισχύσεις, τις οποίες η Γερμανία προτίθεται να χορηγήσει για διάφορα επενδυτικά σχέδια της Volkswagen AG στη Σαξονία, κρίνονται ασυμβί-

βαστες με το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ και το άρθρο 61, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ και απαγορεύεται να καταβληθούν:

- η σχεδιαζόμενη επενδυτική ενίσχυση προς [τον όμιλο Volkswagen] για τα επενδυτικά [του] σχέδια Mosel II και Chemnitz II υπό μορφή έκτακτης απόσβεσης των [επενδύσεων] στο πλαίσιο του νόμου περί ενισχυόμενων περιοχών (Fördergebietsgesetz) ονομαστικής αξίας 51,67 εκατομμυρίων γερμανικών μάρκων

- η σχεδιαζόμενη επενδυτική ενίσχυση προς [τον όμιλο Volkswagen] για το επενδυτικό [του] σχέδιο Mosel II υπό μορφή επενδυτικών επιδοτήσεων καθ' υπέρβαση του ποσού που ορίζεται στην πρώτη περίπτωση του άρθρου 1 και μέχρι του ποσού των 189,1 εκατομμυρίων γερμανικών μάρκων.

Άρθρο 3

Η Γερμανία θα εξασφαλίσει ότι το δυναμικό παραγωγής των εργοστασίων στην περιοχή Mosel το 1997 δεν θα υπερβαίνει τις 432 μονάδες ανά ημέρα (...).

Επί πλέον, η Γερμανία θα υποβάλει και θα συζητά με την Επιτροπή, ετήσιες εκθέσεις σχετικά με την πραγματοποίηση των επιλέξιμων επενδύσεων ύψους 2 654,1 εκατομμυρίων γερμανικών μάρκων στα εργοστάσια Mosel II και Chemnitz II και τις πραγματοποιηθείσες πληρωμές ενίσχυσης, προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η

συνολική πραγματική ένταση ενίσχυσης εκφρασμένη σε ακαθάριστο ισοδύναμο επιδότησης δεν υπερβαίνει το 22,3 % για το Mosel II και το 20,8 % για το Chemnitz II (...).

Άρθρο 4

Η Γερμανία θα ενημερώσει την Επιτροπή εντός ενός μηνός από την κοινοποίηση της παρούσας απόφασης σχετικά με τα μέτρα που έλαβε προκειμένου να συμμορφωθεί προς αυτήν.

Άρθρο 5

Η παρούσα απόφαση απευθύνεται στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας.»

- 44 Κατόπιν επιστολής την οποία απήθυνε ο πρόεδρος του εκτελεστικού οργάνου της Volkswagen στον Υπουργό Πρόεδρο του Freistaat Sachsen, στις 8 Ιουλίου 1996, το Freistaat Sachsen κατέβαλε στη Volkswagen, τον Ιούλιο του 1996, το ποσό των 90,7 εκατομμυρίων DM ως επιδοτήσεις των επενδύσεων τις οποίες η Απόφαση είχε κηρύξει ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

Διαδικασία

- 45 Με δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 26 Αυγούστου και στις 13 Σεπτεμβρίου 1996, το Freistaat Sachsen αφενός και οι

Volkswagen και VW Sachsen αφετέρου άσκησαν προσφυγές περί μερικής ακυρώσεως της Αποφάσεως, που πρωτοκολλήθηκαν με τους αριθμούς T-132/96 και T-143/96, αντιστοίχως.

- 46 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 16 Σεπτεμβρίου 1996, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας άσκησε προσφυγή περί μερικής ακυρώσεως της Αποφάσεως, που πρωτοκολλήθηκε με τον αριθμό C-301/96.
- 47 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 16 Σεπτεμβρίου 1996, η Επιτροπή άσκησε προσφυγή κατά παραβάσεως της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, λόγω της εκ μέρους του Freistaat Sachsen καταβολής του ποσού των 90,7 εκατομμυρίων DM για ενισχύσεις τις οποίες η Απόφαση είχε κηρύξει ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά. Η προσφυγή αυτή ενεγράφη στο πρωτόκολλο του Δικαστηρίου με τον αριθμό C-302/96.
- 48 Με χωριστή αίτηση, την οποία κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 8 Νοεμβρίου 1996, η Επιτροπή πρόεβαλε ένσταση απαραδέκτου βάσει του άρθρου 114, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας, στην υπόθεση T-132/96.
- 49 Με διάταξη της 4ης Φεβρουαρίου 1997, το Δικαστήριο ανέστειλε τη διαδικασία στην υπόθεση C-301/96, Γερμανία κατά Επιτροπής, έως ότου δημοσιευθούν οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου.
- 50 Με δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 13 και 19 Φεβρουαρίου 1997, αντιστοίχως, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και το Ηνωμένο Βασίλειο ζήτησαν να παρέμβουν στις υποθέσεις T-132/96 και T-143/96.

- 51 Με επιστολές της 10ης Απριλίου και της 17ης Ιουλίου 1997 και της 26ης Μαΐου 1998, οι προσφεύγοντες ζήτησαν τον εμπιστευτικό έναντι του Ηνωμένου Βασιλείου χειρισμό ορισμένων στοιχείων.
- 52 Με διάταξη της 26ης Μαρτίου 1998, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου διέγραψε από το πρωτόκολλο την υπόθεση C-302/96.
- 53 Στις 29 Ιουνίου 1998, το Πρωτοδικείο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) διοργάνωσε άτυπη σύσκεψη με τους διαδίκους.
- 54 Με διάταξη της 30ής Ιουνίου 1998, το Πρωτοδικείο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να συνεξετάσει με την ουσία την προβληθείσα από την Επιτροπή ένσταση απαραδέκτου.
- 55 Με διατάξεις της 1ης και της 3ης Ιουλίου 1998, ο Πρόεδρος του δευτέρου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου επέτρεψε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και στο Ηνωμένο Βασίλειο να παρέμβουν στις υποθέσεις T-132/96 και T-143/96, υπέρ των προσφευγόντων και της καθής, αντιστοίχως. Ο Πρόεδρος δέχθηκε επίσης μερικώς τα αιτήματα εμπιστευτικού χειρισμού.
- 56 Με διάταξη της 7ης Ιουλίου 1998, ο Πρόεδρος του δευτέρου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου αποφάσισε την ένωση και συνεκδίκαση των υποθέσεων T-132/96 και T-143/96, προς διευκόλυνση της έγγραφης και προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής απόφασης.
- 57 Με επιστολές παραληφθείσες μεταξύ 17 και 22 Ιουλίου 1998, εις απάντηση ερωτήσεως την οποία είχε θέσει το Πρωτοδικείο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) στο

πλαίσιο μέτρων οργάνωσης της διαδικασίας, οι κύριοι διάδικοι, καθώς και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, έλαβαν θέση επί των συνεπειών που θα μπορούσαν ενδεχομένως να έχει για τη συνέχεια των υποθέσεων Τ-132/96 και Τ-143/96, και ιδίως ως προς το επίδικο αντικείμενο, ο φιλικός διακανονισμός που επήλθε στην υπόθεση C-302/96.

- 58 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε την έναρξη της προφορικής διαδικασίας. Πλην του Ηνωμένου Βασιλείου, που δεν παρέστη, οι διάδικοι ανέπτυξαν τους ισχυρισμούς τους και τις απαντήσεις τους στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη δημόσια συνεδρίαση της 30ής Ιουνίου 1999.

Αιτήματα των διαδίκων

- 59 Το Freistaat Sachsen ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει το άρθρο 2 της Αποφάσεως·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

- 60 Οι Volkswagen και VW Sachsen ζητούν από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει το άρθρο 2 της Αποφάσεως·

— να ακυρώσει το άρθρο 3 της Αποφάσεως, κατά το μέτρο που η ένταση ενισχύσεως, εκφρασμένη σε ακαθάριστο ισοδύναμο επιδοτήσεως, περιορίζεται σε 22,3 % για το Mosel II και σε 20,8 % για το Chemnitz II·

— να ακυρώσει το άρθρο 1 της Αποφάσεως, κατά το μέτρο που το κηρυχθέν συμβιβάζομενο με την κοινοτική αγορά ποσό επενδυτικών επιδοτήσεων περιορίζεται σε 418,7 εκατομμύρια DM·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

61 Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας υποστηρίζει τα αιτήματα των προσφευγόντων.

62 Στην υπόθεση T-132/96, η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως απαράδεκτη, επικουρικώς δε ως αβάσιμη·

— να καταδικάσει το Freistaat Sachsen στα δικαστικά έξοδα.

63 Στην υπόθεση T-143/99, η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη·

— να καταδικάσει τη Volkswagen και την VW Sachsen αλληλεγγύως στα δικαστικά έξοδα.

64 Το Ηνωμένο Βασίλειο υποστηρίζει τα αιτήματα της Επιτροπής.

65 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 30ής Ιουνίου 1999, οι προσφεύγουσες της υποθέσεως Τ-143/96 ζήτησαν από το Πρωτοδικείο να διαπιστώσει ότι η προσφυγή έχει καταστεί άνευ αντικειμένου καθ' όσον επιδιώκει την ακύρωση του άρθρου 2, πρώτη περίπτωση, της Αποφάσεως, το οποίο κηρύσσει ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά την επενδυτική ενίσχυση που χορηγείται υπό μορφή έκτακτης αποσβέσεως των επενδύσεων, και να εφαρμόσει σχετικά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας. Το Πρωτοδικείο σημείωσε επίσης ότι, κατά την Επιτροπή, το αίτημα αυτό πρέπει να ερμηνευθεί ως μερική παραίτηση από το δικόγραφο της προσφυγής και να συνεπαχθεί την εφαρμογή του άρθρου 87, παράγραφος 5, του Κανονισμού Διαδικασίας.

Επί του παραδεκτού της προσφυγής στην υπόθεση Τ-132/96

Επιχειρήματα των διαδίκων

66 Προς στήριξη της ενστάσεως απαραδέκτου, η Επιτροπή διατείνεται, πρώτον, ότι μια εδαφική ενότητα όπως το Freistaat Sachsen κατ' αρχήν δεν νομιμοποιείται να ασκεί προσφυγές του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 230 ΕΚ), στο πλαίσιο του καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων, διότι το άρθρο 93 της εν λόγω Συνθήκης αφορά μόνον τα κράτη μέλη ως υποκείμενα δικαίου έναντι της Κοινότητας.

- 67 Η Επιτροπή τονίζει, μεταξύ άλλων, ότι το άρθρο 92 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 87 ΕΚ), στην παράγραφο του 1, όπως και το άρθρο 93, παράγραφος 2, αναφέρεται σε «ενισχύσεις που χορηγούνται από τα κράτη μέλη ή με κρατικούς πόρους»· ότι η προβλεπόμενη στο άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης υποχρέωση κοινοποίησης βαρύνει μόνον το οικείο κράτος μέλος· ότι μόνον αυτό εμπλέκεται στη διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης· ότι, αν η Επιτροπή αποφασίσει ότι μια ενίσχυση δεν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, αυτό και μόνον βαρύνει η υποχρέωση να την καταργήσει ή να την τροποποιήσει και ότι, σε περίπτωση μη συμμορφώσεως προς αυτή την υποχρέωση, η προσφυγή της Επιτροπής δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης στρέφεται κατά του κράτους μέλους και μόνον.
- 68 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η αναγνώριση δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής σε μια εδαφική ενότητα πλήττει την αποκλειστική ευθύνη του κράτους μέλους εκ των ενισχύσεων που χρηματοδοτούνται με δημόσιους πόρους, μπορεί δε να γεννήσει σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ της οικείας εδαφικής ενότητας και του οικείου κράτους μέλους, την οποία ούτε η Επιτροπή ούτε ο κοινοτικός δικαστής έχουν την εξουσία να επιλύσουν.
- 69 Εν πάση περιπτώσει, υπό το πρίσμα του κοινοτικού δικαίου, το Freistaat Sachsen και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας εν μέρει ταυτίζονται, το δε πρώτο δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «άλλο πρόσωπο» από τη δεύτερη, χωρίς να τροποποιηθεί το δημιουργηθέν με το άρθρο 173 της Συνθήκης νομικό καθεστώς.
- 70 Η Επιτροπή προσθέτει ότι το παραδεκτόν της υπό κρίση προσφυγής θα συνεπέφερε κατ' ανάγκην πολλαπλασιασμό τέτοιων προσφυγών, θα κλόνηζε την ασφάλεια δικαίου, θα απειλούσε το σύστημα των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης και θα έπληττε έτσι την εφαρμογή των αποφάσεών της περί κρατικών ενισχύσεων.
- 71 Η Επιτροπή υποστηρίζει, δεύτερον, ότι το Freistaat Sachsen δεν έχει έννομο συμφέρον βάσει του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης, αφενός μεν διότι η

χορηγηθείσα εν προκειμένω υπ' αυτού ενίσχυση προβλεπόταν από τους ομοσπονδιακούς νόμους, αφετέρου δε διότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας διαθέτει δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής βάσει του άρθρου 173, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης. Δεν μπορεί, επομένως, να γίνει δεκτό ότι το Freistaat Sachsen έχει έννομο συμφέρον διάφορο εκείνου της Γερμανίας, η οποία άλλωστε έχει επίσης ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως της αποφάσεως (υπόθεση C-301/96).

72 Το ότι, σύμφωνα με την εσωτερική συνταγματική έννομη τάξη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, το Freistaat Sachsen χαρακτηρίζεται ως «κράτος» δεν έχει καμία επίπτωση στην κοινοτική έννομη τάξη. Η Συνθήκη ΕΚ δεν παρέχει κανένα ιδιαίτερο δικαίωμα στα Länder, πλην εκείνων που ενδεχομένως τους απονέμει το άρθρο 198 Α (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρο 263 ΕΚ) στο πλαίσιο της Επιτροπής των Περιφερειών. Επομένως, δεν έπεται ότι το Freistaat Sachsen έχει αυτοδικαίως, ως νομικό πρόσωπο, έννομο συμφέρον προς άσκηση προσφυγής κατά το κοινοτικό δίκαιο (βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Lenz, που προηγήθηκαν της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 8ης Μαρτίου 1988, 62/87 και 72/87, Exécutif régional wallon και Glaverbel κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 1573, 1582, σημείο 13, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Van Gerven, που προηγήθηκαν της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 22ας Μαΐου 1990, C-70/88, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1990, I-2041, I-2063, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Lenz, που προηγήθηκαν της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 29ης Ιουνίου 1993, C-298/89, Γιβραλτάρ κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1993, σ. I-3605, I-3621, σημεία 38 έως 51).

73 Εξ άλλου, μια επενδυτική ενίσχυση υπό μορφή έκτακτης αποσβέσεως χορηγούμενη στο πλαίσιο του αποκαλούμενου Fördergebietsgesetz στηρίζεται αποκλειστικά στον ομοσπονδιακό νόμο τον αποκαλούμενο Gesetz über Sonderabschreibungen und Abzugsbeträge im Fördergebiet, του οποίου η εφαρμογή βαρύνει, σύμφωνα με το άρθρο 87 του Θεμελιώδους Νόμου, τις φορολογικές αρχές. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά τις φορολογικές επιδοτήσεις επενδύσεων (Investitionszulagengesetz, 1993). Ομοίως, ο νόμος περί έργων κοινής ωφέλειας, στον οποίο στηρίζονται οι επίμαχες επιδοτήσεις επενδύσεων, είναι ομοσπονδιακός νόμος που στηρίζεται στο άρθρο 91 Α του Θεμελιώδους Νόμου, ο οποίος αναθέτει μεν κατ' αρχήν τη «βελτίωση των περιφερειακών οικονομικών δομών» στα επί μέρους Länder, σε στενή όμως συνεργασία με το Bund (Ομοσπονδιακό κράτος) (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Οκτωβρίου 1987, 248/84, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4013, σκέψεις 2 επ.), το οποίο αναλαμβάνει το ήμισυ των δαπανών. Σύμφωνα, άλλωστε, με

το άρθρο 85 του Θεμελιώδους Νόμου, η Ομοσπονδιακή Κυβέρνηση μπορεί να θεσπίζει γενικές διοικητικές διατάξεις, να δίνει οδηγίες στις αρχές του Land και να τους αποστέλλει αντιπροσώπους και να απαιτεί εκθέσεις και την κοινοποίηση του φακέλου. Αυτό δείχνει αφενός μεν ότι η δράση του Bund εξακολουθεί να ασκείται στο στάδιο της εκτελέσεως των έργων κοινής ωφέλειας, αφετέρου δε ότι τα συμφέροντα του Bund και των Länder συμπιπτουν οσάκις πρόκειται για τη βελτίωση των περιφερειακών οικονομικών δομών. Το Freistaat Sachsen, επομένως, δεν είναι σε θέση να εκθέσει κατά τί τα συμφέροντά του διακρίνονται από εκείνα της Γερμανίας (βλ. απόφαση της 10ης Ιουλίου 1986, 282/85, DEFI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2469, σκέψη 18). Εν προκειμένω, η έννομη προστασία εξασφαλίζεται από το γεγονός ότι η ίδια η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας άσκησε προσφυγή.

74 Η Επιτροπή υποστηρίζει, τρίτον, ότι η απόφαση δεν αφορά ούτε άμεσα ούτε ατομικά το Freistaat Sachsen.

75 Δεν το αφορά άμεσα, αφενός μεν διότι — κατ' αντίθεση προς τους λοιπούς προσφεύγοντες — ουδέποτε μετέσχε στη διοικητική διαδικασία, αφετέρου δε διότι η υποχρέωσή του προς χορήγηση επιδοτήσεων πηγάζει από ομοσπονδιακό νόμο. Το γεγονός ότι, κατά το άρθρο 9 του νόμου περί έργων κοινής ωφέλειας, η εκτέλεση του προγράμματος-πλαίσου ανατίθεται στα Länder και ότι το Bund αποδίδει το ήμισυ των δαπανών ουδόλως μεταβάλλει την ανάλυση αυτή. Εν πάση περιπτώσει, η Απόφαση δεν αφορούσε μόνο τις επενδυτικές επιδοτήσεις, αλλά και άλλες επιδοτήσεις χορηγούμενες από το Bund. Αποτελεί ενιαία απόφαση για το σύνολο των ενισχύσεων, απευθυνθείσα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και μόνον.

76 Ούτε ατομικά αφορά η απόφαση το Freistaat Sachsen. Συγκεκριμένα, δεν βρίσκεται σε μια πραγματική κατάσταση που να το χαρακτηρίζει έναντι παντός άλλου προσώπου και να το εξατομικεύει, ως εκ τούτου, κατά τρόπον ανάλογο προς τον του αποδέκτη (βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Lenz, που προηγήθηκαν της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1984, 222/83, Commune de Differdange κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 2889, 2905).

- 77 Η Επιτροπή τονίζει, τέλος, ότι η παρούσα κατάσταση ισοδυναμεί με εκείνη την οποία χαρακτήρισε το Πρωτοδικείο με τη διάταξη της 16ης Ιουνίου 1998, T-238/97, Comunidad Autónoma de Cantabria κατά Συμβουλίου (Συλλογή 1998, σ. II-2271). Αντιθέτως, οι αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 30ής Απριλίου 1998, T-214/95, Vlaams Gewest κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-717), και της 15ης Ιουνίου 1999, T-288/97, Regione autonoma Friuli Venezia Giulia κατά Επιτροπής (που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή), δεν μπορούν να μεταφερθούν στην παρούσα περίπτωση, διότι, πρώτον, οι επενδυτικές ενισχύσεις υπό μορφήν εκτάκτων αποσβέσεων χορηγούνται από τις ομοσπονδιακές αρχές και δυνάμει της ομοσπονδιακής νομοθεσίας· δεύτερον, οι επιδοτήσεις επενδύσεων στηρίζονται στον ομοσπονδιακό νόμο, ενώ το Freistaat Sachsen δεν ασκεί ίδια αρμοδιότητα, ούτε έχει εξουσία εκτίμησης σχετικής· και, τρίτον, η Απόφαση δεν επιβάλλει στο Freistaat Sachsen να αναζητήσει τις επίδικες ενισχύσεις, αλλ' απαγορεύει απλώς την καταβολή τους.
- 78 Το Ηνωμένο Βασίλειο υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, τα επιχειρήματα της Επιτροπής.
- 79 Το Freistaat Sachsen αποκρούει τα επιχειρήματα της Επιτροπής. Υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι η Επιτροπή το ενεθάρρυνε να ασκήσει την προσφυγή, ότι οι αποφάσεις περί χορηγήσεως των επιδίκων ενισχύσεων ανήκουν στην αποκλειστική του αρμοδιότητα κατά το γερμανικό δίκαιο, ότι οι ενισχύσεις αυτές χρηματοδοτήθηκαν, εν μέρει τουλάχιστον, απ' αυτό, ότι εκπρόσωποί του μετέσχαν στη διοικητική διαδικασία και ότι, εν πάση περιπτώσει, η Απόφαση το αφορά άμεσα και ατομικά.
- 80 Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, τα επιχειρήματα του Freistaat Sachsen.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 81 Επισημαίνεται, αρχικώς, ότι, εφόσον το Freistaat Sachsen έχει νομική προσωπικότητα δυνάμει του γερμανικού δικαίου, μπορεί να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως δυνάμει του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης, κατά το οποίο κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δύναται να ασκεί προσφυγή κατά των αποφάσεων που απευθύνονται σ' αυτό, καθώς και κατ' αποφάσεων που, αν και εκδίδονται ως κανονισμοί ή αποφάσεις που απευθύνονται σε άλλο πρόσωπο, το αφορούν άμεσα και ατομικά (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Vlaams Gewest κατά Επιτροπής, σκέψη 28, και την παρατιθέμενη σ' αυτήν νομολογία, καθώς και προαναφερθείσα διάταξη Comunidad Autónoma de Cantabria κατά Συμβουλίου, σκέψη 43).
- 82 Επομένως, δεδομένου ότι η Απόφαση απευθυνόταν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, πρέπει να ερευνηθεί αν αφορά άμεσα και ατομικά το Freistaat Sachsen.
- 83 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι τα λοιπά πρόσωπα εκτός από τους αποδέκτες αποφάσεως δεν μπορούν να ισχυρισθούν ότι αυτή τα αφορά ατομικά κατά την έννοια του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης, παρά μόνον αν η απόφαση αυτή τα θίγει λόγω ορισμένων ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών τους ή λόγω πραγματικής καταστάσεως η οποία τα διακρίνει από κάθε άλλο πρόσωπο και, ως εκ τούτου, τα εξατομικεύει κατά τρόπον ανάλογο με τους αποδέκτες (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1963, 25/62, Plaumann κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 937, και της 28ης Ιανουαρίου 1986, 169/84, Cofaz κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 391, σκέψη 22). Πράγματι, σκοπός της διατάξεως αυτής είναι να εξασφαλίζει νομική προστασία και στο πρόσωπο εκείνο στο οποίο να μην απευθύνεται η επίδικη πράξη, πλην όμως αυτή το αφορά ως εάν να ήταν αποδέκτης της (προαναφερθείσα απόφαση Commune de Differdange κατά Επιτροπής, σκέψη 9).
- 84 Εν προκειμένω, η Απόφαση αφορά ενισχύσεις τις οποίες χορήγησε το Freistaat Sachsen, εν μέρει μέσω ιδίων πόρων του. Όχι μόνον επηρεάζει πράξεις εκδοθείσες από το Freistaat Sachsen, ήτοι τις υπουργικές αποφάσεις του 1991, του 1993, του 1994

και του 1996, αλλά, επί πλέον, το εμποδίζει να ασκήσει κατά το δοκούν τις αρμοδιότητές του (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις Vlaams Gewest κατά Επιτροπής, σκέψη 29, και Regione autonoma Friuli Venezia Giulia κατά Επιτροπής, σκέψη 31).

- 85 Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 2 έως 4 της προαναφερθείσας αποφάσεως της 14ης Οκτωβρίου 1987, Γερμανία κατά Επιτροπής, την οποία επικαλέστηκε η Επιτροπή, στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, οι περιφερειακές ενισχύσεις χορηγούνται, κατ' αρχήν, από τα επί μέρους ομόσπονδα κράτη, έστω και αν, από την επελεύσει το 1969 τροποποίηση του Θεμελιώδους Νόμου και εντεύθεν, το νέο άρθρο 91 Α προβλέπει ότι και το Bund συμβάλλει στη βελτίωση των περιφερειακών οικονομικών δομών. Δυνάμει του νόμου περί έργων κοινής ωφέλειας, που εκδόθηκε βάσει του εν λόγω άρθρου 91 Α, καταρτίστηκαν προγράμματα ενισχύσεων υπό μορφή προγραμμάτων-πλαισίων που εγκρίνονταν συστηματικά από κοινού από το Bund και τα Länder από το 1972 και μετά. Οι ενισχύσεις που καταβάλλονται εις εκτέλεση αυτών των προγραμμάτων-πλαισίων χρηματοδοτούνται από το Ομοσπονδιακό κράτος και από τα Länder ταυτόχρονα. Παράλληλα με τα προγράμματα-πλαίσια που εγκρίνονται δυνάμει του νόμου περί έργων κοινής ωφέλειας, τα Länder μπορούν επίσης να προβλέπουν προγράμματα περιφερειακών ενισχύσεων υπέρ των επιχειρήσεων που επενδύουν στο έδαφός τους.
- 86 Περαιτέρω, η Απόφαση έχει ως αποτέλεσμα να υποχρεώνει το Freistaat Sachsen να κινήσει τη διοικητική διαδικασία αναζητήσεως των ενισχύσεων από τους αποδέκτες, την οποία είναι μόνο αρμόδιο να χρησιμοποιεί σε εθνικό επίπεδο. Συναφώς, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, σημειώθηκε, κατ' αίτηση της Επιτροπής, ότι μέρος των ενισχύσεων είχε επιστραφεί στο ίδιο το Freistaat Sachsen.
- 87 Αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει η Επιτροπή, η κατάσταση του Freistaat Sachsen δεν μπορεί να εξομοιωθεί με εκείνη της Comunidad Autónoma de Cantabria, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα διάταξη Comunidad Autónoma de Cantabria κατά Συμβουλίου, καθ' όσον η εξατομίκευση που προέβαλλε ο εν λόγω οργανισμός τοπικής αυτοδιοικήσεως περιοριζόταν στις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις που είχε η προσβαλλόμενη πράξη στο έδαφός της.

- 88 Επομένως, η Απόφαση αφορά ατομικά το Freistaat Sachsen κατά την έννοια του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης.
- 89 Εξ άλλου, καίτοι η Απόφαση απευθυνόταν στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, οι εθνικές αρχές δεν έκαναν χρήση καμμιάς διακριτικής εξουσίας κατά την κοινοποίησή της στο Freistaat Sachsen.
- 90 Επομένως, η προσβαλλόμενη πράξη αφορά το Freistaat Sachsen και άμεσα, κατά την έννοια του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης (βλ. συναφώς αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Μαΐου 1971, 41/70, 42/70, 43/70 και 44/70, International Fruit Company κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969, σ. 783, σκέψεις 26 έως 28, της 29ης Μαρτίου 1979, 113/77, NTN Toyo Bearing Company κ.λπ. κατά Συμβουλίου, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 669, σκέψη 11, και της 26ης Απριλίου 1988, 207/86, Apesco κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 2151, σκέψη 12).
- 91 Ως προς το ζήτημα μήπως το έννομο συμφέρον του Freistaat Sachsen προς αμφισβήτηση της Αποφάσεως εμπεριέχεται στο έννομο συμφέρον του Γερμανικού Δημοσίου (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Regione autonoma Friuli Venezia Giulia κατά Επιτροπής, σκέψη 34), η θέση του δεν μπορεί να συγκριθεί με τη θέση της προσφεύγουσας στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση DEFİ κατά Επιτροπής. Στην υπόθεση εκείνη, η Γαλλική Κυβέρνηση είχε την εξουσία να χαράζει τη διαχείριση και την πολιτική της επιτροπής DEFİ και, συνεπώς, να προσδιορίζει επίσης τα συμφέροντα που αυτή όφειλε να προασπίζει. Αντιθέτως, οι επίδικες εδώ επιδοτήσεις επενδύσεων συνιστούν μέτρα τα οποία έλαβε το Freistaat Sachsen βάσει της νομοθετικής και χρηματοοικονομικής αυτονομίας της οποίας απολαύει ευθέως δυνάμει του γερμανικού Συντάγματος.
- 92 Επομένως, το Freistaat Sachsen έχει έννομο συμφέρον προς αμφισβήτηση της Αποφάσεως διάφορο εκείνου του Γερμανικού Δημοσίου και έχει, επομένως, δικαίωμα να στραφεί κατ' αυτής δυνάμει του άρθρου 173, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης.

- 93 Ως προς τους λοιπούς ισχυρισμούς και επιχειρήματα, τα οποία επικαλέστηκε η Επιτροπή προς στήριξη της ενστάσεώς της απαραδέκτου, πρέπει ν' απορριφθούν για τους ίδιους λόγους που εξετάστησαν στις σκέψεις 37 έως 49 της προαναφερθείσας αποφάσεως Regione autonoma Friuli Venezia Giulia κατά Επιτροπής.
- 94 Για όλους αυτούς τους λόγους, πρέπει ν' απορριφθεί η προβληθείσα από την Επιτροπή ένσταση απαραδέκτου.

Επί της ουσίας

- 95 Προς στήριξη των αιτημάτων τους στην υπόθεση T-143/99, η Volkswagen και η VW Sachsen προβάλλουν, κατ' ουσίαν, τέσσερις λόγους ακυρώσεως, πρώτον, περί παραποίησης των πραγματικών περιστατικών, την οποία εξομοιώνουν προς παράβαση ουσιώδους τύπου κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης, δεύτερον, περί παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, τρίτον, περί διαφόρων μορφών παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης και, τέταρτον, περί προσβολής της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Επικαλούνται επίσης διάφορες πλημμέλειες της αιτιολογίας της Αποφάσεως. Προς στήριξη των αιτημάτων του στην υπόθεση T-132/96, το Freistaat Sachsen προβάλλει δύο λόγους ακυρώσεως, έναν περί παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης και έναν περί παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης.
- 96 Επισημαίνεται όμως ότι ο λόγος περί παραποίησης των πραγματικών περιστατικών από την Επιτροπή, όπως εκτίθεται από τους προσφεύγοντες, δεν έχει αυτοτέλεια έναντι των άλλων λόγων της προσφυγής. Περαιτέρω, η παραποίηση των πραγματικών περιστατικών δεν μπορεί να χαρακτηρίζεται ως «παράβαση ουσιώδους τύπου» κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης. Άλλωστε, το Πρωτοδικείο δεν δεσμεύεται από τον χαρακτηρισμό που δίνουν οι διάδικοι στους λόγους ακυρώσεως και τα επιχειρήματά τους.

- 97 Εν προκειμένω, οι λόγοι ακυρώσεως και τα επιχειρήματα των προσφυγών πρέπει να συνεξετασθούν υπό τρεις κύριες ενότητες, που θα αφορούν, πρώτον, τις φερόμενες παραβάσεις του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, δεύτερον, τις φερόμενες παραβάσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης και, τρίτον, την φερόμενη προσβολή της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Οι αιτιάσεις περί παραποιήσεως των πραγματικών περιστατικών, καθώς και ο λόγος περί ελλείψεως αιτιολογίας της Αποφάσεως, μπορούν, ούτως ή άλλως, να εξετασθούν εξαντλητικά, συναρτώμενες όμως τυπικά με τη μία ή την άλλη από τις τρεις αυτές ενότητες, όπως αποδέχτηκαν οι προσφεύγοντες με τις γραπτές τους παρατηρήσεις επί της εκθέσεως για την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

I — Επί της παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 98 Κατά τους προσφεύγοντες, η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, αναφέροντας, στην ενότητα X, τρίτο εδάφιο, της Αποφάσεως, ότι η παρέκκλιση την οποία εισάγει «πρέπει να ερμηνεύεται στενά και να μην εφαρμόζεται σε περιφερειακές ενισχύσεις για νέα επενδυτικά προγράμματα». Κατ' αυτόν τον τρόπο, η Επιτροπή αρνήθηκε να εξετάσει αν συνέτρεχαν εν προκειμένω οι προϋποθέσεις εφαρμογής της διατάξεως αυτής και αρκέστηκε στο να αναφερθεί σε θεωρήσεις σκοπιμότητας, ενώ, εφόσον επρόκειτο για νόμιμη παρέκκλιση από την απαγόρευση των κρατικών ενισχύσεων του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, δεν διέθετε κανένα περιθώριο εκτιμήσεως (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Σεπτεμβρίου 1980, 730/79, Philip Morris κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 13, σκέψη 17, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Tesauro, που προηγήθηκαν της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1990, C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-959, I-979, σκέψη 19, στο εξής: απόφαση Tubemeuse II, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Lenz, που προηγήθηκαν της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1988, 102/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 4067, 4075, σκέψη 25).

- 99 Πρώτον, το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης εξακολουθεί να ισχύει και μετά την επανένωση της Γερμανίας του 1990, ακόμη και στις περιοχές που δεν πρόσκεινται στα παλαιά σύνορα.
- 100 Δεύτερον, το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης έχει εφαρμογή στα νέα Länder. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή μνημονεύει με γενικό τρόπο τις περιοχές που θίγονται από τη διαίρεση της Γερμανίας, χωρίς να διακρίνει μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής.
- 101 Οι προσφεύγοντες τονίζουν ότι το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης δεν καταργήθηκε με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, ότι ισοδύναμη διάταξη εισήχθη στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο και ότι, κατά τη σύναψη της Συνθήκης του Άμστερνταμ, η διάταξη αυτή περιελήφθη χωρίς τροποποίηση στο νέο άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο γ', ΕΚ. Κατά το Freistaat Sachsen, η μόνη προφανής ερμηνεία της βουλήσεως που εκδήλωσαν κατ' αυτόν τον τρόπο τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη είναι ότι η εν λόγω διάταξη εφαρμόζεται σε όλες τις περιοχές της Γερμανίας, οι οποίες, λόγω των οικονομικών ζημιών που υπέστησαν από το κομμουνιστικό καθεστώς, παραμένουν, από άποψη οικονομικής αναπτύξεως, σε μεγάλη καθυστέρηση έναντι των άλλων περιοχών της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας.
- 102 Συνεπώς, το Freistaat Sachsen βάλλει κατά της έμμονης αρνήσεως της Επιτροπής να εφαρμόσει το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης στα νέα Länder από το 1990 και εντεύθεν. Τονίζει την αντίφαση της θέσεως αυτής με εκείνη την οποία είχε λάβει η Επιτροπή με την απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1964, σχετικά με τις ενισχύσεις που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση της ενσωματώσεως του Saarland στην οικονομία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (*Δελτίο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας* αριθ. 2/1965, σ. 33, στο εξής: απόφαση για το Saarland).
- 103 Τρίτον, η Γερμανική Κυβέρνηση αξίωσε την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας

(βλ. ενότητα V, πρώτο εδάφιο, σημείο 1, της Αποφάσεως). Εφόσον επρόκειτο για νόμιμη παρέκκλιση από την απαγόρευση του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, στην Επιτροπή εναπέκειτο να αποδείξει ότι δεν συνέτρεχαν εν προκειμένω οι προϋποθέσεις εφαρμογής της, και όχι στη Γερμανική Κυβέρνηση ν' αποδείξει το ενάντιο. Η Επιτροπή όμως αρνήθηκε να λάβει γνώση λεπτομερεστέρων πληροφοριών ή να εισέλθει στο ζήτημα αυτό, παρά την από 1ης Ιουνίου 1992 επιστολή του μέλους της Επιτροπής Sir Leon Brittan προς τη Γερμανική Κυβέρνηση, που ανέφερε ότι οι υπηρεσίες του θα εξέταζαν το ενδεχόμενο της εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, η Επιτροπή παρέβη επίσης την υποχρέωσή της να ερευνά η ίδια τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1966, 56/64 και 58/64, Consten και Grundig κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1966-1968, σ. 363, και της 14ης Φεβρουαρίου 1978, 27/76, United Brands κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1978, σ. 75, σκέψεις 267 και 268· απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, T-9/89, Hüls κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-499, σκέψεις 66 έως 68).

104 Τέταρτον, η αιτιολογία της Αποφάσεως επί του σημείου αυτού (ενότητα X, τρίτο εδάφιο) δεν ανταποκρίνεται στις επιταγές της νομολογίας του Δικαστηρίου και είναι, άρα, ανεπαρκής για να δικαιολογήσει τη μη εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης στην παρούσα περίπτωση (βλ. ιδίως αποφάσεις του Δικαστηρίου της 4ης Ιουλίου 1963, 24/62, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 909, της 13ης Μαρτίου 1985, 296/82 και 318/82, Κάτω Χώρες και Leeuwarder Papierwarenfabriek κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 809, σκέψεις 23 και 24, της 28ης Απριλίου 1993, C-364/90, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-2097, σκέψεις 44 και 45, και της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-329/93, C-62/95 και C-63/95, Allemagne κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-5151, σκέψεις 36 και 53). Συναφώς, δεν αρκεί το γεγονός ότι ο αποδέκτης αποφάσεως έχει τη δυνατότητα να ανευρεί το σκεπτικό της σε προηγούμενες αποφάσεις (απόφαση της 17ης Μαρτίου 1983, 294/81, Control Data κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 911, 932).

105 Οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι το ελάττωμα αιτιολογίας το οποίο πάσχει ως προς το σημείο αυτό η Απόφαση δεν επανορθώνεται με το υπόμνημα αντικρούσεως, άπαξ η Απόφαση δεν περιέχει ούτε καν στοιχειώδες σκεπτικό (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 26ης Νοεμβρίου 1981, 195/80, Michel κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1981, σ. 2861, σκέψη 22, και της 12ης Νοεμβρίου 1985, 183/83, Krupp κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 3609, σκέψη 21· απόφαση του Πρωτοδικείου της 2ας Ιουλίου 1992, T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992,

σ. Π-1931, σκέψεις 131 και 137). Εν πάση περιπτώσει, η προβαλλόμενη με το υπόμνημα αντικρούσεως επιχειρηματολογία ότι η εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης στα νέα Länder αποκλείεται για εδαφικούς λόγους αντιφάσκει προς την επιχειρηματολογία που περιέχεται στην Απόφαση.

- 106 Πέμπτον, η αιτιολογία της Αποφάσεως είναι αφ' εαυτής αντιφατική, καθ' όσον με αυτήν η Επιτροπή αποκλείει την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, για τον λόγο ότι πρόκειται για «νέο επενδυτικό πρόγραμμα», ενώ, κατά την εξέταση της ενισχύσεως υπό το πρίσμα του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, λέει ότι δεν πρόκειται περί «νέας επενδύσεως», αλλά περί «επενδυτικών σχεδίων επέκτασεως».
- 107 Έκτον, το Freistaat Sachsen, και ιδίως στο τμήμα του εδάφους του που περιέχει τις πόλεις Zwickau και Chemnitz, πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, καθ' όσον απεκόπη εντελώς από τη Δυτική Γερμανία από οικονομική άποψη. Συναφώς, το Freistaat Sachsen παραπέμπει στην έκθεση πραγματογνωμοσύνης Von Dohnanyi/Pohl, που θεμελιώνει την άποψη ότι η κακή οικονομική κατάσταση των νέων Länder προκύπτει από τη διαίρεση της Γερμανίας.
- 108 Για να προδιοριστούν τα μειονεκτήματα που προέκυψαν απ' αυτόν τον διαμελισμό, επιβάλλεται να συγκριθεί η οικονομική κατάσταση της Σαξονίας πριν και μετά απ' αυτόν. Αντιθέτως, οι συνέπειες του πολιτικού και οικονομικού συστήματος που είχε εγκαθιδρυθεί στη Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας δεν ασκούν επιρροή στην υπό κρίση προσφυγή.
- 109 Πριν από τη διαίρεση της Γερμανίας, είχε εγκατασταθεί στην περιοχή, στο Zwickau και στο Chemnitz, σημαντική αυτοκινητοβιομηχανία, και ιδίως η επιχείρηση Auto Union AG. Λόγω του διαμελισμού, οι πωλήσεις οχημάτων στις παραδοσιακές αγορές, που βρισκόνταν στη Δυτική Γερμανία και στη λοιπή Ευρώπη, διεκόπησαν εντελώς. Η Auto Union AG εγκατέστησε τότε νέα εργοστάσια στο Ingolstadt, στη

Βαυαρία. Ακολούθως, παρά την ύπαρξη κάποιας περιορισμένης αγοράς διαθέσεως στην Ανατολική Ευρώπη, η παραγωγή οχημάτων και κινητήρων στο Zwickau και στο Chemnitz κατέρρευσε. Χωρίς τη διαίρεση της Γερμανίας, η Auto Union AG, που μετετράπη σε Audi, θα μπορούσε να είχε παραμείνει στην περιοχή και θα ήταν εξ ίσου εύπορη όσο τώρα.

- 110 Υπ' αυτές τις συνθήκες, οι επίδικες ενισχύσεις, που έχουν ως προορισμό τη διευκόλυνση της εγκαταστάσεως ενός εργοστασίου κατασκευής αυτοκινήτων και ενός εργοστασίου κατασκευής κινητήρων στη Σαξονία, είναι στο σύνολό τους «αναγκαίες» κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, καθ' όσον τα προκύπτοντα από τη διαίρεση της Γερμανίας μειονεκτήματα εξακολουθούν να υφίστανται. Εν προκειμένω, μόνον η προοπτική ότι θα ελάμβανε ολόκληρη αυτή την ενίσχυση παρακίνησε τη Volkswagen να επενδύσει στην επανεγκατάσταση μιας αυτοκινητοβιομηχανίας αναλόγου μεγέθους με εκείνης που υπήρχε στην περιοχή πριν από τον διαμελισμό. Οι επενδύσεις της Volkswagen αποτελούσαν άλλωστε μια κίνηση που σκοπό είχε να ενθαρρύνει και άλλους παραγωγούς να επενδύσουν στην περιοχή.
- 111 Έβδομον, η άρνηση της Επιτροπής να εφαρμόσει το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης στην απόφαση Mosel I δεν ασκεί επιρροή, άπαξ ούτε η Γερμανική Κυβέρνηση ούτε η Volkswagen είχαν τη δυνατότητα να αμφισβητήσουν δικαστικώς την απόφαση εκείνη, διότι το κύριο μέρος των επιδίκων ενισχύσεων είχε κηρυχθεί συμβιβάσιμο με την κοινή αγορά.
- 112 Κακώς, επομένως, η Επιτροπή εφάρμοσε, στην Απόφαση, τα κριτήρια του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης, και ιδίως τα του κοινοτικού πλαισίου, που διαφέρουν θεμελιωδώς από εκείνα που όφειλε να εφαρμόσει βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης.

- 113 Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας συντάσσεται, κατ' ουσίαν, με τα επιχειρήματα των προσφευγόντων και παραπέμπει, περαιτέρω, στα δικόγραφα της της υποθέσεως C-301/96.
- 114 Σε επιστολή της 9ης Δεκεμβρίου 1992 που αφορούσε την υπό κρίση περίπτωση, ο Ομοσπονδιακός Καγκελλάριος Kohl δήλωσε στον Πρόεδρο της Επιτροπής Delors ότι η Γερμανική Κυβέρνηση «[θεωρούσε] κρίσιμο για τις εκκρεμείς ενώπιον της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων υποθέσεις το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΟΚ». Παρά τη διαφορά μεταξύ αυτής και της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή της διατάξεως αυτής στα νέα Länder, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας συνεργάστηκε με την Επιτροπή στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας, δεδομένου ότι, σε άλλες υποθέσεις, αυτή είχε επιδείξει κατανόηση για τη δυσχερή οικονομική κατάσταση τους, πράγμα που κατέστησε δυνατή την επίτευξη συμβιβασμών. Η Γερμανική Κυβέρνηση διατύπωσε όμως ρητή επιφύλαξη, τονίζοντας ότι, κατά την άποψή της, κατ' ορθήν ερμηνεία της Συνθήκης, η επίμαχη διάταξη έπρεπε να τύχει εφαρμογής.
- 115 Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας εμμένει στο ότι πρόκειται για νόμιμη παρέκκλιση και ότι, άπαξ συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, η ενίσχυση εκ του νόμου συμβιβάζεται με την κοινή αγορά. Σύμφωνα, άλλωστε, με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, η εξέταση της Επιτροπής πρέπει να περιορίζεται στο να επαληθευθεί μήπως οι χορηγήσασες τις ενισχύσεις εθνικές αρχές εφάρμοσαν «καταχρηστικώς» τα κριτήρια του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης.
- 116 Αντιστρόφως προς το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο β', της Συνθήκης, που αφορά τις ενισχύσεις σε περίπτωση θεομηνιών και άλλων παρομοίων γεγονότων, το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης δεν αποσκοπεί στην «επανόρθωση», αλλά στην «αντιστάθμιση» των συνεπειών της διαιώσεως της Γερμανίας. Η ελαστικότερη αυτή διατύπωση λαμβάνει υπόψη τη σύνθετη οικονομική κατά-

σταση που συναρτάται προς τα μειονεκτήματα που προκλήθηκαν από αυτόν τον διαμελισμό. Καταλαμβάνει το σύνολο των μέτρων με τα οποία επιδιώκεται να δημιουργηθούν, στα νέα Länder, οικονομικές και κοινωνικές δομές ανάλογες με υφιστάμενες στις άλλες περιφέρειες της Γερμανίας.

- 117 Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης περικλείει ολόκληρο το έδαφος των νέων Länder. Τα υπάρχοντα εν προκειμένω «οικονομικά μειονεκτήματα» είναι προφανώς εκείνα που «προκλήθηκαν» από τη διαίρεση της Γερμανίας, όπως προκύπτει από σύγκριση της παραγωγής γερμανικών αυτοκινήτων που επραγματοποιείτο στη Σαξονία πριν από το 1939 (27 % περίπου το 1936) με εκείνη που επραγματοποιείτο το 1990 (περίπου 5 %). Η παρακμή αυτή οφείλεται κυρίως στην απώλεια των παραδοσιακών αγορών διαθέσεως στη Δύση και στην αναγκαστική αντικατάστασή τους από τις αγορές της Κομεκόμ στο πλαίσιο μιας μορφής αναποτελεσματικής οικονομίας.
- 118 Η Γερμανική Κυβέρνηση τονίζει, τέλος, ότι οι επενδύσεις της Volkswagen στη Σαξονία ανήλθαν το 1996 σε ένα σύνολο 3,5 περίπου δισεκατομμυρίων DM και δημιούργησαν 23 000 περίπου θέσεις απασχολήσεως. Οι επενδύσεις αυτές έχουν, επομένως, θεμελιώδη σημασία για τις εργασίες ανασυγκροτήσεως στα νέα Länder.
- 119 Η Επιτροπή διατείνεται ότι επαλήθευσε όντως αν το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης ήταν εφαρμοστέο στην παρούσα περίπτωση. Είχε, όμως, την ευχέρεια να αποκλείσει την εφαρμογή του, δίνοντας την ίδια αιτιολογία με εκείνη που είχε δώσει με την απόφαση Mosel I.
- 120 Πρώτον, η Γερμανική Κυβέρνηση δεν ανταποκρίθηκε, κατά τη διοικητική διαδικασία, στο βάρος της προσκομίσεως όλων των στοιχείων που θα μπορούσαν να καταστήσουν δυνατή την επαλήθευση του αν πληρούντο οι προϋποθέσεις της αιτουμένης παρεκκλίσεως (προαναφερθείσα απόφαση Philip Morris κατά Επιτροπής, σκέψη 18, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Carotorti στην ίδια υπόθεση, σ. 22, σημείο 6· προαναφερθείσα απόφαση Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 20· προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Darmon, που προσηγήθηκαν της προαναφερθείσας αποφάσεως της 14ης Οκτωβρίου 1987, Γερμανία κατά Επιτροπής, σ. 4025, σημείο 8). Ούτε η Γερμανική Κυβέρνηση ούτε η Volkswagen ζήτησαν την εφαρμογή της ευεργετικής διατάξεως του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης

μετά τον Φεβρουάριο του 1993, ουδέποτε δε εμφάνισαν συγκεκριμένα στοιχεία δικαιολογούντα τη συνδρομή των απαιτούμενων από τη διάταξη αυτή προϋποθέσεων, ακόμη και αφού, με την απόφαση Mosel I, η Επιτροπή απέκλεισε την εφαρμογή της στην προκαμμένη περίπτωση.

- 121 Δεύτερον, το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, εφόσον αποτελεί εξαιρετική διάταξη, πρέπει να ερμηνεύεται στενά (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Μαΐου 1960, 3/58 έως 18/58, 25/58 και 26/58, Barbara Erzbergbau κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 391).
- 122 Τρίτον, το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης απαιτεί άμεση αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του οικονομικού μειονεκτήματος που πρέπει να αντισταθμιστεί και της διαιρέσεως της Γερμανίας. Από της επανενώσεως, όμως, και εντεύθεν, οι άμεσες συνέπειες αυτής της διαιρέσεως ουσιαστικά εξαλείφθηκαν, εφόσον αποκαταστάθηκαν οι σιδηροδρομικές συνδέσεις και κατέστησαν εκ νέου προσιτές οι παραδοσιακές αγορές διαθέσεως. Κατά συνέπεια, από το 1990 και εντεύθεν, η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται πλέον, παρά μόνον σε κάποιες εξαιρετικές περιπτώσεις.
- 123 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η διατήρηση της διατάξεως του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης στις Συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ εξηγείται από την αρνησικυρία την οποία αντέταξε η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας στην κατάργησή της. Καμμία βούληση να δοθεί στο νέο άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο γ', ΕΚ άλλη σημασία από εκείνην του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης με την αρχική του ερμηνεία δεν προκύπτει από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ ούτε από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Οι προσφεύγοντες δεν εξηγούν άλλωστε για ποιον λόγο η εν λόγω διάταξη δεν πρέπει εφεξής να καταλαμβάνει μόνον τις συνέπειες της διαιρέσεως της Γερμανίας, αλλά και τους αντικτύπους της κεντρικά σχεδιασμένης οικονομίας της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και τις συνέπειες της εγκαθιδρύσεως της οικονομίας αγοράς, μετά την επανένωση της χώρας.

- 124 Τέταρτον, η Επιτροπή διατείνεται ότι, ακόμη και πριν από την επανένωση της Γερμανίας, ορισμένες μόνον περιοχές της παλαιάς Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας, οι οποίες μειονεκτούσαν λόγω της άμεσης γειτνιάσεώς τους με τη μεθόριο, μπορούσαν να λάβουν ενισχύσεις βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Επρόκειτο κυρίως για τις παραμεθόριες προς την ανατολική ζώνη περιοχές (Zonenrand) και για το Δυτικό Βερολίνο. Η επανένωση της Γερμανίας ουδόλως μετέβαλε την αρχή αυτήν. Έστω και αν, σε ορισμένες εξαιρετικές περιπτώσεις, η εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης θα μπορούσε να δικαιολογηθεί έναντι των παραμεθορίων περιοχών των κειμένων εκατέρωθεν των παλαιών συνόρων, άρα και στη Zonenrand της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η διάταξη αυτή δεν επιτρέπει γενική και εκτεταμένη υποστήριξη στην ανάπτυξη των νέων Länder.
- 125 Πέμπτον, η Επιτροπή τονίζει τη συνέπεια της πρακτικής των αποφάσεών της. Από την επανένωση της Γερμανίας και εντεύθεν, στηρίχτηκε στο άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης σε δύο μόνον αποφάσεις [απόφαση 92/465/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 14ης Απριλίου 1992, σχετικά με ενίσχυση που χορηγήθηκε από το κρατίδιο του Βερολίνου (Land Berlin, Γερμανία) στην Daimler-Benz AG (ΕΕ 1992, L 263, σ. 15, στο εξής: απόφαση Daimler-Benz), και απόφαση της Επιτροπής, της 13ης Απριλίου 1994, περί ενισχύσεως σε παραγωγούς πορσελάνης και δοχείων από γυαλί εγκατεστημένους στο Tettau (ΕΕ 1994, C 178, σ. 24, στο εξής: απόφαση Tettau)], που αφορούσαν περιπτώσεις στις οποίες οι άμεσες συνέπειες της χαράξεως των συνόρων μεταξύ των δύο ζωνών εξακολουθούσαν να γίνονται αισθητές. Στις λοιπές αποφάσεις της που αφορούσαν τις ενισχύσεις υπέρ των νέων Länder, η Επιτροπή δεν κατέφυγε στο άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Όσο για την απόφαση για το Saarland, η Επιτροπή τονίζει ότι αυτό αποτελούσε ήδη Land όταν ετέθη σε ισχύ η Συνθήκη ΕΟΚ. Η ανάγνωση, άλλωστε, του Δελτίου της ΕΟΚ αριθ. 2/1965 κατ' ουδένα τρόπο αφήνει να εννοηθεί ότι οι επίδικες ενισχύσεις επετράπησαν κατ' εφαρμογήν του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης και όχι βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο β', της Συνθήκης.
- 126 Έκτον, η κακή γενική οικονομική κατάσταση των νέων Länder δεν αποτελεί άμεση συνέπεια της διαιρέσεως της Γερμανίας, αλλά του πολιτικού συστήματος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της ίδιας της επανενώσεως, και ιδίως της απώλειας των αγορών αυτών των Länder στο πλαίσιο της Κομεκόμ και των σχέσεων με την πρώην ΕΣΣΔ, της θέσεως σε ισχύ της γερμανικής νομισματικής, οικονομικής και

κοινωνικής ενώσεως, της ευθυγραμμίσεως του επιπέδου των ανατολικογερμανικών μισθών με τα της Δυτικής Γερμανίας και της ελλείψεως ασφάλειας δικαίου ιδίως περί το ιδιοκτησιακό καθεστώς των ακινήτων.

- 127 Εν πάση περιπτώσει, η εγκατεστημένη στο Zwickau και στο Chemnitz αυτοκινητοβιομηχανία παρήκμασε πριν από το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, όπως άλλωστε και η αυτοκινητοβιομηχανία άλλων ευρωπαϊκών χωρών.
- 128 Τέλος, γνωρίζοντας ότι η πρακτική της ως προς τη λήψη αποφάσεων ουδέποτε είχε αμφισβητηθεί, η Επιτροπή δεν είχε κανένα λόγο να αιτιολογήσει περαιτέρω την Απόφαση, ως προς το ότι το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης δεν ετύγχανε εφαρμογής.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 129 Κατά το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, συμβιβάζονται με την κοινή αγορά «οι ενισχύσεις προς την οικονομία ορισμένων περιοχών της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, οι οποίες θίγονται από τη διαίρεση της Γερμανίας, κατά το μέτρο που είναι αναγκαίες για την αντιστάθμιση των οικονομικών μειονεκτημάτων που προκαλούνται από τη διαίρεση αυτή».
- 130 Η διάταξη αυτή επ' ουδενί λόγω καταργήθηκε σιωπηρώς κατόπιν της γερμανικής επανενώσεως, αλλά διατηρήθηκε σε ισχύ τόσο από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, που συνήφθη στις 7 Φεβρουαρίου 1992, όσο και από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, που συνήφθη στις 2 Οκτωβρίου 1997. Ταυτόσημη διάταξη περιελήφθη, άλλωστε, στο άρθρο 61, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, που συνήφθη στις 2 Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3).

- 131 Επομένως, και δεδομένης της αντικειμενικής εννοίας των κανόνων του κοινοτικού δικαίου, των οποίων πρέπει να διαφυλαχθεί το κύρος και η πρακτική αποτελεσματικότητα, δεν μπορεί να τεκμαίρεται ότι η διάταξη αυτή κατέστη άνευ αντικειμένου από της επανενώσεως της Γερμανίας, όπως υποστήριξε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, σε αντίθεση προς τη δική της διοικητική πρακτική (βλ. ιδίως αποφάσεις Daimler-Benz και Tettau).
- 132 Πρέπει, όμως, να τονιστεί ότι, εφόσον εισάγει παρέκκλιση από τη γενική αρχή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, κατά την οποία οι κρατικές ενισχύσεις δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά, το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης ερμηνεύεται στενά.
- 133 Όπως, άλλωστε, έχει τονίσει το Δικαστήριο, για την ερμηνεία διατάξεως του κοινοτικού δικαίου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο το γράμμα της, αλλά και τα συμφραζόμενά της και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (βλ. αποφάσεις της 17ης Νοεμβρίου 1983, 292/82, Merck, Συλλογή 1983, σ. 3781, 3792, και της 21ης Φεβρουαρίου 1984, 337/82, St. Nikolaus Brenneri, Συλλογή 1984, σ. 1051, 1062).
- 134 Εν προκειμένω, η έκφραση «διαίρεση της Γερμανίας» αναφέρεται ιστορικά στη χάραξη της διαχωριστικής γραμμής μεταξύ των δύο ζωνών, το 1984. Συνεπώς, τα «οικονομικά μειονεκτήματα που προκαλούνται από τη διαίρεση αυτή» είναι κατ' ανάγκην τα οικονομικά μειονεκτήματα που προκλήθηκαν από την απομόνωση την οποία δημιούργησε η χάραξη ή η διατήρηση αυτής της μεθορίου, όπως, π.χ., η περικλειση ορισμένων περιοχών (βλ. απόφαση Daimler-Benz), η αποκοπή των οδών συγκοινωνίας (βλ. απόφαση Tettau), ή ακόμη η απώλεια των φυσικών αγορών διαθέσεως ορισμένων επιχειρήσεων, που έχουν, ως εκ τούτου, ανάγκη υποστηρίξεως, είτε για να μπορέσουν να προσαρμοσθούν στις νέες συνθήκες, είτε για να μπορέσουν να υπερπηδήσουν αυτό το μειονέκτημα (βλ. σχετικώς, αλλά σε σχέση προς το άρθρο 70, τέταρτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, προαναφερθείσα απόφαση Barbara Erzbergbau κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής).
- 135 Αντιθέτως, η αντίληψη των προσφευγόντων και της Γερμανικής Κυβερνήσεως, κατά την οποία το άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης καθιστά δυνατή

την πλήρη αντιστάθμιση της αδιαμφισβήτητης οικονομικής καθυστέρησης των νέων Länder, έως ότου φτάσουν αυτά ένα επίπεδο αναπτύξεως ανάλογο με εκείνο των παλαιών Länder, παραγνωρίζει τόσο τον εξαιρετικό χαρακτήρα αυτής της διατάξεως όσο και την αλληλουχία στην οποία εντάσσεται και τους σκοπούς τους οποίους υπηρετεί.

- 136 Πράγματι, τα οικονομικά μειονεκτήματα από τα οποία πάσχουν συνολικά τα νέα Länder δεν προκλήθηκαν από τη διαίρεση της Γερμανίας, κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Η διαίρεση της Γερμανίας, αυτή καθαυτή, περιθωριακές μόνον επιπτώσεις είχε στην οικονομική ανάπτυξη της μιας ή της άλλης ζώνης, τις οποίες άλλωστε επηρέασε αρχικά εξ ίσου, και δεν εμπόδισε την οικονομία των παλαιών Länder να αναπτυχθεί ευνοϊκά στη συνέχεια.
- 137 Διαπιστώνεται, συνεπώς, ότι οι διαφορές αναπτύξεως μεταξύ παλαιών και νέων Länder εξηγούνται από άλλους λόγους, και όχι από τη διαίρεση της Γερμανίας αυτή καθαυτή, και ιδίως από τα διαφορετικά πολιτικοοικονομικά καθεστώτα που εγκαθιδρύθηκαν σε κάθε κράτος εκατέρωθεν της μεθορίου.
- 138 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει επίσης ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο λέγοντας γενικά, στην ενότητα X, τρίτη παράγραφος, της Αποφάσεως, ότι η παρέκκλιση του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης δεν πρέπει να εφαρμόζεται σε περιφερειακές ενισχύσεις για νέα επενδυτικά προγράμματα και ότι οι παρεκκλίσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης και το κοινοτικό πλαίσιο αρκούν προς αντιμετώπιση των προβλημάτων που τίθενται στα νέα ομόσπονδα κράτη.
- 139 Συναφώς, κακώς οι προσφεύγοντες επισημαίνουν αντίφαση του σκεπτικού, καθ' όσον η Επιτροπή, σε άλλα σημεία της Αποφάσεως, χαρακτήρισε τις επιμαχες επενδύσεις ως «επενδυτικά σχέδια επέκτασεως». Συγκεκριμένα, η έκφραση

«περιφερειακές ενισχύσεις για νέα επενδυτικά προγράμματα» χρησιμοποιείται εις απάντηση ενός γενικής φύσεως επιχειρήματος το οποίο προέβαλε η Γερμανική Κυβέρνηση (βλ. ενότητα V, πρώτη παράγραφος, σημείο 1, της Αποφάσεως) και δεν αφορά, επομένως, ειδικά τα επενδυτικά προγράμματα της Volkswagen στο Mosel II και το Chemnitz II, αλλά το σύνολο των ενισχύσεων που αποσκοπούν στην προαγωγή της γενικής οικονομικής αναπτύξεως των νέων Länder.

140 Κατά τα λοιπά, ως προς το ζήτημα αν, πέρα από τον χαρακτήρα τους ως ενισχύσεων υπέρ της οικονομικής αναπτύξεως του Freistaat Sachsen, οι επίδικες ενισχύσεις αποσκοπούν ειδικά στην αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων τα οποία προκάλεσε η διαίρεση της Γερμανίας, υπενθυμίζεται ότι το κράτος μέλος που ζητεί να του επιτραπεί να χορηγήσει ενισχύσεις κατά παρέκκλιση των κανόνων της Συνθήκης υπέχει έναντι της Επιτροπής καθήκον συνεργασίας, δυνάμει του οποίου οφείλει, μεταξύ άλλων, να παρέχει όλα τα στοιχεία που θα της δώσουν τη δυνατότητα να ελέγξει αν πληρούνται οι προϋποθέσεις της αιτουμένης παρεκκλίσεως (προαναφερθείσα απόφαση της 28ης Απριλίου 1993, Ιταλία κατά Επιτροπής, σκέψη 20).

141 Κανένα, όμως, στοιχείο της υποβληθείσας στο Πρωτοδικείο δικογραφίας δεν παρέχει έρεισμα στον ισχυρισμό ότι η Γερμανική Κυβέρνηση ή οι προσφεύγοντες προέβαλαν, κατά τη διοικητική διαδικασία, ειδικά επιχειρήματα για να θεμελιώσουν αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της καταστάσεως της αυτοκινητοβιομηχανίας της Σαξονίας μετά τη γερμανική ενοποίηση και της διαίρεσεως της Γερμανίας.

142 Δικαίως, άρα, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι οι διάδικοι δεν προσκόμισαν συγκεκριμένα στοιχεία δικαιολογούντα την εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης στην παρούσα περίπτωση.

143 Ασφαλώς, ενώπιον του Πρωτοδικείου, οι προσφεύγοντες και η Γερμανική Κυβέρνηση, παραλέποντας στα ζητήματα αυτά στα δικόγραφα τους επί της υποθέσεως C-301/96, υποστήριξαν ότι η απόδειξη των οικονομικών μειονεκτημάτων τα οποία προκάλεσε στη Σαξονία η διαίρεση της Γερμανίας προέκυπτε από σύγκριση

της γερμανικής παραγωγής αυτοκινήτων που επραγματοποιείτο στην περιφέρεια αυτή πριν από το 1939 και εκείνης που πραγματοποιήθηκε το 1990. Κατά τους διαδικούς αυτούς, η σχετική παρακμή της αυτοκινητοβιομηχανίας της Σαξονίας, σε σύγκριση με την της Δυτικής Γερμανίας εν γένει, προκλήθηκε ιδίως από τον διαμελισμό της γερμανικής αγοράς και τη συνακόλουθή του απώλεια των παραδοσιακών αγορών αυτής της βιομηχανίας προς τη Δύση.

- 144 Η επιχειρηματολογία αυτή πρέπει να απορριφθεί, κατά το μέτρο που προβάλλεται ενώπιον του Πρωτοδικείου, χωρίς να έχει προβληθεί κατά τη διοικητική διαδικασία (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, C-278/92, C-279/92, C-280/92, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4103, σκέψη 31, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 25ης Μαρτίου 1999, T-37/97, Forges de Clabecq κατά Επιτροπής, που δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη στη Συλλογή, σκέψη 93).
- 145 Συγκεκριμένα, και αν ακόμη υποθεθεί ότι υπήρξαν εμπόδια στο διαγερμανικό εμπόριο, συνεπαγόμενα την απώλεια των παραδοσιακών αγορών της αυτοκινητοβιομηχανίας της Σαξονίας, αυτό δεν σημαίνει ότι η κακή οικονομική κατάσταση της βιομηχανίας αυτής το 1990 αποτελεί άμεση συνέπεια αυτής της απώλειας αγορών που υποτίθεται ότι προκλήθηκε από τη διαίρεση της Γερμανίας το 1948. Οι εκτιθέμενες από τους προσφεύγοντες δυσχέρειες προκύπτουν, κυρίως, από τη διαφορετική οικονομική οργάνωση του ίδιου του ανατολικογερμανικού καθεστώτος, η οποία δεν «προκλήθηκε από τη διαίρεση της Γερμανίας», κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης.
- 146 Η σύγκριση, επομένως, της προ του 1939 καταστάσεως της αυτοκινητοβιομηχανίας της Σαξονίας με την του 1990 δεν αρκεί αφ' εαυτής για να θεμελιώσει την ύπαρξη αρκούντως άμεσου δεσμού μεταξύ των οικονομικών μειονεκτημάτων, από τα οποία έπασχε η βιομηχανία αυτή κατά τον χρόνο της χορηγήσεως των επιδίκων ενισχύσεων, και της «διαιρέσεως της Γερμανίας» κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως.
- 147 Όσο για την απόφαση για το Saarland, κανένας διάδικος δεν την προσκόμισε ούτε ζήτησε να προσκομιστεί στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας. Οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν ότι η απόφαση εκείνη αντανακλά διαφορετική θεώρηση της Επι-

τροπής κατά το παρελθόν, ούτε ότι η θεώρηση αυτή, αληθής υποτιθέμενη, ήταν ικανή να θίξει το κύρος των νομικών εκτιμήσεων τις οποίες διατύπωσε το 1996.

- 148 Υπ' αυτές τις συνθήκες, οι προσφεύγοντες και η παρεμβαίνουσα δεν προσκόμισαν στοιχεία που να θεμελιώνουν το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή υπερέβη τα όρια της εξουσίας εκτιμήσεώς της θεωρώντας ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν ανταποκρίνονταν στις προϋποθέσεις που επέτρεπαν τη χρήση της παρεκκλίσεως του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης.
- 149 Ως προς την αιτίαση περί ελλείψεως αιτιολογίας, υπενθυμίζεται ότι από την αιτιολογία που επιβάλλει το άρθρο 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 253 ΕΚ) πρέπει να προκύπτει κατά τρόπο σαφή και μη διαφορούμενο η συλλογιστική του οργάνου που εξέδωσε την πράξη, ώστε οι μεν ενδιαφερόμενοι να μπορούν να γνωρίζουν τους λόγους που υπαγόρευσαν τη λήψη του μέτρου, ο δε κοινοτικός δικαστής να μπορεί να ασκεί τον έλεγχό του (βλ., π.χ., απόφαση του Πρωτοδικείου της 7ης Νοεμβρίου 1997, T-84/96, Cipeke κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-2081, σκέψη 46).
- 150 Εν προκειμένω, η Απόφαση περιέχει συνοπτική μόνον έκθεση των λόγων για τους οποίους η Επιτροπή αρνήθηκε να εφαρμόσει την παρέκκλιση του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης στα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υποθέσεως.
- 151 Πρέπει, όμως, να τονιστεί ότι η Απόφαση αυτή εκδόθηκε σε ένα πλαίσιο το οποίο η Γερμανική Κυβέρνηση και οι προσφεύγοντες ε γνώριζαν καλώς και ότι συνάδει προς πάγια πρακτική λήψεως αποφάσεων, ιδίως έναντι των εν λόγω διαδίκων. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να αιτιολογείται κατά τρόπο συνοπτικό (απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Νοεμβρίου 1975, 73/74, Papiers peints κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος

1975, σ. 457, σκέψη 31, και απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 1994, T-34/92, Fiatagri και New Holland Ford κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-905, σκέψη 35).

- 152 Συγκεκριμένα, στις σχέσεις της με την Επιτροπή, η Γερμανική Κυβέρνηση, από το 1990 και εντεύθεν, έχει επανειλημμένως αναφερθεί στο άρθρο 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης, εμμένοντας στη σημασία αυτής της διατάξεως για την ανόρθωση της πρώην Ανατολικής Γερμανίας (βλ. ιδίως προαναφερθείσα επιστολή του Καγκελλάριου Kohl προς τον Πρόεδρο Delors της 9ης Δεκεμβρίου 1992).
- 153 Οι προβαλλόμενες σχετικώς από τη Γερμανική Κυβέρνηση θέσεις έχουν απορριφθεί με διάφορες επιστολές ή αποφάσεις της Επιτροπής [βλ., ιδίως, ανακοίνωση σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ προς τα άλλα κράτη μέλη και τους λοιπούς ενδιαφερόμενους σχετικά με πρόταση της Γερμανικής Κυβέρνησης να χορηγήσει κρατική ενίσχυση στον όμιλο Opel για την υποστήριξη των επενδυτικών σχεδίων του στα νέα γερμανικά κρατίδια (Länder) (ΕΕ 1993, C 43, σ. 14)· ανακοίνωση σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ προς τα άλλα κράτη μέλη και τους λοιπούς ενδιαφερόμενους σχετικά με ενισχύσεις τις οποίες προτίθεται να χορηγήσει η Γερμανία στην επιχείρηση Rhône-Poulenc Rhotex GmbH (ΕΕ 1993, C 210, σ. 11)· απόφαση 94/266/ΕΚ της Επιτροπής, της 21ης Δεκεμβρίου 1993, σχετικά με την πρόταση χορήγησης ενισχύσεως προς την επιχείρηση SST-Garn-gesellschaft mbH, Thüringen (ΕΕ 1994, L 114, σ. 21)· απόφαση Mosel I και απόφαση 94/1074/ΕΚ της Επιτροπής, της 5ης Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με πρόταση των γερμανικών αρχών για τη χορήγηση ενισχύσεων στην εταιρεία Textilwerke Deggendorf GmbH, Thüringen (ΕΕ 1994, L 386, σ. 13)].
- 154 Συναφώς, πρέπει να αποδοθεί ιδιαίτερη σημασία στην απόφαση Mosel I, με την οποία η Επιτροπή κήρυξε ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά ορισμένες αμφισβητούμενες ενισχύσεις, ύψους 125,2 εκατομμυρίων DM, αφού απέκλεισε, για τους ίδιους λόγους τους οποίους δέχτηκε και στην Απόφαση, την υπαγωγή των ενισχύσεων αυτών στην παρέκκλιση του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της

Συνθήκης. Επισημαίνεται άλλωστε ότι ούτε οι προσφεύγοντες, ούτε οι γερμανικές αρχές άσκησαν προσφυγή κατά της προγενέστερης αυτής αποφάσεως.

- 155 Και ναι μεν η Επιτροπή, οι γερμανικές αρχές και οι προσφεύγοντες πραγματοποίησαν, μεταξύ της εκδόσεως της αποφάσεως Mosel I και της εκδόσεως της Αποφάσεως, πολυάριθμες επαφές, που προδίδουν την εμμονή τους σε διωτάμενες απόψεις ως προς την εφαρμογή ή μη του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης στις επίδικες ενισχύσεις (βλ. ενότητες V και VI της Αποφάσεως), πρέπει όμως επίσης να τονιστεί ότι, στο πλαίσιο αυτό, κανένα ειδικό ή νέο επιχειρήμα δεν προβλήθηκε, όσον αφορά ιδίως την ύπαρξη αιτιώδους συναφείας μεταξύ της μετά τη γερμανική επανένωση καταστάσεως της αυτοκινητοβιομηχανίας της Σαξονίας και της διαίρεσεως της Γερμανίας (βλ. ανωτέρω σκέψη 141).
- 156 Υπ' αυτές τις συνθήκες, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το σκεπτικό της Αποφάσεως γνωστοποιήθηκε επαρκώς στους προσφεύγοντες και την παρεμβαίνουσα και ότι, ελλείψει ειδικότερων επιχειρημάτων, η Επιτροπή δεν υπερχεούτο να την αιτιολογήσει εκτενέστερα.
- 157 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι πρέπει ν' απορριφθούν οι αιτιάσεις περί παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης και περί ελλείψεως αιτιολογίας.

II — Επί της παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης

- 158 Οι προσφεύγοντες επικαλούνται σειρά παραβάσεων του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης, εκ των οποίων άλλες μεν στηρίζονται στην όλη οικονομία του άρθρου, άλλες δε αφορούν ειδικά τα στοιχεία α' και β', αντιστοίχως, της εν λόγω διατάξεως. Ενδείκνυται να εξετασθεί, κατ' αρχάς, η παράβαση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β'.

Επί της παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 159 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης, παραλείποντας να εξετάσει τις προϋποθέσεις εφαρμογής της διατάξεως αυτής. Αναφέρονται στην ενότητα Χ, δεύτερο εδάφιο, της Αποφάσεως, κατά την οποία:

«Ασφαλώς, στην περίπτωση της Γερμανίας δεν ισχύει η παρέκκλιση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β'. Αληθεύει μιν ότι η ένωση της Γερμανίας επηρέασε αρνητικά τη γερμανική οικονομία, αυτό όμως δεν αρκεί για την εφαρμογή της διάταξης αυτής σε κάποιο πρόγραμμα ενισχύσεων. Πρόσφατα η Επιτροπή κατέληξε ότι ένα πρόγραμμα ενισχύσεων ήρε κάποια σοβαρή διαταραχή της οικονομίας ενός κράτους μέλους όταν, το 1991, ενέκρινε ενισχύσεις για ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων στην Ελλάδα. Στη σχετική απόφαση, η Επιτροπή επεσήμανε ότι το πρόγραμμα ιδιωτικοποίησης αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος των δεσμεύσεων που αναλήφθηκαν βάσει της απόφασης 91/306/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 4ης Μαρτίου 1991, σε σχέση με την εξυγίανση της εθνικής οικονομίας ως σύνολο. Η περίπτωση της Γερμανίας είναι σαφώς διαφορετική.»

- 160 Οι προσφεύγοντες φρονούν, πρώτον, ότι η παραπάνω αιτιολογία είναι ανεπαρκής. Η Επιτροπή επανέλαβε απλώς στερεότυπη διατύπωση που περιλαμβάνεται σε προηγούμενες αποφάσεις της (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Mosel I). Η Απόφαση ουδόλως εισέρχεται στο κρίσιμο ζήτημα του αν, υπό τις συγκεκριμένες παρούσες περιστάσεις, οι ενισχύσεις πρέπει να εξυπηρετούν την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Περαιτέρω, η Απόφαση δεν εξηγεί ποιες είναι οι διαφορές μεταξύ της παρούσας υποθέσεως και του προγράμματος ιδιωτικοποιήσεων στην Ελλάδα, που, κατά την Επιτροπή, δικαιολογούν τη μη εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης.

- 161 Δεύτερον, η Επιτροπή δεν εξέτασε σοβαρά το ζήτημα της εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης, καίτοι η Γερμανική Κυβέρνηση επικαλέστηκε επανειλημμένα τη διάταξη αυτή, κατά τη διοικητική διαδικασία, διατεινόμενη ότι τα προβλήματα ενσωματώσεως και μετατροπής της παλαιάς κεντρικά σχεδιασμένης οικονομίας των νέων Länder σε οικονομία αγοράς προκαλούσαν σοβαρή διαταραχή της οικονομίας της.
- 162 Τρίτον, οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι πληρούνται εν προκειμένω οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης. Αρκεί προς τούτο ν' αποδειχθεί ότι οι επίδικες ενισχύσεις αποσκοπούν στην άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας ενός Land (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Philip Morris κατά Επιτροπής, σκέψεις 20 έως 25). Το Freistaat Sachsen, όμως, χαρακτηριζόταν, ιδίως το 1991, από ακαθάριστο εθνικό προϊόν αισθητά χαμηλό σε σύγκριση προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και από ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό ανεργίας. Η εφαρμογή, άλλωστε, του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης δεν αποκλείεται σε περίπτωση κατά την οποία οι επίμαχες ενισχύσεις προορίζονται για μία μόνη επιχείρηση, ούτε εξαρτάται από το μερίδιο το οποίο κατέχει η επιχείρηση αυτή στην εθνική οικονομία. Το επιχείρημα αυτό, το οποίο επικαλείται η Επιτροπή με το υπόμνημα αντικρούσεως στην υπόθεση T-143/96, είναι, ούτως ή άλλως, εκπρόθεσμο και απαράδεκτο.
- 163 Η Επιτροπή διατείνεται, πρώτον, ότι, οσάκις προβαίνει στις υπαγορευόμενες από το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης οικονομικές και κοινωνικές εκτιμήσεις, διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια (προαναφερθείσα απόφαση Philip Morris κατά Επιτροπής, σκέψη 24).
- 164 Υποστηρίζει, δεύτερον, ότι, μνημονεύοντας την ενίσχυση που χορηγήθηκε στο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων στην Ελλάδα, η οποία εγκρίθηκε εις εκτέλεση αποφάσεως του Συμβουλίου και αφορούσε ολόκληρη την οικονομία του εν λόγω κράτους μέλους, υπέμνησε απλώς τις προϋποθέσεις που συνήθως ισχύουν για να

εφαρμοστεί το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης. Δεν υπάρχει, επομένως, παράβαση του άρθρου 190 της Συνθήκης.

- 165 Τρίτον, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι δεν συντρέχουν στην προκειμένη περίπτωση οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 166 Κατά το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης, δύνανται να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά οι ενισχύσεις «για την άρση σοβαρής διαταραχής της οικονομίας κράτους μέλους».
- 167 Όπως προκύπτει από την αλληλουχία και την όλη οικονομία της διατάξεως αυτής, η εν λόγω διαταραχή πρέπει να επηρεάζει ολόκληρη την οικονομία του οικείου κράτους μέλους και όχι μόνον μιας περιοχής του ή τμήματος της επικράτειάς του. Η λύση αυτή συνάδει άλλωστε και προς την ανάγκη να ερμηνεύεται στενά μια εξαιρετική διάταξη όπως η του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης. Άλλωστε, η προαναφερθείσα απόφαση Philip Morris κατά Επιτροπής, την οποία επικαλέστηκαν οι προσφεύγοντες προς στήριξη της απόψεώς τους, ουδόλως αποφαίνεται επί του εριζομένου εδώ ζητήματος.
- 168 Επομένως, η επιχειρηματολογία των προσφευγόντων πρέπει ν' απορριφθεί ως αλυσιτελής, εφόσον περιορίζουν την αναφορά τους στην κατάσταση της οικονομίας του Freistaat Sachsen, χωρίς καν να ισχυριστούν ότι εξ αυτής προέκυψε σοβαρή διαταραχή της οικονομίας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο σύνολο της.

- 169 Το αν, άλλωστε, η γερμανική επανένωση προκάλεσε σοβαρή διαταραχή της οικονομίας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας είναι ζήτημα που απαιτεί σύνθετες εκτιμήσεις, που πρέπει να γίνονται σε κοινοτικό πλαίσιο και εμπίπτουν στην άσκηση της ευρείας διακριτικής ευχέρειας την οποία διαθέτει η Επιτροπή υπό το πρίσμα του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 15ης Μαΐου 1997, C-355/95 P, TWD κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-2549, σκέψη 26). Ο ασκούμενος συναφώς δικαστικός έλεγχος πρέπει να περιορίζεται στην εξακρίβωση της τηρήσεως των κανόνων διαδικασίας και αιτιολογήσεως, καθώς και του υποστατού των πραγματικών περιστατικών, της ελλείψεως προδήλου σφάλματος εκτιμήσεως και καταχρήσεως εξουσίας. Ειδικότερα, δεν εναπόκειται στον κοινοτικό δικαστή να υποκαθιστά την οικονομική εκτίμηση της Επιτροπής με τη δική του (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 1996, T-380/94, AUFFASS και AKT κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-2169, σκέψη 56, και της 5ης Νοεμβρίου 1997, T-149/95, Ducros κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-2031, σκέψη 63).
- 170 Εν προκειμένω, οι διάδικοι δεν προέβησαν κανένα συγκεκριμένο στοιχείο που να αποδεικνύει ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε κατάφωρη πλάνη εκτιμήσεως κρίνοντας ότι οι δυσμενείς αντίκτυποι της επανενώσεως της Γερμανίας επί της γερμανικής οικονομίας, όσο και αν ήταν υπαρκτοί, δεν συνιστούσαν αφ' εαυτών λόγο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης επί καθεστώτος ενισχύσεων.
- 171 Η δε αιτιολογία της Αποφάσεως, έστω και συνοπτική, παρίσταται επαρκής, εν όψει της αλληλουχίας της υποθέσεως, των προηγουμένων της, και ιδίως της αποφάσεως Mosel I, και της μη επικλήσεως ειδικών επιχειρημάτων κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Συναφώς, οι αναπτυχθείσες ανωτέρω στις σκέψεις 140 έως 142 και 149 έως 156 θεωρήσεις ισχύουν, mutatis mutandis, και όσον αφορά την άρνηση της Επιτροπής να εφαρμόσει εν προκειμένω την παρέκκλιση του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης.
- 172 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι αιτιάσεις περί παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης και περί ελλείψεως αιτιολογίας πρέπει ν' απορριφθούν.

Επί της παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α, της Συνθήκης

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 173 Οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α, της Συνθήκης, κατά το οποίο «οι ενισχύσεις για την προώθηση της οικονομικής αναπτύξεως περιοχών, στις οποίες το βιοτικό επίπεδο είναι ασυνήθως χαμηλό ή στις οποίες επικρατεί σοβαρή υποαπασχόληση» δύναται να θεωρηθούν ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά.
- 174 Πρώτον, η Σαξονία είναι μία από τις σκοπούμενες από τη διάταξη αυτή περιοχές, όπως σιωπηρώς παραδέχτηκε η Επιτροπή στην ενότητα XII, πρώτο εδάφιο, της Απόφασης. Η Απόφαση, όμως, ουδόλως ερευνά το ενδεχόμενο της εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α, της Συνθήκης. Αρνούμενη ν' αποφανθεί επ' αυτής, η Επιτροπή αγνόησε τη διακριτική της ευχέρεια και παρέβη τη διάταξη αυτή.
- 175 Δεύτερον, κατά τους προσφεύγοντες, ενώ οι προϋποθέσεις του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α, της Συνθήκης είναι αυστηρότερες από εκείνες του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', για να προσδιοριστούν οι δυνάμενες να τύχουν αυτών των παρεκκλίσεων περιοχές, αντιθέτως, το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', δεν επιτάσσει να μη αλλοιώνονται οι όροι των συναλλαγών κατά τρόπο αντικείμενο προς το κοινό συμφέρον (προαναφερθείσα απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 1987, Γερμανία κατά Επιτροπής, σκέψη 19). Συνιστά, έτσι, ειδική διάταξη, η εφαρμογή της οποίας πρέπει να ερευνάται πριν από την του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης.
- 176 Τρίτον, το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α, της Συνθήκης επιτρέπει στις εθνικές αρχές να παρέχουν στον προτιθέμενο να εγκατασταθεί σε ιδιαίτερος μειονεκτική περιοχή επενδυτή ειδικό κίνητρο (συμπληρωματική ενίσχυση ή «top-up»), που

υπερβαίνει την απλή αντιστάθμιση των περιφερειακών μειονεκτημάτων. Έστω και αν — στο πλαίσιο της έρευνας υπό το πρίσμα του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης — δεν μπορούν να αποκλεισθούν παντελώς θεωρήσεις απόμεινες του οικείου οικονομικού κλάδου (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιανουαρίου 1997, C-169/95, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-135), οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι, σε περίπτωση ενισχύσεων στις περιοχές που υστερούν οικονομικά κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, πρέπει να δίδεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην περιφερειακή ανάπτυξη, ενώ, στην περίπτωση των περιοχών τις οποίες αφορά το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης, μεγαλύτερη βαρύτητα αποκτούν οι θεωρήσεις που αφορούν τον οικονομικό κλάδο. Είναι, επομένως, θεμιτό η ένταση της ενισχύσεως να είναι μεγαλύτερη στην πρώτη περίπτωση.

- 177 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η μνεία, στην Απόφαση, περί υπάρξεως πλεονάζοντος παραγωγικού δυναμικού στην αυτοκινητοβιομηχανία δεν αρκεί για ν' αποκλεισθεί η εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης. Αποτελεί αυτή μία θεώρηση μεταξύ άλλων, που μπορεί ενδεχομένως να συνεκτιμηθεί στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας εκτιμήσεως την οποία συνεπάγεται ο κανόνας αυτός. Οι αποφάσεις, άλλωστε, που ενέχουν τη χρήση εξουσίας εκτιμήσεως απαιτούν ιδιαίτερος εκτενή και λεπτομερή αιτιολόγηση (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1960, 36/59, 37/59, 38/59 και 40/59, Präsident κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 529· προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Roemer, που προηγήθηκαν της προαναφερθείσας αποφάσεως Consten και Grundig κατά Επιτροπής, σ. 388), και ιδίως στην περίπτωση των αποφάσεων επί κρατικών ενισχύσεων που ωφελούν προσδιοριζόμενες επιχειρήσεις (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Darmon, που προηγήθηκαν της προαναφερθείσας αποφάσεως της 14ης Οκτωβρίου 1987, Γερμανία κατά Επιτροπής, σ. 4027).

- 178 Η Επιτροπή διατείνεται ότι εξέτασε όντως το ζήτημα αν μπορούσαν να επιτραπούν οι ενισχύσεις δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης, όπως προκύπτει από τις ενότητες X, τρίτο εδάφιο, και XII, πρώτο εδάφιο, της Αποφάσεως.

- 179 Επισημαίνει, πρώτον, ότι, στην περίπτωση της Γερμανίας, πολιτική της είναι να ορίζει το ανώτατο όριο εντάσεως των περιφερειακών ενισχύσεων (ήτοι το σχετικό βάρος της ενισχύσεως σε σχέση προς το ύψος της επενδύσεως, εκφρασμένο σε

ποσοστό) σε 35 % για τις περιοχές που εμπίπτουν στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης και σε 18 % για εκείνες που εμπίπτουν στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Η Απόφαση, όμως, επιτρέπει ενισχύσεις εντάσεως 22,3 % για το Mosel II και 20,8 % για το Chemnitz II. Συνεπώς, είναι προφανές ότι η Επιτροπή εφάρμοσε το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης στα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υποθέσεως.

- 180 Δεύτερον, η Επιτροπή, καίτοι αναγνωρίζει ότι τα νέα Länder είναι περιφέρειες δυνάμενες να λαμβάνουν ενισχύσεις δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης, επικαλείται την ευρεία εξουσία εκτιμήσεως την οποία διαθέτει σχετικώς (απόφαση της 15ης Ιουνίου 1993, C-225/91, Matra κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-3203, σκέψεις 23 επ.). Δικαιούται, ειδικότερα, να λαμβάνει υπόψη την επίδραση της επίμαχης ενισχύσεως επί του οικείου οικονομικού κλάδου ολόκληρης της Κοινότητας, περιλαμβανομένου και του κινδύνου δημιουργίας πλεονάζοντος παραγωγικού δυναμικού, και την αναλογία μεταξύ του ύψους της ενισχύσεως και των περιφερειακών μειονεκτημάτων.
- 181 Τρίτον, η Επιτροπή τονίζει ότι η Απόφαση εκθέτει λεπτομερώς ότι οι επίδικες ενισχύσεις θα επιδεινώσουν τα υφιστάμενα στον κλάδο του αυτοκινήτου πλεονάσματα παραγωγικού δυναμικού και ότι είναι, επομένως, αντίθετες προς το κοινοτικό συμφέρον. Αιτιολόγησε έτσι επαρκώς την άρνησή της να επιτρέψει τις ενισχύσεις αυτές δυνάμει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης, πέρα από τα όρια τα οποία έχει δεχθεί.
- 182 Τέλος, η Επιτροπή διατείνεται ότι το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης δεν πρέπει να εφαρμόζεται κατά προτεραιότητα έναντι του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ'. Προσθέτει ότι οι περιοχές που εμπίπτουν στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης χαρακτηρίζονται από το γεγονός ότι ένας επενδυτής συναντά σ' αυτές μειονεκτήματα από πλευράς κόστους της επενδύσεως του σημαντικότερα απ' ό,τι στις περιοχές που εμπίπτουν στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Κατά συνέπεια, και δεδομένου ότι, σε μια περίπτωση όπως η επίδικη, τα μειονεκτήματα αυτά λαμβάνονται υπόψη κατά την ανάλυση κόστους-ωφέλειας για τον υπολογισμό του συνολικού ύψους της ενισχύσεως την οποία μπορεί να επιτρέψει η Επιτροπή, λαμβάνεται υπόψη ότι οι

εμπίπτουσες στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης περιφέρειες δικαιούνται υψηλότερης ενισχύσεως. Αποκλείεται, επομένως, η παράλληλη εφαρμογή των στοιχείων α' και γ' του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης να στερεί τη διάταξη του στοιχείου α' του δικού της πεδίου εφαρμογής.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

183 Στην ενότητα Χ, πρώτο εδάφιο, της Αποφάσεως, η Επιτροπή υπενθυμίζει, κατ' αρχάς, την άποψη της Γερμανικής Κυβερνήσεως ότι ισχύουν εν προκειμένω και οι τρεις παρεκκλίσεις των άρθρων 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', και 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης. Στα δύο επόμενα εδάφια, η Επιτροπή αναφέρει τους λόγους που την άγουν στον αποκλεισμό της εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', και του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', στις υπό κρίσιν ενισχύσεις. Στη δεύτερη περίοδο του τρίτου εδαφίου, η Επιτροπή λέει ότι «οι όροι για εξαίρεση που προβλέπονται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', και, ως προς τον οικείο τομέα, το κοινοτικό πλαίσιο για τις κρατικές ενισχύσεις στη βιομηχανία αυτοκινήτων της επιτρέπουν να ανταποκριθεί καταλλήλως στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα νέα ομόσπονδα κράτη».

184 Επομένως, η Επιτροπή παραδέχτηκε ότι στις επίδικες ενισχύσεις εφαρμόζονται όχι μόνον το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', αλλά και το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', όπως επιβεβαιώνει η επανάληψη του περιεχομένου του τελευταίου στην ενότητα ΧΙΙ, πρώτο εδάφιο, της Αποφάσεως. Εκεί, η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι τα νέα Länder αποτελούν «περιοχή στην οποία το βιοτικό επίπεδο είναι χαμηλό και η οποία δεν είναι αρκετά ανεπτυγμένη» και όπου «το επίπεδο ανεργίας είναι ιδιαίτερα υψηλό και εξακολουθεί να ανεβαίνει». Αναφέρει, στη συνέχεια, ότι εγκρίθηκαν υψηλές επενδυτικές και άλλου είδους ενισχύσεις, «προκειμένου να δοθεί ώθηση στην ανάπτυξη της περιοχής».

185 Με τα δικόγραφα της, η Επιτροπή ισχυρίστηκε άλλωστε — χωρίς να την αντικρούσουν ούτε η προφεύγοντες ούτε η Γερμανική Κυβέρνηση — ότι είχε επιτρέψει, στην

προκειμένη περίπτωση, ένταση ενισχύσεων υψηλότερη από εκείνη που έχει ως πολιτική να δέχεται στις περιπτώσεις εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης επί των περιφερειακών ενισχύσεων στη Γερμανία. Εξήγησε, σχετικώς, ότι τα ειδικά μειονεκτήματα τα οποία συναντούν οι επενδυτές στις εμπόλπουσες στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης περιοχές λαμβάνονται υπόψη στην ανάλυσή της κόστους-ωφέλειας για τον καθορισμό του συνολικού ποσού της δυναμένης να επιτραπεί ενισχύσεως, οπότε οι υπολογισμοί της λαμβάνουν υπόψη ότι οι περιοχές αυτές νομιμοποιούνται να λάβουν υψηλότερη ενίσχυση.

186 Συνεπώς, το επιχείρημα ότι η Επιτροπή δεν θέλησε να εφαρμόσει στις επίδικες ενισχύσεις την ευνοϊκότερη διάταξη του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης είναι αβάσιμο.

187 Κατά τα λοιπά, πρέπει να τονιστεί ότι, στην προαναφερθείσα απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 1997, Ισπανία κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο άπερριψε ρητά την άποψη που είχε υποστηρίξει η προσφεύγουσα, κρίνοντας (στη σκέψη 17) ότι από τη διαφορά διατυπώσεως μεταξύ των στοιχείων α' και γ' του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης «δεν μπορεί να συναχθεί ότι η Επιτροπή οφείλει, οσάκις εφαρμόζει το άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', να αγνοεί παντελώς το κοινοτικό συμφέρον και να περιορίζεται στην εξακρίβωση του ειδικού περιφερειακού σκοπού των οικείων μέτρων, χωρίς να αξιολογεί την επίπτωσή τους στη σχετική αγορά ή στις σχετικές αγορές στο σύνολο της Κοινότητας». Το Δικαστήριο περαιτέρω ανέφερε (στη σκέψη 20) ότι «η εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', απαιτεί να λαμβάνονται υπόψη όχι μόνον οι επιπτώσεις που έχουν οι ενισχύσεις τις οποίες αφορούν οι εν λόγω διατάξεις της Συνθήκης σε περιφερειακό επίπεδο, αλλά επίσης, εν όψει του άρθρου 92, παράγραφος 1, οι επιπτώσεις των ενισχύσεων αυτών επί του μεταξύ των κρατών μελών εμπορίου και, επομένως, ο τομεακός αντίκτυπος που μπορούν να έχουν στο κοινοτικό επίπεδο».

188 Υπ' αυτές τις συνθήκες, τα επιχειρήματα με τα οποία οι προσφεύγοντες επικρίνουν την περιεχόμενη στην Απόφαση μνεία περί του υφισταμένου στον κλάδο του αυτοκινητού πλεονάζοντος παραγωγικού δυναμικού είναι προδήλως αβάσιμα, εν όψει της ευρείας διακριτικής ευχέρειας την οποία διαθέτει η Επιτροπή στο πλαίσιο

του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης (βλ. επίσης προαναφερθείσα απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 1997, Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 18). Το ίδιο ισχύει, ειδικότερα, ως προς τις συμπληρωματικές ενισχύσεις ή top up, σχετικά με τις οποίες η Επιτροπή αναφέρει, στην ενότητα XI, πέμπτο εδάφιο, ότι, κατά την εκτίμηση των περιφερειακών ενισχύσεων στην αυτοκινητοβιομηχανία, τα συμπληρώματα αυτά «κατά κανόνα εγκρίνονται, εκτός από περιπτώσεις στις οποίες η επένδυση συμβάλλει στη δημιουργία προβλημάτων δυναμικού παραγωγής στον σχετικό τομέα. Στις περιπτώσεις αυτές, η ενίσχυση περιορίζεται αυστηρά [σε καθαρή αντιστάθμιση των περιφερειακών μειονεκτημάτων]».

189 Τέλος, διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή αιτιολόγησε προσηκόντως, ιδίως στις ενότητες X, XI και XII της Αποφάσεως, την εκτίμησή της υπό το πρίσμα του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης.

190 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι αιτιάσεις περί παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης και περί ελλείψεως αιτιολογίας πρέπει ν' απορριφθούν.

Επί της ανατροπής της όλης οικονομίας του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης

191 Οι προσφεύγοντες προβάλλουν, κατ' ουσίαν, πέντε αιτιάσεις.

Περί της ανάγκης ex ante εξέτασεως και περί της εφαρμογής του κοινοτικού πλαισίου

— Επιχειρήματα των διαδίκων

¹⁹² Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή, για ν' αποφανθεί αν μια ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά, οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία τα οποία διαθέτετε κατά τον χρόνο χορηγήσεως της ενισχύσεως περί της οποίας πρόκειται (εξέταση ex ante) και όχι κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεώς της (εξέταση ex post). Επικαλούνται, συναφώς, την απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψεις 43 και 45, στο εξής: απόφαση Boussac), και την απόφαση του Πρωτοδικείου της 22ης Οκτωβρίου 1996, T-266/94, Skibsværftsforeningen κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. II-1399, σκέψεις 96 και 98). Προβάλλουν, περαιτέρω, τα ακόλουθα επιχειρήματα:

— Το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ορίζει ότι η Επιτροπή ενημερώνεται εκ των προτέρων περί παντός σχεδίου ενισχύσεως, για να της δοθεί ακριβώς η δυνατότητα να εξετάσει ex ante αν συμβιβάζεται με την κοινή αγορά.

— Το κρίσιμο χρονικό σημείο κατά το οποίο εκτιμάται αν μια ενίσχυση συμβιβάζεται ή όχι με την κοινή αγορά είναι εκείνο κατά το οποίο αυτή παράγει τα αποτελέσματά της επί του ανταγωνισμού (βλ., όσον αφορά την επιστροφή ενισχύσεως, απόφαση του Δικαστηρίου της 4ης Απριλίου 1995, C-348/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1995, σ. I-673, σκέψη 26).

— Η εκτίμηση περί της υπάρξεως στοιχείου κρατικής ενισχύσεως, και ειδικότερα η εφαρμογή του κριτηρίου του ιδιώτη επενδυτή σε οικονομία αγοράς, πρέπει να γίνεται ex ante (αποφάσεις του Δικαστηρίου Boussac, σκέψεις 43 έως 45, Tube-meuse II, και της 21ης Μαρτίου 1991, C-305/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1603, σκέψη 19).

— Η ex post θεώρηση αντιβαίνει προς την αρχή του κράτους δικαίου. Αν η κρίσιμη πραγματική και νομική κατάσταση για την εκτίμηση ενισχύσεως ήταν εκείνη που επικρατούσε κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως της Επιτροπής, αυτή θα μπορούσε να επιλέξει την καταλληλότερη στιγμή ανάλογα με το επιθυμητό αποτέλεσμα. Άλλωστε, τα κριτήρια πρέπει να είναι προβλέψιμα, πράγμα που δεν εξασφαλίζεται κατά την ex post θεώρηση.

193 Επομένως, κατά τους προσφεύγοντες, το αν οι επίδικες ενισχύσεις συμβιβάζονταν ή όχι με την κοινή αγορά πρέπει να εκτιμηθεί κατά τον χρόνο της χορηγήσεώς τους, ήτοι στις 22 Μαρτίου 1991, και όχι κατά τον χρόνο εκδόσεως της Αποφάσεως, το 1996. Η ίδια θεώρηση ισχύει και ως προς τα τμήματα των ενισχύσεων που δεν είχαν ακόμη χορηγηθεί όταν εκδόθηκε η Απόφαση. Και τούτο διότι όλες οι δόσεις μιας ενισχύσεως που χορηγήθηκε στο πλαίσιο μιας και μόνης αποφάσεως και βάσει ενός ενιαίου προγράμματος πρέπει να αξιολογούνται εντός του ίδιου νομικού και πραγματικού πλαισίου.

194 Ακολούθως, οι προσφεύγοντες διατείνονται, πρώτον, ότι οι επίμαχες ενισχύσεις ενέπιπταν σε ήδη εγκεκριμένο πρόγραμμα περιφερειακών ενισχύσεων και ότι, επομένως, η Επιτροπή δεν είχε πλέον την εξουσία να τις υποβάλει σε έλεγχο συμφωνίας τους προς το κοινοτικό πλαίσιο. Κατ' αυτούς, η Επιτροπή είχε μόνον την περιορισμένη εξουσία να εξετάσει αν οι ενισχύσεις αυτές πληρούσαν τις προϋποθέσεις του εν λόγω προγράμματος.

195 Εν προκειμένω, οι επιδοτήσεις επενδύσεων χορηγήθηκαν οριστικά με τις αποφάσεις του 1991 (βλ. ανωτέρω σκέψη 19). Οι τροποποιήσεις που επήλθαν μεταγενεστέρως στις αποφάσεις αυτές δεν έθιγαν την ουσία, αλλά μείωσαν απλώς το ύψος των ενισχύσεων, αμβλύνοντας έτσι τις αρνητικές τους συνέπειες επί του ανταγωνισμού. Όσο για τις φοροαπαλλαγές επενδύσεων, ανελήφθη γι' αυτές κατηγορηματική δέσμευση στις 18 Μαρτίου 1991 (βλ. ανωτέρω σκέψη 20).

196 Όλες αυτές οι ενισχύσεις χορηγήθηκαν με βάση του δέκατο ένατο πρόγραμμα-πλαίσιο που είχε εγκριθεί κατ' εφαρμογήν του νόμου περί έργων κοινής ωφέλειας. Το πρόγραμμα όμως αυτό είχε ήδη εγκριθεί από την Επιτροπή, όπως προκύπτει από την

ενότητα VII, τέταρτο εδάφιο, της Αποφάσεως. Επομένως, η περιεχόμενη στις αποφάσεις του 1991 ρήτρα, κατά την οποία οι ενισχύσεις εχορηγούνται υπό την επιφύλαξη της εγκρίσεώς τους από την Επιτροπή, ήταν άνευ αντικειμένου.

- 197 Οι προσφεύγοντες αποκρούουν, άλλωστε, τον περιεχόμενο στο υπόμνημα αντικρούσεως ισχυρισμό ότι η Επιτροπή, κατά την έγκριση των γενικών προγραμμάτων ενισχύσεων, ρητώς επιφύλαχθηκε το δικαίωμα να επαληθεύσει την τήρηση των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης. Της προσάπτουν ότι δεν τους διαβίβασε τα έγγραφα που υποτίθεται ότι περιείχαν αυτή την επιφύλαξη και διατείνονται ότι η προσκόμισή τους στο στάδιο του υπομνήματος ανταπαντήσεως είναι εκπρόθεσμη και απαράδεκτη.
- 198 Και αν ακόμη γίνει δεκτό ότι η υπό της Επιτροπής έγκριση του δεκάτου ενάτου προγράμματος-πλαisiού περιείχε όντως την επιφύλαξη ότι έπρεπε να τηρηθούν οι διατάξεις του κοινοτικού πλαisiού, οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι το πλαίσιο αυτό δεν ίσχυε τον Μάρτιο του 1991, όταν χορηγήθηκαν οριστικά οι επίδικες ενισχύσεις.
- 199 Όπως προκύπτει, συγκεκριμένα, από την παράγραφο 2.5 του κοινοτικού πλαisiού, με τη μορφή υπό την οποία δημοσιεύθηκε το 1989, αυτό επρόκειτο να εφαρμοσθεί επί μια διετία, από 1ης Ιανουαρίου 1989. Επομένως, η ισχύς του κοινοτικού πλαisiού έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 1990. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας συνήνεσε να τεθεί εκ νέου σε ισχύ μόλις τον Απρίλιο του 1991, μετά την οριστική χορήγηση των επιδικίων ενισχύσεων.
- 200 Οι προσφεύγοντες προσθέτουν, συναφώς, τις παρακάτω διευκρινίσεις:

— Η προαναφερθείσα απόφαση 90/381, της 21ης Φεβρουαρίου 1990, που υποχρεώνει την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, «κατ' εφαρμογήν» του κοινοτικού πλαisiού, να κοινοποιεί στην Επιτροπή τις ενισχύσεις που υπε-

βαίνουν ορισμένο ποσό, δεν ίσχυε για τα νέα Länder, τα οποία δεν αποτελούσαν ακόμη τμήμα αυτού του κράτους μέλους, και δεν μπορεί να παρέτεινε το εν λόγω πλαίσιο πέρα από την αρχική του διάρκεια, η οποία έληγε στις 31 Δεκεμβρίου 1990.

- Η απόφαση περί παρατάσεως ισχύος του κοινοτικού πλαισίου, η οποία επεκτεινόταν πλέον στα νέα Länder, δημοσιεύθηκε στην ΕΕ C 81, της 26ης Μαρτίου 1991, που διετέθη στις 27 Μαρτίου 1991, ήτοι μετά την οριστική χορήγηση των επιδίκων ενισχύσεων. Το κοινοτικό πλαίσιο δεν μπορούσε να εφαρμοστεί αναδρομικά, διότι το κείμενό του δεν το προβλέπει και διότι είναι αντίθετο προς την αρχή της ασφάλειας δικαίου το να ορίζεται η έναρξη ισχύος μιας κοινοτικής πράξεως σε χρονικό σημείο προγενέστερο της δημοσίευσής της (απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1991, C-368/89, Crispolti, Συλλογή 1991, σ. I-3695, σκέψη 17).
- Η ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως περί παρατάσεως ισχύος του κοινοτικού πλαισίου δεν αποδεικνύεται. Είναι άλλωστε αμφίβολο αν η απόφαση αυτή εκδόθηκε εγκύρως. Συγκεκριμένα, η επιστολή της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη φέρει την ημερομηνία της 31ης Δεκεμβρίου 1990, ενώ η Επιτροπή δεν διεξάγει συνεδριάσεις στα τέλη του έτους. Άλλωστε, το κείμενο που δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ 1991, C 81, σ. 4) δεν είναι το ίδιο με εκείνο το οποίο έλαβε η Γερμανική Κυβέρνηση.
- Η επιστολή της Επιτροπής που πρότεινε στη Γερμανική Κυβέρνηση την παράταση του κοινοτικού πλαισίου ελήφθη από την εν λόγω κυβέρνηση μόλις στις 8 Ιανουαρίου 1991, όπως πιστοποιεί η σφραγίδα της Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Γερμανίας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Κατά την ημερομηνία εκείνη, η ισχύς του παλαιού κοινοτικού πλαισίου είχε ήδη λήξει και, επομένως, η πρόταση της Επιτροπής έπρεπε να νοηθεί ως πρόταση εκ νέου θέσεως σε ισχύ του εν λόγω πλαισίου, χωρίς τη δυνατότητα αναδρομικής εφαρμογής του ελλείψει συναινέσεως των κρατών μελών (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου

1995, Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 24, και της 15ης Απριλίου 1997, Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψεις 28 επ.).

- Το κοινοτικό πλαίσιο αφ' εαυτού δεν έχει υποχρεωτική ισχύ έναντι των κρατών μελών, εφόσον αυτά δεν συναινούν σ' αυτό. Εν προκειμένω, όμως, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας εναντιώθηκε εξ αρχής στο κοινοτικό πλαίσιο (βλ. προαναφερθείσα απόφαση 90/381, της 21ης Φεβρουαρίου 1990)· στις 7 Φεβρουαρίου 1991, ο Υφυπουργός στο Ομοσπονδιακό Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας εξέθεσε στο αρμόδιο για θέματα ανταγωνισμού μέλος της Επιτροπής την άποψη της κυβερνήσεώς του, ότι το κοινοτικό πλαίσιο δεν ίσχυε για τα νέα Länder, η δε συναίνεση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας δηλώθηκε μόλις τον Απρίλιο του 1991.

- 201 Η Επιτροπή διατείνεται, κατ' ουσίαν, ότι είχε την ευχέρεια να εφαρμόσει το κοινοτικό πλαίσιο όπως ίσχυε τον Ιούνιο του 1996 και να λάβει υπόψη τις πραγματικές περιστάσεις που ίσχυαν κατά τον χρόνο εκδόσεως της Αποφάσεως. Συγκεκριμένα, οι προσφεύγοντες μετέβαλαν ριζικά τα προγράμματά τους από τον Μάρτιο του 1991 και έπειτα, οι δε υπουργικές αποφάσεις περί χορηγήσεως επίσης τροποποιήθηκαν επανειλημμένα μέχρι τον Φεβρουάριο του 1996. Απεκλείετο, επομένως, να έπρεπε να εξετάσει το 1996 η Επιτροπή το συμβατόν των ενισχύσεων με γνώμονα την κατάσταση που ίσχυε το 1991, όταν, εν τω μεταξύ, όλες οι κρίσιμες παράμετροι είχαν μεταβληθεί άρδην.
- 202 Η Επιτροπή άλλωστε θεωρεί ότι οι επίδικες ενισχύσεις έπρεπε να της κοινοποιηθούν προς προηγούμενη έγκριση.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 203 Αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζουν οι προσφεύγοντες, τα επίδικα μέτρα ενισχύσεως δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι εμπίπτουν σε ήδη εγκριθέν από την Επιτροπή

πρόγραμμα περιφερειακών ενισχύσεων και ότι, συνεπώς, απαλλάσσονται της υποχρέωσης προηγούμενης κοινοποιήσεως.

- 204 Συγκεκριμένα, η Γερμανία, εφόσον — στο δέκατο ένατο πρόγραμμα-πλαίσιο το οποίο είχε εγκρίνει κατ' εφαρμογήν του νόμου περί έργων κοινής ωφέλειας — αναφερόταν σε συγκεκριμένους κλάδους, στους οποίους καθένα από τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα υπέκειτο σε υποχρέωση προηγούμενης παροχής αδείας από την Επιτροπή (βλ. ανωτέρω σκέψη 7), ε γνώριζε ότι η έγκριση των σκοπούμενων από αυτό το πρόγραμμα-πλαίσιο περιφερειακές ενισχύσεις δεν κατελάμβανε τους υπό κρίση τομείς και ειδικότερα την αυτοκινητοβιομηχανία, εφόσον το κόστος της χρηματοδοτούμενης πράξεως υπερέβαινε τα 12 εκατομμύρια ECU.
- 205 Τούτο επιβεβαιώνουν ιδίως τα ακόλουθα στοιχεία: πρώτον, η από 2 Οκτωβρίου 1990 επιστολή της Επιτροπής, με την οποία εγκρίθηκε το προβλεπόμενο για το 1991 από το δέκατο ένατο πρόγραμμα-πλαίσιο καθεστώς περιφερειακών ενισχύσεων (βλ. ανωτέρω σκέψη 7), και η από 5 Δεκεμβρίου 1990 επιστολή της, που ενέκρινε την εφαρμογή του νόμου περί έργων κοινής ωφέλειας στα νέα Länder (βλ. ανωτέρω σκέψη 11), με τις οποίες επιστολές η Επιτροπή επιστούσε ρητά την προσοχή της Γερμανικής Κυβερνήσεως στην ανάγκη, κατά την εκτέλεση των σκοπούμενων μέτρων, να λαμβάνεται υπόψη το υφιστάμενο σε ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους κοινοτικό πλαίσιο· δεύτερον, οι επιστολές της Επιτροπής της 14ης Δεκεμβρίου 1990 και της 14ης Μαρτίου 1991, με τις οποίες τόνιζε ότι οι ενισχύσεις υπέρ των νέων επενδύσεων της Volkswagen δεν μπορούσαν να εκτελεσθούν χωρίς προηγούμενως να της κοινοποιηθούν και λάβουν την έγκρισή της (βλ. ανωτέρω σκέψη 18)· και, τρίτον, το γεγονός ότι καθεμιά από τις υπουργικές αποφάσεις του 1991 προβλέπει ότι «τελεί υπό την επιφύλαξη χορηγήσεως αδείας από την Επιτροπή». Κακώς οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι η μνεία αυτή είναι άνευ αντικειμένου για τον λόγο ότι η χορήγηση αδείας ήταν ήδη κεκτημένη χάρη στην έγκριση του δεκάτου ενάτου προγράμματος-πλαισίου. Συγκεκριμένα, η έγκριση αυτή δεν εκτείνεται στον τομέα του αυτοκινήτου, όπως τονίστηκε στην ανωτέρω σκέψη 204. Εξ άλλου, οι προσφεύγοντες αβασίμως υποστηρίζουν ότι η προσκόμιση των επιστολών αυτών, σε παράρτημα του υπομνήματος ανταπαντήσεως, ήταν εκπρόθεσμη και απαράδεκτη. Συγκεκριμένα, αφενός μεν οι εν λόγω επιστολές παρατίθενται τόσο στην ενότητα II της Αποφάσεως, όσο και στην απόφαση περί κινήσεως διαδικασίας εξετάσεως. Αφετέρου δε προσκομίστηκαν εις απάντηση αμφισβητήσεως που για πρώτη φορά εγέρθηκε με το υπόμνημα απαντήσεως.

- 206 Υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων στοιχείων, το γεγονός ότι η εφαρμογή του κοινοτικού πλαισίου ανεστάλη μεταξύ Ιανουαρίου και Απριλίου του 1991, και αν ακόμη θεωρηθεί αποδεδειγμένο, δεν μπορεί να έχει ως έννομη συνέπεια οι ενισχύσεις στην αυτοκινητοβιομηχανία να θεωρηθούν καταλαμβανόμενες από την έγκριση του δεκάτου ενάτου προγράμματος-πλασίου. Αντιθέτως, το γεγονός αυτό σημαίνει ότι εξακολούθησε να εφαρμόζεται πλήρως στις επίδικες ενισχύσεις το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης.
- 207 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι επίδικες ενισχύσεις υπέκειντο, ούτως ή άλλως, στην υποχρέωση προηγούμενης κοινοποίησης στην Επιτροπή και ότι δεν μπορούσαν να τεθούν σε εκτέλεση πριν η διαδικασία καταλήξει σε τελική απόφαση.
- 208 Αντιθέτως, το ζήτημα αν το κοινοτικό πλαίσιο είχε ή όχι υποχρεωτική ισχύ έναντι της Γερμανίας τον Μάρτιο του 1991 δεν ασκεί επιρροή στην παρούσα διαφορά.
- 209 Συναφώς, τονίζεται ότι, ναι μεν οι κανόνες του κοινοτικού πλαισίου, ως «κατάλληλα μέτρα» προτεινόμενα, βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 1, της Συνθήκης, από την Επιτροπή στα κράτη μέλη στερούνται υποχρεωτικού χαρακτήρα και τα δεσμεύουν μόνον εφόσον αυτά έχουν συναινέσει προς τούτο (βλ. προαναφερθείσα απόφαση της 15ης Απριλίου 1997, Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψεις 30 έως 33), τίποτε δεν εμποδίζει την Επιτροπή να εξετάζει τις ενισχύσεις που πρέπει να της κοινοποιούνται με γνώμονα αυτούς τους κανόνες, στο πλαίσιο της ασκήσεως της ευρείας διακριτικής ευχέρειας την οποία διαθέτει κατά την εφαρμογή των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης.
- 210 Πρέπει, όμως, να προστεθεί ότι η άποψη των προσφευγόντων ότι η εξέταση, το 1996, του αν οι επίδικες ενισχύσεις συμβιβάζονταν με την κοινή αγορά έπρεπε να στηρίζεται σε στοιχεία εκτιμήσεως που υπήρχαν το 1991, δεν βρίσκει κανένα έρεισμα στη νομολογία του Δικαστηρίου και του Πρωτοδικείου. Έτσι, στις αποφάσεις της

10ης Ιουλίου 1986, 234/84, Βέλγιο κατά Επιτροπής (Συλλογή 1986, σ. 2263, σκέψη 16), και της 26ης Σεπτεμβρίου 1996, C-241/94, Γαλλία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. I-4551, σκέψη 33), το Δικαστήριο ανέφερε ότι η νομιμότητα αποφάσεως στον τομέα των ενισχύσεων πρέπει να εκτιμάται βάσει των πληροφοριών που είχε στη διάθεσή της η Επιτροπή όταν έλαβε τη σχετική απόφαση. Ομοίως έπραξε το Πρωτοδικείο στην απόφαση της 25ης Ιουνίου 1998, T-371/94, T-394/94, British Airways κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-2405, σκέψη 81).

- 211 Εξ άλλου, το άρθρο 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης απαγορεύει, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, όλες τις ενισχύσεις «που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό». Επομένως, οσάκις πιστοποιεί την ύπαρξη ενισχύσεως κατά την έννοια αυτής της διατάξεως, η Επιτροπή δεν δεσμεύεται αυστηρά από τις συνθήκες ανταγωνισμού που επικρατούν κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεώς της. Οφείλει να προβεί σε εκτίμηση με προοπτική και να λάβει υπόψη την προβλεπτή εξέλιξη του ανταγωνισμού και την επίδραση που θα ασκήσει επ' αυτής η εν λόγω ενίσχυση.
- 212 Επομένως, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι έλαβε υπόψη στοιχεία ανακλύψαντα μετά την έκδοση προγράμματος περί θεσπίσεως ή τροποποιήσεως ενισχύσεως. Το ότι το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος έθεσε σε εκτέλεση τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η διαδικασία εξετάσεως καταλήξει σε τελική απόφαση, κατά παράβαση των υποχρεώσεών του εκ του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, δεν έχει επίπτωση στο ζήτημα αυτό.
- 213 Η επιχειρηματολογία των προσφευγόντων, κατά την οποία η πρακτική αυτή δεν συμβιβάζεται με την αρχή της ασφάλειας δικαίου δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συγκεκριμένα, πρέπει να υπομνησθεί ότι, και μεν η διαδικασία προεξετάσεως του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης πρέπει να παρέχει στην Επιτροπή επαρκές χρονικό περιθώριο, αυτή οφείλει όμως να ενεργεί με επιμέλεια και να λαμβάνει υπόψη το συμφέρον των κρατών μελών να ενημερώνονται σύντομα σε τομείς όπου η ανάγκη επεμβάσεως ενδέχεται να έχει επείγοντα χαρακτηριστικά, λόγω του αποτελέσματος που αυτά τα κράτη μέλη προσδοκούν από τα σχεδιαζόμενα μέτρα παροχής κινήτρων. Η Επιτροπή, συνεπώς, οφείλει να λαμβάνει θέση εντός εύλογης προθε-

σμίας, την οποία το Δικαστήριο έχει υπολογίσει σε δύο μήνες [απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1973, 120/73, Lorenz κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας κ.λπ., Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 815, σκέψη 4· βλ. επίσης άρθρο 4 του κανονισμού (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΚ, (ΕΕ 1999, L 83, σ. 1)]. Εξ άλλου, η Επιτροπή υπέχει το ίδιο γενικό καθήκον επιμέλειας και οσάκις αποφασίζει να κινήσει την προβλεπόμενη στο άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης διαδικασία εκατέρωθεν ακροάσεως, η δε παράλειψή της σχετικώς ενδέχεται να την εκθέσει σε κύρωση από τον κοινοτικό δικαστή στο πλαίσιο διαδικασίας του άρθρου 175 της Συνθήκης (νυν άρθρου 232 ΕΚ).

- 214 Περαιτέρω, ζήτημα προσβολής της αρχής της ασφάλειας δικαίου δεν τίθεται εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, ο χρόνος που παρήλθε μεταξύ της εκδόσεως των πρώτων υπουργικών αποφάσεων χορηγήσεως (Μάρτιος 1991) και της εκδόσεως της Αποφάσεως (26 Ιουνίου 1996) πρέπει να καταλογισθεί, πρώτον, στην έλλειψη πλήρους κοινοποιήσεως των επιδίκων μέτρων, δεύτερον, στις διαδοχικές τροποποιήσεις τις οποίες επέφεραν οι προσφεύγοντες στα προγράμματά τους, οι οποίες οδήγησαν, με τη σειρά τους, σε διαδοχικές τροποποιήσεις των υπουργικών αποφάσεων χορηγήσεως, και, τρίτον, στις σημαντικές δυσχέρειες τις οποίες συνάντησε η Επιτροπή για ν' αποσπάσει από τους προσφεύγοντες τις πληροφορίες που χρειαζόταν για να λάβει απόφαση (βλ. ανωτέρω σκέψεις 16 έως 42).
- 215 Ειδικότερα, από την απόφαση Mosel I προκύπτει ότι, στις αρχές του 1993, η Επιτροπή ήταν σε θέση να λάβει απόφαση για το σύνολο των επενδυτικών προγραμμάτων της Volkswagen, όπως της είχαν αρχικά υποβληθεί. Κατόπιν, όμως, ρητού αιτήματος της Volkswagen, υποβληθέντος στις 31 Ιανουαρίου 1993, η Επιτροπή περιορίσε την εκτίμησή της στις ενισχύσεις για το Mosel I και το Chemnitz I. Ακολούθως, οι πληροφορίες που χρειαζόταν της ανακοινώθηκαν τελικά, μόνον αφού η Επιτροπή αναγκάστηκε, το 1995, να απειλήσει τις γερμανικές αρχές ότι θα ελάμβανε απόφαση βάσει του ελλιπούς φακέλου τον οποίο διέθετε. Τέλος, η Επιτροπή περιήλθε σε θέση να λάβει απόφαση εν γνώσει όλων των στοιχείων μόλις κατά το 1996.
- 216 Εν τω μεταξύ, τα αρχικά προγράμματα των προσφευγόντων είχαν μεταβληθεί τρεις φορές και, κατά συνέπεια, οι υπουργικές αποφάσεις του 1991 είχαν τροποποιηθεί με

τις του 1993, του 1994 και του 1996. Παρ' όλον ότι οι διάδικοι διαφωνούν ως προς το εύρος των διαδοχικών αυτών τροποποιήσεων, είναι αδιαμφισβήτητο ότι επέφεραν, αν μη τι άλλο, αισθητή μείωση διαστάσεων των προγραμμάτων και κυρίως την αναβολή της ενάρξεως λειτουργίας των συνεργείων βαφής και τελικής συναρμο-
 λογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II κατά τρία έως τέσσερα έτη.

217 Υπ' αυτές τις συνθήκες, οι προσφεύγοντες αβασίμως υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή υπεχρεούτο να εξετάσει τα διαδοχικά προγράμματα του 1993, του 1994 και του 1996, με μόνο γνώμονα τα στοιχεία εκτιμήσεως των οποίων είχε γνώση το 1991. Αντιθέτως, καλώς συνεκτίμησε τις επελθούσες τροποποιήσεις.

218 Εξ άλλου, και αν ακόμη ενέκρινε, σε ένα πρώτο στάδιο, τις χορηγηθείσες με την υπουργική απόφαση του 1991 ενισχύσεις, διατηρούσε την εξουσία να τις επανεξετάζει οσάκις ετροποποιούντο, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, κατά το οποίο η Επιτροπή ενημερώνεται εγκαίρως περί των σχεδίων που αποβλέπουν στην τροποποίηση ενισχύσεων, ώστε τα δύναται να υποβάλλει τις παρατηρήσεις της. Έτσι, και αν υποθεθεί ότι δεν υπήρχε πλεόνασμα παραγωγικού δυναμικού στην αυτοκινητοβιομηχανία το 1991, η Επιτροπή δικαιολογημένα μπορούσε, κατ' αρχήν, να λάβει υπόψη το πλεόνασμα που εμφανίστηκε από το 1993 και μετά.

219 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι τα επιχειρήματα των προσφευγόντων αφενός μεν περί υποχρεώσεως εξετάσεως ex ante, αφετέρου δε περί μη εφαρμογής του κοινοτικού πλαισίου, πρέπει ν' απορριφθούν στο σύνολό τους.

Περί του χαρακτηρισμού των συνεργειών βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II ως «επενδύσεων επεκτάσεως»

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 220 Το Freistaat Sachsen υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, προβαίνοντας σε διάκριση μεταξύ επενδύσεων επεκτάσεως και νέων επενδύσεων, η οποία δεν προβλέπεται στο κοινοτικό πλαίσιο, προσέβαλε την αρχή της θεσμικής ισορροπίας (βλ. προαναφερθείσα απόφαση του Δικαστηρίου της 22ας Μαΐου 1990, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, σκέψεις 21 και 22, και απόφαση της 2ης Μαρτίου 1994, C-316/91, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1994, σ. I-625, σκέψεις 11 επ.). Συγκεκριμένα, δυνάμει του άρθρου 94 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 89 ΕΚ), στο Συμβούλιο εναπόκειται να εκδίδει κάθε αναγκαίο για την εφαρμογή των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης κανονισμό.
- 221 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν, άλλωστε, ότι εσφαλμένα χαρακτηρίζονται ως «επενδύσεις επεκτάσεως» τα συνεργεία βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II. Εάν είχαν χαρακτηρισθεί ως «επενδύσεις σε αναξιοποίητη ζώνη», όπως τα συνεργεία αμαξωμάτων και πιεστηρίου του Mosel II, οι επίδικες επιδοτήσεις επενδύσεων θα είχαν κηρυχθεί στο σύνολό τους συμβιβασόμενες με την κοινή αγορά.
- 222 Πρώτον, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι ο χαρακτηρισμός «επένδυση επεκτάσεως» εφαρμόζεται μόνον σε περίπτωση μεγεθύνσεως υφισταμένου εργοστασίου. Εν προκειμένω, το Mosel II οικοδομήθηκε επί γηπέδου, τα κτίρια και οι εγκαταστάσεις του είναι εντελώς καινούργια και ξεχωρίζουν υλικά από τα του Mosel I, κατασκευάστηκαν δε από εταιρία διαφορετική από εκείνη που έκτισε τα τελευταία. Περαιτέρω, το Mosel I προορίζεται να κλείσει όταν τεθούν σε λειτουργία όλα τα τμήματα του Mosel II. Καθ' όλη τη διοικητική διαδικασία και στην ίδια την Απόφαση, η Επιτροπή αναφέρθηκε πάντοτε στα «νέα εργοστάσια» ή στα «νέα επενδυτικά προγράμματα» των προσφευγόντων. Το Mosel II, επομένως, πρέπει να θεωρείται ως επένδυση σε αναξιοποίητη ζώνη. Το ίδιο ισχύει και για το Chemnitz II.

- 223 Δεύτερον, το Mosel II και το Chemnitz II αντιστοιχούν και στον παρεχόμενο στην ενότητα XII, όγδοο εδάφιο, της Αποφάσεως, ορισμό της επενδύσεως «σε αναξιοποίητη ζώνη». Συναφώς, η Επιτροπή κακώς προέβη σε διάκριση μεταξύ των συνεργείων αμαξωμάτων και πιεστηρίου του Mosel II αφενός και συνεργείων βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II αφετέρου, ενώ το πρόγραμμα συνιστά στο σύνολό του επένδυση σε αναξιοποίητη ζώνη.
- 224 Οι προσφεύγοντες τονίζουν ότι το Mosel II και το Chemnitz II συνιστούν ενιαίο πρόγραμμα, καίτοι υλοποιήθηκε κατά στάδια. Η βασική σύλληψη αυτού του προγράμματος, ήτοι η κατασκευή εργοστασίου αυτοκινήτων περιλαμβάνοντας τα τέσσερα στάδια της κατασκευής (αμαξώματα, κύρτωση μετάλλων, βαφή και τελική συναρμολόγηση), με ένα εργοστάσιο κατασκευής κινητήρων πλησίον, ουδόλως μεταβλήθη, παρά τη χρονική της επιμήκυνση, τη μείωση του επενδυόμενου ποσού και τη μείωση του παραγωγικού δυναμικού και του ύψους των ενισχύσεων, σε σχέση προς το αρχικό πρόγραμμα του 1991.
- 225 Οι προσφεύγοντες εμμένουν στο γεγονός ότι οι εγκαταστάσεις παραγωγής κατασκευάστηκαν σύμφωνα με τα σχέδια. Τα συνεργεία κατασκευής αμαξωμάτων και πιεστηρίου του Mosel II κατασκευάστηκαν όπως είχε προβλεφθεί, το 1992 και το 1994, αντιστοίχως. Η θέση σε λειτουργία του συνεργείου τελικής συναρμολογήσεως αναβλήθηκε απλώς από το 1994 στο 1996, η δε του βαφείου από το 1994 στο 1997. Μόνον η υλικοτεχνική υποστήριξη, που δεν ανήκει στις μονάδες παραγωγής, δεν κατασκευάστηκε όπως είχε προβλεφθεί, ήτοι από τη Volkswagen στις εγκαταστάσεις του Mosel, αλλά από τρίτη επιχείρηση σε απόσταση μερικών χιλιομέτρων από το εργοστάσιο.
- 226 Οι προσφεύγοντες προσθέτουν ότι η χρησιμοποιηθείσα στο Mosel II τεχνολογία είναι πιο σύγχρονη από εκείνη που είχε αρχικά προβλεφθεί, ότι η παραγωγή απλουστεύτηκε και αυτοματοποιήθηκε και ότι αυξήθηκε η παραγωγικότητα, ιδίως διά της αναθέσεως υπεργολαβίας σε ειδικές επιχειρήσεις εγκατεστημένες πλησίον, καθώς και με την εγκατάσταση ορισμένων υπηρεσιών εκτός των κυρίων εγκαταστάσεων. Τονίζουν όμως ότι το επενδυτικό πρόγραμμα δεν μεταβλήθηκε ως προς το περιεχόμενό του, αλλ' ότι προσαρμόστηκε απλώς στην τεχνική πρόοδο.

- 227 Από τη μεταβατικώς επιλεγείσα λύση — που συνίστατο στο ότι το περατωθέν τμήμα του Mosel II παραδίδει τα ακατέργαστα αμαξώματα στο Mosel I — δεν μπορεί να συναχθεί ότι το Mosel II δεν αποτελεί επένδυση σε αναξιοποίητη ζώνη. Συναφώς, η Επιτροπή εσφαλμένα εθεώρησε ότι η λύση αυτή είχε καταστήσει δυνατή τη δημιουργία στο Mosel, το 1994, ενός εργοστασίου «σε πλήρη λειτουργικότητα», συναποτελούμενου από τα συνεργεία βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel I και από τα συνεργεία κατασκευής αμαξωμάτων και πιεστηρίου του Mosel II.
- 228 Το Mosel I και το Mosel II ουδέποτε προβλέφθηκαν ούτε κατασκευάστηκαν με την προοπτική να αποτελέσουν ένα ολοκληρωμένο εργοστάσιο κατασκευής αυτοκινήτων. Μεταξύ αυτών υφίστανται σημαντικές τεχνικές διαφορές, λόγω των οποίων η μονιμότερη ένταξη του Mosel I στην παραγωγική διαδικασία του Mosel II θα ήταν οικονομικά παράλογη.
- 229 Η Επιτροπή εγνώριζε κάλλιστα ότι το Mosel I αποτελούσε μεταβατική μόνον λύση και ότι προοριζόταν να κλείσει. Οι προσφεύγοντες παραπέμπουν στην ενότητα IX, ένατο εδάφιο, της αποφάσεως Mosel I, κατά την οποία «σκοπός της μεταβατικής αυτής λύσεως ήταν να εξασφαλισθεί πάση θυσία η επί τόπου διατήρηση και συγκρότηση ενός πυρήνα ειδικευμένων εργατών, έως ότου αποπερατωθεί το νέο εργοστάσιο Mosel II».
- 230 Σύμφωνα με τη μεταβατική αυτή λύση, η συναρμολόγηση στο Mosel I εγκαταλείφθηκε στις 23 Δεκεμβρίου 1996, το δε βαφείο έκλεισε τον Μάρτιο του 1997. Η συναρμολόγηση του τύπου Passat B5 ξεκίνησε στο Mosel II τον Οκτώβριο του 1993. Μικρό μόνον μέρος των κτιρίων του Mosel I χρησιμοποιείται ακόμη για εργασίες «ρετουσαρίσματος» και για την αποθήκευση ανταλλακτικών προερχομένων από άλλα εργοστάσια του ομίλου. Δεν προβλέπεται ενσωμάτωση του Mosel I στο Mosel II.
- 231 Άλλωστε, η διατήρηση σε λειτουργία των εγκαταστάσεων του Mosel I μετά την αποπεράτωση του Mosel II ή η εκ νέου θέση τους σε λειτουργία αποκλείεται τόσο για τεχνικούς όσο και για οικονομικούς λόγους.

- 232 Εξ άλλου, η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη περί τα πράγματα αναφέροντας ότι οι επιχειρήσεις της Volkswagen στη Σαξονία είναι αποδοτικές από το 1994 και εντεύθεν (ενότητα XII, ένατο εδάφιο, της Αποφάσεως). Αντιθέτως, η Volkswagen μετέφερε στη VW Sachsen το ποσό των 367 εκατομμυρίων DM για ν' αντισταθμίσει τις ζημιές της του 1994 έως 1996. Η Επιτροπή γνώριζε τα στοιχεία αυτά. Οι προσφεύγοντες προσθέτουν ότι δεν υπάρχει σύνδεσμος μεταξύ της παραγωγικότητας ενός εργοστασίου και του ποσοστού εκμεταλλεύσεώς του αφενός και της αποδοτικότητάς του αφετέρου. Εν πάση περιπτώσει, η φερόμενη αποδοτικότητα των εγκαταστάσεων του Mosel το 1994 δεν έπαιξε κανένα ρόλο στη διοικητική διαδικασία και δεν δόθηκε ούτε στους προσφεύγοντες ούτε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας η δυνατότητα να εκφράσουν την άποψή τους επί του ζητήματος αυτού.
- 233 Οι προσφεύγοντες θεωρούν άνευ σημασίας το γεγονός ότι, από το 1996 ήδη, είχαν απορροφήσει ορισμένα μειονεκτήματα χαρακτηριστικά των επενδύσεων σε αναξιοποίητη ζώνη. Η Volkswagen κατέβαλε προσπάθειες — με δικές της δαπάνες και με την προοπτική της υλοποίησης του Mosel II — για την ανάπτυξη της υποδομής, της οργάνωσης υλικοτεχνικής υποστηρίξεως και του δικτύου υπεργολάβων. Άλλωστε, τα αρχικά μειονεκτήματα δεν ελήφθησαν υπόψη στην απόφαση Mosel I, οπότε στην Επιτροπή εναπέκειτο να λάβει υπόψη, στην Απόφαση, το σύνολο των μειονεκτημάτων που συναρτώνταν προς τις επενδύσεις στο Mosel II.
- 234 Όσον αφορά την κατάρτιση των εργατών του Mosel I βάσει των αναγκών του Mosel II, οι προσφεύγοντες τονίζουν ότι η χρησιμοποιούμενη στο Mosel I παραδοσιακή τεχνική βαφής (με χημικά διαλυτικά) εμφανίζει σημαντικές διαφορές από εκείνη που χρησιμοποιείται στο Mosel II (με υδροδιαλυτά χρώματα). Το ίδιο ισχύει και ως προς την αλυσίδα τελικής συναρμολογήσεως. Οι εξαιρετικά προηγμένες τεχνολογίες των εγκαταστάσεων του Mosel II, καθώς και η ρύθμιση της μηχανής με υπολογιστές απαιτούν, κατ' αυτούς, ιδιαίτερη γνώση των μηχανών, πολύ διαφορετική από την τεχνογνωσία που εχρησιμοποιείτο στο Mosel I.
- 235 Όσον αφορά τους υπεργολάβους, ενώ κανείς προμηθευτής ανταποκρινόμενος στις ανάγκες της Volkswagen δεν ήταν εγκατεστημένος πλησίον το 1990, χάρη στις προσπάθειές της με την προοπτική του Mosel II, οκτώ προμηθευτές παραδίδοντες σύμφωνα με τη μέθοδο just in time ήσαν παρόντες το 1994, ενώ στα τέλη του 1997 υπάρχουν ένδεκα αυτού του είδους, που παραδίδουν δεκατρείς ομάδες συναρμολογούμενων τεμαχίων. Αυτοί όμως οι υπεργολάβοι δεν ήλθαν να εγκατασταθούν

κοντά στο Mosel ή το Chemnitz χάρη στην προσωρινή διατήρηση του Mosel I και του Chemnitz I, αλλά μόνο λόγω της μακροπρόθεσμης προοπτικής την οποία προσέφεραν το Mosel II και το Chemnitz II.

- 236 Η Επιτροπή διατείνεται ότι το καθοριστικό στοιχείο για τον χαρακτηρισμό των συνεργείων βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II ήταν η απόφαση της Volkswagen, το 1993, να διαιρέσει το πρόγραμμα αυτό σε τέσσερις διαφορετικές μονάδες, των οποίων η κατασκευή και η θέση σε λειτουργία έπρεπε να μεσολαβήσουν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Η Επιτροπή φρονεί ότι η εκτίμηση των μειονεκτημάτων που συναρτώνται προς το κόστος εκμεταλλεύσεως πρέπει ν' αρχίζει για καθεμιά από αυτές τις μονάδες χωριστά κατά τον χρόνο θέσεώς της σε λειτουργία.
- 237 Κατά την Επιτροπή, η Volkswagen διαθέτει στο Mosel ένα εργοστάσιο κατασκευής αυτοκινήτων λειτουργικό από τον Ιούλιο του 1992, όταν τέθηκε σε λειτουργία το συνεργείο κατασκευής αμαξωμάτων του Mosel II, εφόσον δεν ήταν απολύτως αναγκαίο να υπάρχει επί τόπου μονάδα πιεστηρίου. Εν πάση περιπτώσει, από το 1994 το αργότερο, η Volkswagen μπορούσε να ετοιμάζει οχήματα, με τεμάχια που της παρέδιδαν οι προμηθευτές της, στα συνεργεία πιεστηρίου (που τέθηκαν σε λειτουργία τον Μάρτιο του 1994) και κατασκευής αμαξωμάτων (που τέθηκαν σε λειτουργία τον Ιούλιο του 1992) του Mosel II, και να τα τελειώνει στα εργαστήρια βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel I, που βρισκόνταν πλησίον στο ίδιο βιομηχανικό γήπεδο.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 238 Επισημαίνεται ότι η εξέταση του συμβιβασίμου των επιδίκων ενισχύσεων με την κοινή αγορά, σύμφωνα με το κοινοτικό πλαίσιο, συνίστατο κυρίως στην εκτίμηση της καθαρής διαφοράς κόστους την οποία προσέθετε η εγκατάσταση στην επιλεγείσα τοποθεσία, συγκρινόμενη με μια κεντρική και μη μειονεκτούσα ζώνη της Κοινότητας.

239 Όσον αφορά τον υπολογισμό του κόστους εκμεταλλεύσεως, η Επιτροπή προβαίνει σε διάκριση μεταξύ των λεγομένων επενδύσεων «σε αναξιοποίητη ζώνη», των οποίων λαμβάνει υπόψη τη διαφορά κόστους επί μία πενταετία, και των λεγομένων επενδύσεων «επεκτάσεως», των οποίων λαμβάνει υπόψη τη διαφορά κόστους εκμεταλλεύσεως επί τριετία μόνον.

240 Κατά την ενότητα XII, όγδοο εδάφιο, της Αποφάσεως:

«Ο όρος “επένδυση σε αναξιοποίητη ζώνη” (greenfield project) δεν σημαίνει απλώς ότι η επένδυση προγραμματίζεται να γίνει σε κάποια άσχετη ανεκμετάλλευτη περιοχή, αλλά ότι από την άποψη της επενδύουσας επιχείρησης πρόκειται για νέα τοποθεσία που παραμένει ακόμη αναξιοποίητη. Συνεπώς, η επενδύουσα επιχείρηση αντιμετωπίζει τα εξής τυπικά προβλήματα σε σχέση με την επέκταση μιας υφιστάμενης μονάδας παραγωγής: έλλειψη της κατάλληλης υποδομής, οργανωμένης υλικοτεχνικής υποστήριξης, πεπειραμένου προσωπικού ανάλογα με τις ανάγκες της επιχείρησης και έλλειψη οργανωμένου δικτύου προμηθευτών. Ωστόσο, εάν οι υπηρεσίες αυτές μπορούν να καλυφθούν από κοντινό εργοστάσιο του ίδιου ομίλου, η επένδυση χαρακτηρίζεται ως επέκταση ακόμη και όταν βρίσκεται σε αναξιοποίητη ζώνη. Το κοινοτικό αυτό κριτήριο διαφέρει από το κριτήριο των νέων επενδύσεων όπως ενδεχομένως ορίζεται στις εθνικές νομοθεσίες. Επειδή η περίπτωση της επένδυσης σε αναξιοποίητη ζώνη παρουσιάζει περισσότερες δυσκολίες και απαιτεί μεγαλύτερο χρονικό διάστημα μέχρι να αξιοποιήσει πλήρως το δυναμικό της και να καταστεί βιώσιμη, ο υπολογισμός των μειονεκτημάτων κόστους λειτουργίας δικαιολογείται για μεγαλύτερη περίοδο.»

241 Αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει το Freistaat Sachsen, η Επιτροπή δεν πλήττει την αρχή της θεσμικής ισορροπίας προβαίνοντας στη διάκριση αυτή. Η εξουσία, την οποία απονέμει στο Συμβούλιο το άρθρο 94 της Συνθήκης, προς έκδοση κάθε αναγκαίου για την εφαρμογή των άρθρων 92 και 93 της Συνθήκης κανονισμού, ουδόλως απειλείται από το γεγονός ότι η Επιτροπή καταφεύγει σε προκαθορισμένα λειτουργικά κριτήρια, όπως το κριτήριο διακρίσεως μεταξύ επενδύσεων σε αναξιοποίητη ζώνη και επενδύσεων επέκτασεως, στο πλαίσιο ασκήσεως της ευρείας διακριτικής ευχέρειας την οποία διαθέτει κατά την εφαρμογή αυτών των διατάξεων.

- 242 Εν προκειμένω, η Επιτροπή έκρινε ότι τα συνεργεία κατασκευής αμαξωμάτων και πιεστηρίου του Mosel II ήσαν επενδύσεις σε αναξιοποίητη ζώνη. Κατά συνέπεια, για την ανάλυσή της κόστους-ωφέλειας, έλαβε υπόψη το κόστος εκμεταλλεύσεώς τους επί μία πενταετία, ήτοι από το 1993 μέχρι το 1997 (συνεργείο αμαξωμάτων) και από το 1994 μέχρι το 1998 (πιεστήριο). Αντιθέτως, τα συνεργεία βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II χαρακτηρίστηκαν επενδύσεις επεκτάσεως, οπότε το κόστους εκμεταλλεύσεώς τους υπολογίστηκε επί μία τριετία, ήτοι από το 1997 μέχρι το 1999.
- 243 Συναφώς, η Επιτροπή αναφέρει τα εξής, στην ενότητα XII, ένατο και δέκατο εδάφιο, της Αποφάσεως:

« Στην προκειμένη υπόθεση, η Επιτροπή έπρεπε να λάβει υπόψη της το γεγονός ότι τα διάφορα τμήματα της επένδυσης στο Mosel τίθενται σε λειτουργία σε διαφορετικά χρονικά σημεία. Ως εκ τούτου, τα προβλήματα ενάρξεως που συνδέονται με τις επί μέρους επενδύσεις θα εμφανιστούν επίσης σε διαφορετικά χρονικά σημεία. Επί πλέον, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της το γεγονός ότι η καθυστέρηση της εφαρμογής του επενδυτικού σχεδίου έχει επίσης αλλάξει και τον χαρακτήρα του. Με την εγκατάσταση των μονάδων πιεστηρίου και αμαξωμάτων και τη σύνδεσή τους με τις εκσυγχρονισμένες μονάδες βαφής και τελικής συναρμολόγησης του παλαιού εργοστασίου Mosel I, δημιουργήθηκε στο Mosel, ήδη από το 1994, ένα πλήρως λειτουργικό εργοστάσιο παραγωγής αυτοκινήτων. Αυτό καθίσταται σαφές και από την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων της VW στη Σαξονία από το 1994 και μετά.

Η μελλοντική επένδυση για την κατασκευή μιας νέας μονάδας βαφής και τελικής συναρμολόγησης στο Mosel II δεν αντιπροσωπεύει συνεπώς πλέον επένδυση σε αναξιοποίητη ζώνη αλλά επέκταση υφιστάμενου δυναμικού παραγωγής. Καθώς ήδη υπάρχει ένα δίκτυο προμηθευτών (...) και η απαιτούμενη υποδομή και λόγω του ότι το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού θα προέλθει από το Mosel I, τα τυπικά μειονεκτήματα που συνδέονται με επενδύσεις σε αναξιοποίητη ζώνη θα είναι πολύ μικρότερα. Αυτό ισχύει και για το εργοστάσιο παραγωγής κινητήρων Chemnitz II. Όπως και σε άλλες περιπτώσεις επέκτασης του δυναμικού παραγωγής, ο κανονικός ρυθμός παραγωγής στα εργοστάσια αυτά επιτυγχάνεται πολύ γρήγορα. Παρ' ότι οι γερμανικές αρχές και η VW είχαν προτείνει αρχικά να γίνει ανάλυση της περιόδου 1998-2002 για όλα τα επενδυτικά σχέδια στο Mosel και το Chemnitz, η Επιτροπή ανέλυσε τα μειονεκτήματα λειτουργίας επί μια πενταετία για τα προτεινόμενα

επενδυτικά σχέδια σε αναξιοποίητες περιοχές, δηλαδή για την περίοδο 1993-1997 (μονάδα αμαξωμάτων) και 1994-1998 (μονάδα πιεστηρίου), και επί μια τριετία για τα επενδυτικά σχέδια επέκτασης, δηλαδή 1997-1999 (βαφείο, μονάδα τελικής συναρμολόγησης, Chemnitz II). Λήφθηκε επίσης υπόψη το γεγονός ότι οι μονάδες πιεστηρίου και αμαξωμάτων θα επεκταθούν κατά το χρονικό διάστημα από 432 αυτοκίνητα ανά ημέρα σε 750 αυτοκίνητα ανά ημέρα προκειμένου να καλύψουν πλήρως τις ανάγκες των νέων μονάδων βαφής και τελικής συναρμολόγησης του Mosel II. Ως εκ τούτου, στην ανάλυση λήφθηκαν υπόψη και τα πρόσθετα μειονεκτήματα λειτουργίας για την περίοδο αυτή (1997-1999) που μπορούν να αποδοθούν στην εν λόγω επέκταση του δυναμικού παραγωγής.»

244 Όπως εκτέθηκε ανωτέρω, το αν τα συνεργεία βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II πρέπει να χαρακτηρισθούν επενδύσεις επεκτάσεως ή επενδύσεις σε αναξιοποίητη ζώνη είναι ζήτημα που εμπίπτει στην ευρεία διακριτική ευχέρεια την οποία διαθέτει η Επιτροπή στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης. Επομένως, ο έλεγχος του Πρωτοδικείου πρέπει να περιοριστεί να επαληθεύσει την ακρίβεια των πραγματικών περιστατικών τα οποία έγκρινε αποδειχθέντα η Επιτροπή, για να προβεί στον αμφισβητούμενο νομικό τους χαρακτηρισμό, και την έλλειψη προδήλου σφάλματος περί την εκτίμηση αυτών των πραγματικών περιστατικών (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Matra κατά Επιτροπής, σκέψεις 23 έως 28).

245 Το Πρωτοδικείο τονίζει άλλωστε ότι ο χαρακτηρισμός μιας επενδύσεως ως επενδύσεως επεκτάσεως ή, αντιθέτως, ως επενδύσεως σε αναξιοποίητη ζώνη γίνεται εντός του κοινοτικού πλαισίου και ασχέτως προς τον χαρακτηρισμό τον οποίο δέχεται το λογιστικό ή φορολογικό δίκαιο του κράτους μέλους στο οποίο υπάγεται η ενδιαφερόμενη επιχείρηση (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουνίου 1995, T-459/93, Siemens κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1675, σκέψη 76).

246 Συναφώς, δεν αποδείχθηκε ότι η αντίληψη της Επιτροπής είναι προδήλως εσφαλμένη. Η αντίληψη αυτή στηρίζεται στην ιδέα ότι η εκτίμηση των μειονεκτημάτων που συναρτώνται προς το κόστος εκμεταλλεύσεως ενός νέου εργοστασίου πρέπει να αρχίζει κατά τον χρόνο ενάρξεως της λειτουργίας του ή, οσάκις η έναρξη λειτουργίας των επί μέρους μονάδων του γίνεται τμηματικά, κατά τον χρόνο ενάρξεως της λειτουργίας καθενιάς τους. Έτσι, κάθε μονάδα πρέπει να αξιολογείται χωριστά, ώστε

να μπορεί να ληφθεί υπόψη η κατάσταση των εγκαταστάσεων κατά τον χρόνο θέσεώς τους σε λειτουργία. Η αντίληψη αυτή συνάδει προς τον κανόνα της στενής ερμηνείας των παρεκκλίσεων από την αρχή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, ότι οι κρατικές ενισχύσεις είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

247 Εν προκειμένω, οι προσφεύγοντες, αντιθέτως προς τα αρχικά τους σχέδια, έθεσαν σε λειτουργία τα τέσσερα συνεργεία του Mosel II σε διαφορετικά χρονικά σημεία μεταξύ 1992 και 1997. Υπ' αυτές τις συνθήκες, τα επιχειρήματα τα οποία προβάλλουν δεν αρκούν για ν' ανατρέψουν το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι τα συνεργεία βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν επενδύσεις σε αναξιοποίητη ζώνη, εφόσον, από το 1994 το αργότερο, υπήρχε στο Mosel πλήρως λειτουργική μονάδα παραγωγής αυτοκινήτων, αποτελούμενη από τα συνεργεία βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel I (προς εκσυγχρονισμό των οποίων οι προσφεύγοντες επένδυσαν πλέον των 414 εκατομμυρίων DM και τα οποία η απόφαση Mosel II χαρακτηρίζει ως «υπερσύγχρονο εργοστάσιο συναρμολογήσεως και βαφής»), το συνεργείο αμαξωμάτων και το πιεστήριο του Mosel II (που τέθηκαν σε λειτουργία τον Ιούλιο του 1992 και τον Μάρτιο του 1994, αντιστοίχως) και του Chemnitz I. Όπως επισημαίνει η Επιτροπή χωρίς ν' αντικρουσθεί, το παραγωγικό δυναμικό αυτού του συγκροτήματος είναι 100 656 οχήματα ετησίως από το 1992 και εντεύθεν, ενώ 34 000 οχήματα του νέου τύπου Golf A3 κατασκευάστηκαν εκεί το 1992, 71 800 το 1993, 90 100 το 1994 και 100 100 το 1995.

248 Ασφαλώς, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι οι επενδύσεις στο Mosel II και το Chemnitz II αποτελούν ένα όλον και ότι ο συνδυασμός Mosel I/Chemnitz I και του πρώτου τμήματος του Mosel II αντιπροσωπεύει μεταβατική απλώς λύση. Πρέπει όμως να υπομνησθεί ότι ο όμιλος Volkswagen έλαβε σημαντικές ενισχύσεις, ύψους 487,3 εκατομμυρίων DM για το Mosel I και 84,8 εκατομμυρίων DM για το Chemnitz I (βλ. απόφαση Mosel I). Οι ενισχύσεις αυτές του έδωσαν τη δυνατότητα να διαθέτει, το 1994 το αργότερο, ένα πλήρως λειτουργικό εργοστάσιο κατασκευής αυτοκινήτων και να αρχίσει την παραγωγή από το έτος εκείνο. Αν δεν του είχαν χορηγηθεί, το σύνολο των προγραμμάτων του στο Mosel II και το Chemnitz II θα είχε μεν χαρακτηριστεί επένδυση σε αναξιοποίητη ζώνη, αλλ', από την άλλη πλευρά, το νέο εργοστάσιο δεν θα είχε μπορέσει να τεθεί τόσο σύντομα σε λειτουργία, οι δε επενδύσεις του θα ήσαν δαπανηρότερες, εφόσον θα ήταν, ούτως ή άλλως, αναγκασμένος να

αναπτύξει την υποδομή, την υλικοτεχνική υποστήριξη, το εργατικό δυναμικό και το δίκτυο υπεργολάβων. Τελικά, επομένως, αν γινόταν δεκτή η άποψη των προσφευγόντων, θα οδηγούσε στο να ωφεληθεί δύο φορές ο όμιλος Volkswagen του καθεστώτος επενδύσεων σε αναξιοποίητη ζώνη, για ένα και το αυτό πρόγραμμα κατασκευής εργοστασίου αυτοκινήτων.

249 Όπως, περαιτέρω, επισημαίνει η Επιτροπή, οι επενδύσεις δεν εξυπηρετούν, κατά κύριο λόγο, τη λήψη κρατικών ενισχύσεων, αλλά την εξασφάλιση μελλοντικών οφελών. Συνεπώς, ένας επενδυτής που επιτυγχάνει να άρει συντομότερα ορισμένους δυσμενείς παράγοντες που συνδέονται προς την επένδυσή του, επιταχύνοντας την έναρξη λειτουργίας ορισμένων τμημάτων του προγράμματός του, δεν πρέπει να θεωρεί ότι «πληττεύεται» από μείωση των ενισχύσεων τις οποίες μπορεί να λάβει, διότι μειώνεται ταυτόχρονα το συναρτώμενο προς την υποδομή κόστος εκμεταλλεύσεώς του και βελτιώνονται οι όροι παραγωγής.

250 Συνεπώς η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πρόδηλο σφάλμα εκτιμήσεως χαρακτηρίζοντας τα συνεργεία βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II, καθώς και του Chemnitz II, ως «ελεγκτάσεις υφισταμένου εργοστασίου». Υπ' αυτές τις συνθήκες, πράγματι, ανακριβώς υποστηρίζεται ότι τα συνεργεία αυτά του Mosel II και του Chemnitz II οικοδομήθηκαν «σε αναξιοποίητη ζώνη». Αντιθέτως, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, ο όμιλος Volkswagen είχε ήδη, το 1996, άρει ορισμένους δυσμενείς παράγοντες που είναι χαρακτηριστικοί της επενδύσεως σε αναξιοποίητη ζώνη, με την έννοια με την οποία χρησιμοποιεί την έκφραση αυτή η Απόφαση.

251 Όπως προκύπτει, ειδικότερα, από τη δικογραφία, από το 1994 και εντεύθεν, και το 1997 το αργότερο, ο όμιλος διαθέτει επί τόπου κατάλληλη υποδομή, οργανωμένη υλικοτεχνική υποστήριξη, εργατικό δυναμικό καταρτισμένο με βάση τις ανάγκες του και εδραιωμένο δίκτυο υπεργέγγραφο

252 Όπως επισημαίνει η Επιτροπή, το γεγονός ότι το εργατικό δυναμικό του Mosel I που μεταφέρθηκε στο Mosel II, ήτοι 1 330 μισθωτοί περίπου, χρειάστηκε να υποβληθεί σε κάποια εκπαίδευση πριν μπορέσει να εργασθεί πάνω στους νέους τύπους οχημάτων,

ή σύμφωνα με τις νέες τεχνικές παραγωγής, δεν σημαίνει ότι το εργατικό αυτό δυναμικό ή έγγραφοάρτιστο κατά την έννοια του ορισμού των επενδύσεων σε αναξιοποίητη ζώνη.

- 253 Όσο για τους υπεργολάβους, επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με το έγγραφο που είναι συνημμένο ως παράρτημα Β4 στο δικόγραφο της προσφυγής στην υπόθεση T-143/96, στα τέλη του 1995 στο Mosel, βρίσκονταν 129 προμηθευτές ανταλλακτικών (εκ των οποίων οκτώ σύμφωνα με τη μέθοδο just in time) και 267 προμηθευτές στον τομέα των κατασκευών, του εξοπλισμού και των υπηρεσιών, που απασχολούσαν όλοι μαζί 22 000 μισθωτούς. Κατά το ίδιο έγγραφο, ο αριθμός των επί τόπου εγκατεστημένων υπεργολάβων εξερίχθη από 0 το 1990 σε 87 τον Ιούνιο του 1993. Η Επιτροπή ισχυρίστηκε, χωρίς να αντικρουσθεί, ότι αυτό αντιπροσωπεύει αναλογία εγκατεστημένων επί τόπου υπεργολάβων 30 %, που υπερβαίνει κατά πολύ τον ευρωπαϊκό μέσο όρο στον κλάδο της αυτοκινητοβιομηχανίας.
- 254 Οι προεκτεθείσες σκέψεις δεν ανατρέπονται από την πραγματική πλάνη στην οποία φέρεται ότι υπέπεσε η Επιτροπή κατά την εκτίμηση της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων της Volkswagen στη Σαξονία από το 1994 και εντεύθεν. Συγκεκριμένα, αφενός μεν η φερόμενη πλάνη δεν αποδεικνύεται, εφόσον από τους λογαριασμούς χρήσεως των επιχειρήσεων αυτών, οι οποίοι προσκομίστηκαν ως παράρτημα του υπομνήματος ανταπαντήσεως στην υπόθεση T-143/96, προκύπτει ότι αυτές απέκομισαν θετικό αποτέλεσμα χρήσεως κατά 49,4 εκατομμύρια DM το 1995 και κατά 209 εκατομμύρια DM το 1996. Αφετέρου δε η Επιτροπή ορθώς παρατηρεί ότι η αποδοτικότητα ενός νέου εργοστασίου αυτοκινήτων αποτελεί έναν μόνο δείκτη μεταξύ άλλων που συμβάλλει στον προσδιορισμό του αν το εργοστάσιο αυτό πρέπει να θεωρηθεί ως επένδυση σε αναξιοποίητη ζώνη ή ως επένδυση επεκτάσεως. Συναφώς, επισημαίνεται ότι η Απόφαση δέχεται την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων της Volkswagen στη Σαξονία ως απλή επιβεβαίωση του ότι το Mosel I και το πιεστήριο και το συνεργείο αμαξώματος του Mosel II συναποτελούσαν από το 1994 ένα εργοστάσιο κατασκευής αυτοκινήτων πλήρες και λειτουργικό.
- 255 Το ζήτημα άλλωστε του αν οι εγκαταστάσεις του Mosel I θα διατηρηθούν ή όχι σε λειτουργία μετά την αποπεράτωση του Mosel II δεν ασκεί επιρροή στην παρούσα ανάλυση.

- 256 Όσο για το Chemnitz II, οι προσφεύγοντες δεν προέβαλαν κανένα συγκεκριμένο επιχείρημα ικανό να ανατρέψει την εκτίμηση της Επιτροπής ότι επρόκειτο για επένδυση επεκτάσεως του Chemnitz I. Η Επιτροπή, από την άλλη πλευρά, επεσήμανε ότι η μεταφορά της παραγωγής των διαφόρων τεμαχίων κινητήρος από το Chemnitz I στο Chemnitz II έγινε προοδευτικά μεταξύ 1996 και 1998, οπότε τα δύο εργοστάσια παρήγαγαν, το καθένα χωριστά, βασικά τεμάχια κινητήρος (βλ. παράρτημα Β 10 του δικογράφου της προσφυγής στην υπόθεση T-143/96).
- 257 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι τα επιχειρήματα τα οποία προέβαλαν οι προσφεύγοντες για ν' αμφισβητήσουν τον χαρακτηρισμό των συνεργείων βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II ως «επενδύσεις επεκτάσεως» πρέπει να απορριφθούν.

Επί του υπολογισμού του κόστους και της ωφέλειας της επενδύσεως

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 258 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η ανάλυση κόστους-ωφέλειας της επενδύσεως έγινε βάσει ελλιπούς φακέλου και αιτιολογήθηκε ανεπαρκώς ή/και εσφαλμένως.
- 259 Διατείνονται, πρώτον, ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη ορισμένα ουσιώδη έγγραφα. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή ανακοίνωσε στον πραγματογνώμονα τον οποίον όρισε για να πραγματοποιήσει αυτή την ανάλυση, ονόματι Sterk, μόνο τον φάκελο που της είχε διαβιβάσει η Volkswagen τον Ιανουάριο του 1996. Ο φάκελος όμως αυτός αποτελούσε απλώς συμπλήρωμα των εγγράφων τα οποία είχε υποβάλει η Volks-

wagen κατά τον Μάιο του 1993 και τον Μάιο του 1994. Επομένως, ο φάκελος του 1996 ήταν ελλιπής και ηδύνατο να εμβάλει τον πραγματογνώμονα σε πλάνη.

- 260 Κατά τη διάρκεια συσκέψεως που διεξήχθη στις 29 Μαΐου 1996, η Volkswagen έλαβε γνώση του γεγονότος ότι ο πραγματογνώμων δεν διέθετε τα έγγραφα του 1993 και του 1994, και του τα κοινοποίησε άμεσα. Όμως, από το βραχύτατο χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την αποστολή αυτών των εγγράφων μέχρι την έκδοση της Αποφάσεως, στις 26 Ιουνίου 1996, καθώς και από την ίδια την Απόφαση, προκύπτει ότι ο πραγματογνώμων δεν ήταν σε θέση να τα μελετήσει.
- 261 Υπό το φως της εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης, που προσκομίστηκε προς άμυνα της Επιτροπής, οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι ο πραγματογνώμων δεν είχε τον χρόνο να εξετάσει προσεκτικά τους δυσμενείς παράγοντες που περιγράφονται στις παραγράφους 6.1.1, 6.1.3 και 6.5.2 έως 6.5.7 της εν λόγω εκθέσεως, και ιδίως την επιδότηση για τη σύνδεση στο οδικό δίκτυο.
- 262 Δεύτερον, οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι η ενότητα XII, πέμπτο, έκτο, έβδομο, ενδέκατο, δωδέκατο και δέκατο τρίτο εδάφιο, της Αποφάσεως δεν καθιστά κατανοητό το πώς έγινε ο υπολογισμός κόστους και ωφέλειας, οπότε η Απόφαση παραβαίνει το άρθρο 190 της Συνθήκης.
- 263 Κατ' αυτούς, ναι μεν η Επιτροπή δεν υποχρεούται να εκθέτει στην Απόφαση κάθε παράγοντα που συμβάλει στον υπολογισμό του επί πλέον κόστους επενδύσεως και εκμεταλλεύσεως, οι σημαντικότεροι όμως πρέπει να κατονομάζονται και να αποτιμώνται, στα βασικά τους τουλάχιστον χαρακτηριστικά. Τούτο ισχύει πολλώ μάλλον όταν οι ενισχύσεις που κηρύσσονται ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά είναι σημαντικές.
- 264 Τρίτον, η Απόφαση δεν λέει ποια από τα επί πλέον στοιχεία κόστους τα οποία προέβαλε η Volkswagen δεν έγιναν δεκτά. Ειδικότερα, υπολογίστηκε ότι, αν, εντός συντόμου χρονικού διαστήματος, οι μισθωτοί της VW Sachsen έπαιναν να αμείβονται

σύμφωνα με τη συλλογική σύμβαση της μεταλλουργίας της Σαξονίας, και άρχιζαν να αμείβονται με βάση το μισθολόγιο της Volkswagen, θα επερχόταν αύξηση των μισθολογικών δαπανών κατά 161,6 εκατομμύρια DM. Ο κίνδυνος αυτός συνιστά ουσιώδες στοιχείο, το οποίο κακώς η Επιτροπή είτε αγνόησε παντελώς είτε έκρινε αλυσίτελές, χωρίς την παραμικρή σχετική μνεία στην Απόφαση. Η σχετική εξήγηση που περιέχεται στο υπόμνημα αντικρούσεως είναι εκπρόθεσμη.

265 Οι προσφεύγοντες προσθέτουν ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη περί τα πράγματα διαπιστώνοντας, στην ενότητα XII, δέκατο τέταρτο εδάφιο, της Αποφάσεως, ότι, κατά τη διοικητική διαδικασία, η Volkswagen είχε αποδεχθεί την προσωρινή της ανάλυση κόστους-ωφέλειας.

266 Με το υπόμνημα απαντήσεως, οι προσφεύγοντες εκθέτουν ότι είναι σε θέση να αντιληφθούν την ανάλυση κόστους-ωφέλειας στην οποία προέβη η Επιτροπή, χάρη στο υπόμνημα αντικρούσεως. Αυτό όμως δεν επηρεάζει το αν η ίδια η Απόφαση είναι αρκούντως αιτιολογημένη. Οι προσφεύγοντες επαναλαμβάνουν ότι δεν είναι αρκούντως αιτιολογημένη, διότι η ανάλυση κόστους-ωφέλειας δεν επισυνήφθη στην Απόφαση. Τα επιχειρηματικά απόρρητα που περιέχονται σ' αυτή την ανάλυση αφορούν τους ίδιους τους προσφεύγοντες και, επομένως, αρκούσε να τους τη διαβιάσει η Επιτροπή ως αναπόσπαστο τμήμα της Αποφάσεως.

267 Η Επιτροπή αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι ανέθεσε στην εταιρία Plant Location International, θυγατρική της εταιρίας εξωτερικού ελέγχου Price Waterhouse, να καταρτίσει σχέδιο αναλύσεως κόστους-ωφέλειας. Το σχέδιο αυτό ελέγχθηκε και διορθώθηκε, όπου χρειαζόταν, από τις αρμόδιες υπηρεσίες της Επιτροπής. Η Volkswagen είχε επαφές με τον Sterk, ο οποίος ασχολήθηκε τελευταία με την υπόθεση για λογαριασμό της Plant Location International, πολλούς μήνες πριν από την έκδοση της Αποφάσεως, και ιδίως κατά τις συσκέψεις της 11ης Απριλίου και της 29ης Μαΐου 1996. Ο φάκελος του 1996, τον οποίον έδωσε στον Sterk η Επιτροπή, περιείχε όλες τις αναγκαίες πληροφορίες. Εφόσον αυτός είχε αναλύσει την κατάσταση επί μήνες και ε γνώριζε, επομένως, το σχέδιο σε όλες του τις λεπτομέρειες, του

ήταν δυνατόν να εξετάσει εν συντομία και με πληρότητα τα έγγραφα του 1993 και του 1994, τα οποία του έστειλε στη συνέχεια η Volkswagen.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

268 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, τον ισχυρισμό περί ελλείψεως αιτιολογίας, καθ' όσον η Απόφαση δεν παρέχει τη δυνατότητα να γίνει κατανοητό το πώς υπολογίστηκαν το κόστος και η ωφέλεια, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογία πράξεως πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα, μεταξύ άλλων, το συμφέρον που ενδέχεται να έχει ο αποδέκτης ή άλλα πρόσωπα προς λήψη εξηγήσεων, ιδίως όταν έχουν διαδραματίσει ενεργό ρόλο στη διαδικασία επεξεργασίας της προσβαλλομένης πράξεως και όταν γνώριζαν τους πραγματικούς και νομικούς λόγους που ώθησαν την Επιτροπή να λάβει την απόφασή της (βλ., π.χ., απόφαση του Πρωτοδικείου της 7ης Ιουλίου 1999, T-106/96, *Wirtschaftsvereinigung Stahl κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1999, σ. I-2155, σκέψη 172). Υπενθυμίζεται επίσης ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να απαντά, με την αιτιολογία μιας αποφάσεως, σε όλα τα πραγματικά και νομικά ζητήματα τα οποία εγείρουν οι ενδιαφερόμενοι, αρκεί να λαμβάνει υπόψη όλες τις περιστάσεις και όλα τα στοιχεία που ασκούν επιρροή στην κρινόμενη περίπτωση (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *British Airways κ.λπ. κατά Επιτροπής*, σκέψη 94).

269 Στην παρούσα υπόθεση, όπως προκύπτει από τη δικογραφία, οι προσφεύγοντες μετείχαν εκ του σύνεγγυς στη διοικητική διαδικασία που οδήγησε στην επεξεργασία της Αποφάσεως. Ειδικότερα, δεν αμφισβήτησαν το γεγονός ότι τα διαδοχικά σχέδια αναλύσεως κόστους-ωφέλειας, τα οποία επεξεργάστηκε η Επιτροπή από το 1992 και μετά, τους διαβιβάστηκαν και σχολιάστηκαν, σημείο προς σημείο, με τους εκπροσώπους τους και τους εκπροσώπους της Γερμανικής Κυβερνήσεως, ιδίως κατά τις συσκέψεις της 11ης Απριλίου και της 29ης Μαΐου 1996 (βλ. πρακτικά αυτών των συσκέψεων, παραρτήματα B9 και B12 του υπομνήματος αντικρούσεως στην υπόθεση T-143/96). Επὶ πλέον, προκύπτει ότι η οριστική ανάλυση κόστους-ωφέλειας, στην οποία στηρίχθηκε η Απόφαση, ουσιαστικά επαναλαμβάνει εκείνη που περι-

χόταν στα σχέδια που εξετάστηκαν κατά τις συσκέψεις εκείνες, με τροποποιήσεις που ήταν, επί πλέον, ευνοϊκές για τους προσφεύγοντες.

- 270 Υπ' αυτές τις περιστάσεις, ούτε το ότι η Απόφαση δεν περιλαμβάνει αναλυτικά αριθμητικά στοιχεία της αναλύσεως κόστους-ωφέλειας, ούτε το ότι η ανάλυση αυτή δεν επισυνήφθη στην Απόφαση συνιστά παράβαση της προβλεπόμενης στο άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρέωσης αιτιολογήσεως.
- 271 Εξ άλλου, οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν ότι ο πραγματογνώμων της Επιτροπής δεν ήταν σε θέση να σχηματίσει άποψη επί των εγγράφων που του κοινοποιήθηκαν τέλη Μαΐου-αρχές Ιουνίου 1996. Πρέπει, αντιθέτως, να επισημανθεί ότι η έκθεση πραγματογνωμοσύνης (παράρτημα 13 του υπομνήματος αντικρούσεως στην υπόθεση T-143/96) φέρει τη μνεία «January 22, 1996, revised June, 1996». Κατά τα λοιπά, όπως ορθώς παρατηρεί η Επιτροπή, το γεγονός ότι ορισμένα από τα διαβιβασθέντα στοιχεία δεν έγιναν δεκτά ως συνιστώντα επί πλέον κόστος επενδύσεως ή εκμεταλλεύσεως δεν σημαίνει ότι τα στοιχεία αυτά δεν εξετάστηκαν. Αυτό ισχύει ιδίως για το αίτημα των τοπικών αρχών περί επιστροφής της επιδοτήσεως που είχαν χορηγήσει, το 1994, στους προσφεύγοντες για δαπάνες συνδέσεως στο οδικό δίκτυο, ως προς το οποίο η άποψη των προσφευγόντων συζητείται — και απορρίπτεται — από τον πραγματογνώμονα στην παράγραφο 6.1.1 της εκθέσεως.
- 272 Όσο για την αιτίαση των προσφευγόντων ότι η Απόφαση δεν διευκρινίζει ποια στοιχεία διαφοράς κόστους δεν έγιναν δεκτά, συγγέεται με την αιτίαση περί ελλείψεως αιτιολογίας και πρέπει ν' απορριφθεί για τους προεκτεθέντες λόγους. Όσον αφορά ειδικότερα το κόστος των 161,6 εκατομμυρίων DM που θα μπορούσε να προκύψει από τη μέλλουσα εφαρμογή της συλλογικής μισθολογικής συμβάσεως της Volkswagen στους εργαζομένους της Mosel, ορθώς η Επιτροπή επεσήμανε ότι επρόκειτο για υποθετικό κίνδυνο του οποίου η πραγματοποίηση δεν μπορούσε να

εκτιμηθεί κατά τον χρόνο εκδόσεως της Αποφάσεως και που δεν μπορούσε, επομένως, να συνυπολογισθεί στην ανάλυση κόστους-ωφέλειας.

- 273 Όπως επίσης προκύπτει από τα πρακτικά της συσκέψεως της 29ης Μαΐου 1996 (παράρτημα 12 του υπομνήματος αντικρούσεως στην υπόθεση Τ-143/96, σ. 3), η Volkswagen είχε όντως αναγνωρίσει ότι η ανάλυση της Επιτροπής για τον υπολογισμό του κόστους εκμεταλλεύσεως ήταν εύλογη και μπορούσε να γίνει αποδεκτή.
- 274 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι τα επιχειρήματα των προσφευγόντων σχετικά με τον υπολογισμό του κόστους και της ωφέλειας της επενδύσεως πρέπει ν' απορριφθούν.

Επί των συμπληρωματικών ενισχύσεων

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 275 Οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλμα απορρίπτοντας, λόγω προβλημάτων πλεονάζοντος παραγωγικού δυναμικού της αυτοκινητοβιομηχανίας, τη δυνατότητα συμπληρωματικών ενισχύσεων (top up), επί πλέον της απλής αντισταθμίσεως των περιφερειακών μειονεκτημάτων.
- 276 Η Επιτροπή δεν έθιξε το πραγματικά κρίσιμο στο πλαίσιο του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ζήτημα, που είναι το της παροχής κινήτρων για την εγκατάσταση επιχειρήσεων σε μια μειονεκτούσα περιοχή. Εν προκειμένω, μόνον οι συμπληρωματικές ενισχύσεις μπορούσαν να ωθήσουν τους επενδύτες να εγκα-

τασταθούν στο Mosel και το Chemnitz. Η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη ούτε το γεγονός ότι, κατά την ίδια την Απόφαση, θα δημιουργηθούν ή θα εξασφαλιστούν 3 600 θέσεις απασχολήσεως και ότι η επί τόπου εγκατάσταση υπεργολάβων, καθώς και άλλα πολλαπλασιαστικά για την οικονομία των νέων Länder αποτελέσματα, θα καταστήσουν έμμεσα δυνατή τη δημιουργία άλλων 20 000.

277 Άλλωστε, η ίδια η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι ο κλάδος της αυτοκινητοβιομηχανίας πάσχει από πλεονάζον παραγωγικό δυναμικό μόλις από το 1993. Δεδομένου ότι οι ενισχύσεις πρέπει να εκτιμηθούν υπό το πρίσμα της καταστάσεως της αγοράς κατά τον χρόνο της χορηγήσεώς τους, τον Μάρτιο του 1991, αυτά τα προβλήματα πλεονάζοντος παραγωγικού δυναμικού δεν έπρεπε να ληφθούν υπόψη και, επομένως, έπρεπε να επιτραπούν οι συμπληρωματικές ενισχύσεις.

278 Περαιτέρω, η Απόφαση περιέχει περιορισμό του παραγωγικού δυναμικού του Mosel II μέχρι το 1997. Συνεπώς, κατά τους προσφεύγοντες, η Επιτροπή δεν μπορούσε να αρνηθεί να επιτρέψει συμπληρωματικές ενισχύσεις, τουλάχιστον για τα συνεργεία πιεστηρίου και αμαξωμάτων.

279 Κατά την Επιτροπή, η Απόφαση εξηγεί ότι οι συμπληρωματικές ενισχύσεις δεν επιτρέπονται, οσάκις η επένδυση συμβάλλει στη δημιουργία προβλημάτων πλεονάζοντος παραγωγικού δυναμικού στον οικείο κλάδο. Η Επιτροπή εξέτασε επιμελώς το πλεονάζον παραγωγικό δυναμικό που υφίσταται στην αυτοκινητοβιομηχανία από το 1993, βάσει συγκεκριμένων αριθμητικών στοιχείων. Υπ' αυτές τις περιστάσεις, δεν ήταν αναγκαίο να εκτιμηθεί μεμονωμένα η ανάγκη δημιουργίας ιδιαίτερων κινήτρων στο Mosel και το Chemnitz.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

280 Στο πλαίσιο ασκήσεως της διακριτικής της ευχέρειας, βάσει είτε του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', είτε του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της

Συνθήκης, η Επιτροπή δύναται να λαμβάνει υπόψη τις συνέπειες των ενισχύσεων επί του οικείου κλάδου (προαναφερθείσα απόφαση Matra κατά Επιτροπής, σκέψη 26). Από τα προεκτεθέντα προκύπτει άλλωστε ότι δικαιολογημένα η Επιτροπή έλαβε υπόψη όλα τα στοιχεία που υπήρχαν κατά τον χρόνο εκδόσεως της Αποφάσεως, τον Ιούνιο του 1996.

- 281 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την ενότητα XII, πρώτο εδάφιο, της Αποφάσεως, η Επιτροπή λαμβάνει προσηκόντως υπόψη την ανάγκη να δοθούν κίνητρα επενδύσεων στις μειονεκτούσες περιοχές, όπως στο Mosel και στο Chemnitz. Αναφέρει, συγκεκριμένα, ότι εγκρίθηκαν υψηλά επίπεδα επενδυτικών και άλλου είδους ενισχύσεων, προκειμένου να δοθεί ώθηση στην ανάπτυξη της περιοχής, και ότι οι περιοχές Mosel και Chemnitz ήταν επιλέξιμες για επενδυτικές ενισχύσεις μέχρι 33 % (έως τον Απρίλιο του 1991) και μέχρι 35 % (μετά την ημερομηνία αυτή) σε ακαθάριστη ένταση ενισχύσεως.
- 282 Η Επιτροπή διευκρινίζει πάντως, στην ενότητα XI, πέμπτο εδάφιο, της Αποφάσεως, ότι οι συμπληρωματικές ενισχύσεις ή «top up», που αποσκοπούν στη δημιουργία προσθέτων κινήτρων προς επένδυση στις μειονεκτούσες περιοχές δεν επιτρέπονται, οσάκις η επένδυση συμβάλλει στη δημιουργία προβλημάτων παραγωγικού δυναμικού στον οικείο τομέα. Ομοίως, στην ενότητα XII, δέκατο ένατο εδάφιο, της Αποφάσεως, η Επιτροπή τονίζει ότι, στις περιπτώσεις στις οποίες η επένδυση έχει αρνητικά αποτελέσματα για το σύνολο του τομέα, η τακτική της βάσει του κοινοτικού πλαισίου είναι να περιορίζει την ενίσχυση αυστηρά στο καθαρό πρόσθετο κόστος που επιβαρύνει τον επενδυτή στη μειονεκτούσα περιοχή.
- 283 Εξ άλλου, η Απόφαση εκθέτει, με ακρίβεια και λεπτομέρεια, τα προβλήματα σημαντικού πλεονάσματος παραγωγικού δυναμικού που υπάρχουν από το 1993 στην κοινοτική βιομηχανία αυτοκινήτων (ενότητα XII, δέκατο πέμπτο εδάφιο) και σε ποιο βαθμό αυτό το πλεόνασμα παραγωγικού δυναμικού θα επιταθεί με τις επίδικες

επενδύσεις (ενότητα XII, δέκατο όγδοο εδάφιο). Η Επιτροπή λαμβάνει επίσης υπόψη (στην ενότητα XII, δέκατο έκτο και δέκατο έβδομο εδάφιο) τον περιορισμό του παραγωγικού δυναμικού του Mosel II.

- 284 Κατόπιν των προεκτεθέντων και εν όψει της ευρείας διακριτικής ευχέρειας την οποία διαθέτει στον εν υπό κρίση τομέα η Επιτροπή, τα επιχειρήματα των προσφευγόντων σχετικά με τις συμπληρωματικές ενισχύσεις πρέπει να απορριφθούν.

Περί του προσδιορισμού των επιτρεπομένων ενισχύσεων

- 285 Η Απόφαση συμπεραίνει, στην ενότητα XII, δέκατο ένατο εδάφιο, ότι οι ενισχύσεις εντάσεως — εκφρασμένης σε ακαθάριστο ισοδύναμο επιδοτήσεως — 22,3 % στην περίπτωση του Mosel II και 20,8 % στην περίπτωση του Chemnitz II, είναι αποδεκτές. Αναφέρει ότι μπορούν να εγκριθούν επενδυτικές επιδοτήσεις ύψους 418,7 εκατομμυρίων DM για το Mosel II και το Chemnitz II και επενδυτικές φοροαπαλλαγές 120,4 εκατομμυρίων DM για το Mosel II και το Chemnitz II. Κατά το άρθρο 1 της Αποφάσεως, η χορήγηση ενισχύσεων μέχρι των ανωτέρω ποσών κρίνεται συμβιβάσιμη με την κοινή αγορά. Κατά το άρθρο 2 της Αποφάσεως, η χορήγηση έκτακτης αποσβέσεως ονομαστικής αξίας 51,67 εκατομμυρίων DM για το Mosel II και το Chemnitz II, και επενδυτικών επιδοτήσεων μέχρι του ποσού των 189,1 εκατομμυρίων DM για το Mosel II και το Chemnitz II, είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά.
- 286 Κατά τους προσφεύγοντες, η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 190 της Συνθήκης, καθ' όσον δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστούν, με βάση το ακαθάριστο ισοδύναμο επιδοτήσεως το οποίο έλαβε ως αφετηρία, τα ποσά που περιέχονται στα άρθρα 1 και 2 της Αποφάσεως. Συγκεκριμένα, η Απόφαση δεν προσδιορίζει ποιον συντελεστή χρησιμοποίησε η Επιτροπή για την αναγωγή σε τρέχουσες αξίες. Ακόμη και γνωρίζοντας αυτόν τον συντελεστή, βάσει των πληροφοριών που δόθηκαν εκπρο-

θέσμως με το υπόμνημα αντικρούσεως στην υπόθεση Τ-143/96, είναι αδύνατον να γίνει αντιληπτό με βεβαιότητα από ποιον υπολογισμό προέκυψαν τα ποσά που περιέχονται στα άρθρα 1 και 2 της Αποφάσεως.

- 287 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συγκεκριμένα, όπως διαπίστωσε ανωτέρω το Πρωτοδικείο, οι προσφεύγοντες και η Γερμανική Κυβέρνηση μετείχαν εκ του σύνεγγυς στη διοικητική διαδικασία και τους δόθηκε, έτσι, η ευκαιρία να συζητήσουν, σημείο προς σημείο, τα διαδοχικά σχέδια αναλύσεως κόστους-ωφέλειας, τα οποία είχε καταρτίσει η Επιτροπή από το 1992 και μετά. Άλλωστε, ο τρόπος αναγωγής σε τρέχουσες αξίες του ακαθάριστου ισοδυνάμου επιδοτήσεως που χρησιμοποιήθηκε για να εξαχθεί το επιτρεπόμενο ύψος των ενισχύσεων και ειδικότερα ο συντελεστής αναγωγής σε τρέχουσες αξίες («Nominal Discount Rate») του 7,5 % — έστω και αν δεν εμφανίζονται στην Απόφαση — περιέχονται τόσο στην συνημμένη στην έκθεση του πραγματογνώμονα της Επιτροπής ανάλυση κόστους-ωφέλειας, όσο και στα πρακτικά της συσκέψεως της 29ης Μαΐου 1996.
- 288 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι οι αιτιάσεις περί παραβάσεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης πρέπει ν' απορριφθούν.

III — *Επί της προσβολής της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης*

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 289 Οι προσφεύγοντες διατείνονται ότι η Επιτροπή προσέβαλε την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, χαρακτηρίζοντας τα συνεργεία βαφής και

τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II ως επενδύσεις επεκτάσεως και λαμβάνοντας, κατά συνέπεια, για την ανάλυση κόστους-ωφέλειας, τριετή περίοδο αναφοράς. Η Επιτροπή τους εμφύσησε τη βάσιμη ελπίδα ότι θα εξέταζε τις υπεσχημένες ενισχύσεις μέσω αναλύσεως κόστους-ωφέλειας στηριζόμενη σε μία πενταετία.

290 Η εμπιστοσύνη των επιχειρηματιών είναι άξια προστασίας, οσάκις ένα κοινοτικό όργανο τους εμφυσά βάσιμες ελπίδες σχετικά με τη μελλοντική του συμπεριφορά (απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Μαρτίου 1987, 265/85, Van den Bergh en Jurgens κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 1155, σκέψη 44). Ομοίως, οι επιχειρηματίες που έχουν λάβει μέτρα, εμπιστευόμενοι το ισχύον νομικό πλαίσιο, προστατεύονται έναντι μεταγενέστερης μεταβολής της εκτιμήσεως την οποία εκφέρουν για τα εν λόγω μέτρα τα κοινοτικά όργανα (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1989, 161/88, Binder, Συλλογή 1989, σ. 2415, σκέψεις 21 έως 23, της 11ης Δεκεμβρίου 1990, C-189/89, Spagl, Συλλογή 1990, σ. I-4539, σκέψη 9, και Crispoltoni, όπ.π., σκέψη 21).

291 Εν προκειμένω, η Επιτροπή, καθ' όλη τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, από τον Σεπτέμβριο του 1990 μέχρι τον Απρίλιο του 1996, χαρακτήριζε το Mosel II και το Chemnitz II ως νέες επενδύσεις ή επενδύσεις σε αναξιοποίητη ζώνη. Οι προσφεύγοντες επικαλούνται συναφώς τα ακόλουθα στοιχεία:

— με την από 19 Σεπτεμβρίου 1990 επιστολή της προς τη Γερμανική Κυβέρνηση, η Επιτροπή ζητούσε την κοινοποίηση όλων των ενισχύσεων «για τη νέα επένδυση της Volkswagen»·

- με την επιστολή της, με την οποία γνωστοποιούσε στην εν λόγω κυβέρνηση την απόφασή της να κινήσει τη διαδικασία εξετάσεως, η Επιτροπή διέκρινε τη «διατήρηση των υφισταμένων παραγωγικών μονάδων» (Mosel I) από την «οικοδόμηση παρακαμμένου νέου εργοστασίου» (Mosel II)·

- κατά τα έτη 1992 έως 1994, η Επιτροπή προέβαινε, για το Mosel II και το Chemnitz II, σε ανάλυση κόστους-ωφελείας που στηριζόταν σε πενταετή περίοδο αναφοράς·

- με την απόφαση Mosel I, η Επιτροπή χρησιμοποιούσε τρεχόντως, για το Mosel II και το Chemnitz II, την έκφραση «νέα εργοστάσια», πράγμα που δείχνει ότι, παρά τις καθυστερήσεις στην υλοποίηση του προγράμματος, δεν θεωρούσε τις επενδύσεις αυτές ως επέκταση του Mosel I και του Chemnitz I, αλλ' ως νέες επενδύσεις·

- με την προαναφερθείσα απόφασή της 96/179, της 31ης Οκτωβρίου 1995, η Επιτροπή μνημόνευε τα σχέδια αυτά ως «νέες επενδύσεις».

292 Οι προσφεύγοντες άλλωστε αμφισβητούν ότι, κατά την επίσκεψη των εγκαταστάσεων, στις 21 και 22 Δεκεμβρίου 1995, οι υπάλληλοι και ο εμπειρογνώμων της Επιτροπής εξήγησαν ότι τα προγράμματα Mosel II και Chemnitz II δεν μπορούσαν να θεωρηθούν στο σύνολό τους ως επενδύσεις σε αναξιοποίητη ζώνη. Το μόνο κρίσιμο ζήτημα που συζητήθηκε τότε ήταν το αν ο υπολογισμός των μειονεκτημάτων έπρεπε

να έχει ένα μόνον σημείο αφετηρίας, το της αποπερατώσεως του σχεδίου, ή πλείονα σημεία αφετηρίας αντιστοιχούντα προς την αποπεράτωση του κάθε συνεργείου.

293 Επίσης ανακριβής είναι ο ισχυρισμός ότι, κατά τη σύσκεψη της 11ης Απριλίου 1996, τα μέρη συζήτησαν για την εφαρμογή τριετίας για τα μειονεκτήματα που συνδέονταν με την εκμετάλλευση των εργαστηρίων βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II. Η ανάλυση κόστους-ωφέλειας, την οποία εμφάνισε η Επιτροπή στις 16 Απριλίου 1996, εξακολουθούσε να στηρίζεται σε πενταετία.

294 Παρ' όλον ότι η εφαρμογή τριετίας για τα μειονεκτήματα που συνδέονταν με την εκμετάλλευση των συνεργείων βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II συζητήθηκε κατά τη σύσκεψη της 29ης Μαΐου 1996, από τα πρακτικά της εν λόγω συσκέψεως προκύπτει σαφώς ότι οι προσφεύγοντες ουδόλως την είχαν κατ' αρχήν αποδεχθεί.

295 Οι προσφεύγοντες τονίζουν ότι ουδέποτε μετέβαλαν τη σύλληψη των προγραμμάτων τους. Εν πάση περιπτώσει, η χρονική κλιμάκωση των επενδύσεων ήταν γνωστή από τις αρχές του 1993. Επομένως, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως Mosel I, τον Ιούλιο του 1994, η Επιτροπή ήταν εν γνώσει των τροποποιήσεων των προγραμμάτων Mosel II και Chemnitz II, τις οποίες είχε επιφέρει η Volkswagen. Εφόσον η Επιτροπή εξέδωσε χωριστή απόφαση για τις ενισχύσεις στο Mosel I, η Volkswagen κατάλαβε ότι θεωρούσε το Mosel I και το Mosel II ως δύο διαφορετικά προγράμματα που θα ετύγγαναν διαφορετικού χειρισμού από άποψη καθεστώτος

κρατικών ενισχύσεων. Οι προσφεύγοντες άλλωστε εκθέτουν ότι η κατάσταση που υφίστατο κατά την έκδοση της Αποφάσεως ήταν η ίδια με εκείνη που υφίστατο κατά την έκδοση της αποφάσεως Mosel I. Τα συνεργεία πιεστηρίου και αμαξωμάτων του Mosel II ήσαν σε λειτουργία και τα παραγόμενα εκεί ακατέργαστα αμαξώματα βάζονταν στο Mosel I, όπου γινόταν και η τελική συναρμολόγηση.

296 Οι προσφεύγοντες διατείνονται, περαιτέρω, ότι επένδυσαν στο Mosel II και το Chemnitz II σημαντικά ποσά, μόνο και μόνο με την προοπτική ότι η Επιτροπή θα τα χαρακτήριζε ως νέες επενδύσεις. Υποστηρίζουν ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως Mosel I, υπήρχε ακόμη η δυνατότητα να σταματήσουν εντελώς τις επενδύσεις στα συνεργεία βαφής και τελικής συναρμολογήσεως και να τις μεταφέρουν σε άλλη εγκατάσταση, προσθέτοντας ότι θα ελάμβαναν όντως αυτή την απόφαση αν ε γνώριζαν τότε ότι η Επιτροπή θα χαρακτήριζε αυτά τα συνεργεία ως επενδύσεις επεκτάσεως.

297 Η Επιτροπή αμφισβητεί ότι έδωσε ποτέ την εντύπωση ότι θα χαρακτήριζε το Mosel II και το Chemnitz II ως επενδύσεις σε αναξιοποίητη ζώνη.

298 Οι προσφεύγοντες δεν μπορούν, ούτως ή άλλως, να επικαλούνται προγενέστερες του Μαρτίου του 1996 δηλώσεις, εφόσον αυτές στηρίζονταν σε ελλιπή γνώση των πραγμάτων. Συγκεκριμένα, οι προσφεύγοντες ή/και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας απέκρυψαν μέχρι την τελευταία στιγμή κρίσιμες πληροφορίες, οπότε

η Επιτροπή εστερείτο στοιχείων που ήσαν ουσιώδη για την εκτίμηση των επενδυτικών προγραμμάτων.

- 299 Περαιτέρω, οι προσφεύγοντες δεν μπορούν να επικαλούνται δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, διότι είχαν συνείδηση του ότι η Επιτροπή μπορούσε να αρνηθεί μέρος των χορηγούμενων ενισχύσεων, και ότι θα αναγκάζονταν, εν τοιαύτη περιπτώσει, να επιστρέψουν τις ενισχύσεις που θα είχαν ήδη θέσει παρανόμως σε εκτέλεση. Ο ετήσιος ισολογισμός της VW Sachsen της 31ης Δεκεμβρίου 1995 δείχνει άλλωστε ότι οι προσφεύγοντες είχαν αντιμετωπίσει αυτό το ενδεχόμενο και είχαν συστήσει, γι' αυτόν τον λόγο, σημαντικό αποθεματικό.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 300 Κατά παγία νομολογία, δικαίωμα να αξιώσει την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης έχει κάθε ιδιώτης ευρισκόμενος σε κατάσταση από την οποία προκύπτει ότι η κοινοτική διοίκηση του έχει δημιουργήσει βάσιμες προσδοκίες (βλ., π.χ., απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Δεκεμβρίου 1994, T-489/93, Unifruit Hellas κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-1201, σκέψη 51). Αντιστρόφως, ουδείς μπορεί να επικαλεστεί προσβολή της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, αν η διοίκηση δεν του έχει δώσει συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις (βλ. αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 11ης Δεκεμβρίου 1996, T-521/93, Atlanta κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-1707, σκέψη 57, και της 29ης Ιανουαρίου 1998, T-113/96, Dubois & Fils κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-125, σκέψη 68).

- 301 Στην προκειμένη περίπτωση, αρκεί η διαπίστωση ότι η Επιτροπή ουδέποτε έδωσε διαβεβαιώσεις ότι οι επενδύσεις του ομίλου Volkswagen στο Mosel II και το Chemnitz II θα χαρακτηρίζονταν στο σύνολό τους ως επενδύσεις «σε αναξιοποίητη ζώνη».
- 302 Το ότι η Επιτροπή, καθ' όλη τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, μεταξύ 1990 και 1996, αναφερόταν στις «νέες επενδύσεις» ή στις «νέες εγκαταστάσεις» της Volkswagen δεν ασκεί εν προκειμένω επιρροή, εφόσον η έκφραση αυτή χρησιμοποιούνταν με τη συνήθη έννοιά της και απλοσκοπούσε απλώς στο να διακρίνει τις επενδύσεις στο Mosel I από τις επενδύσεις στο Mosel II, χωρίς να προκρίνει το ζήτημα αν οι δεύτερες έπρεπε να θεωρηθούν ως επενδύσεις επεκτάσεως ή ως επενδύσεις σε αναξιοποίητη ζώνη, κατά την έννοια της Αποφάσεως.
- 303 Υπενθυμίζεται επίσης ότι, με την απόφαση για την κίνηση διαδικασίας εξετάσεως, η Επιτροπή γνωστοποίησε στη Γερμανική Κυβέρνηση τις σοβαρές της ανησυχίες για το αν οι επίδικες ενισχύσεις συμβιβάζονταν ή όχι με την κοινή αγορά, ιδίως λόγω της κατά τα φαινόμενα υψηλής τους εντάσεως (βλ. ανωτέρω σκέψη 26).
- 304 Εν πάση περιπτώσει, η εκ βάθρων τροποποίηση που επήλθε στα προγράμματα των προσφευγόντων στις αρχές 1993, και οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις τους το 1994 και το 1996, κατέστησαν έωλες τις προηγούμενες εκτιμήσεις της Επιτροπής και, κατά συνέπεια, τις διαβεβαιώσεις που είχε ίσως δώσει περί τον χαρακτηρισμό του Mosel II

και του Chemnitz II ως επενδύσεων επεκτάσεως ή επενδύσεων σε αναξιοποίητη ζώνη.

- 305 Εξ άλλου, οι προσφεύγοντες δεν μπορούσαν να επικαλούνται δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, εν όσω δεν είχαν προσκομίσει στην Επιτροπή όλες τις πληροφορίες που της ήταν αναγκαίες για ν' αποφανθεί με πλήρη γνώση του φακέλου. Κατά συνέπεια, οι πριν από τις αρχές του 1996 δηλώσεις και συμπεριφορά της Επιτροπής δεν μπορούσαν να εμφυσήσουν στους προσφεύγοντες δικαιολογημένες προσδοκίες.
- 306 Επί πλέον, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της συσκέψεως της 11ης Απριλίου 1996 (παράρτημα Β9 του υπομνήματος αντικρούσεως στην υπόθεση T-143/96), οι συζητήσεις αφορούσαν ιδίως το αν η ανάλυση κόστους-ωφέλειας έπρεπε να λαμβάνει υπόψη, για τα συνεργεία βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II, το πρόσθετο κόστος εκμεταλλεύσεως για μια τριετία ή για μια πενταετία. Έτσι, μόλις συγκέντρωσε όλα τα αναγκαία για την εκτίμησή της στοιχεία, η Επιτροπή άφησε να εννοηθεί ότι οι επενδύσεις των προσφευγόντων στο Mosel II και στο Chemnitz II μπορούσαν να μη χαρακτηρισθούν, στο σύνολό τους, ως επενδύσεις «σε αναξιοποίητη ζώνη».
- 307 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο λόγος ακυρώσεως περί προσβολής της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης πρέπει ν' απορριφθεί ως αβάσιμος.

308 Επομένως, οι προσφυγές πρέπει ν' απορριφθούν στο σύνολό τους.

Επί των δικαστικών εξόδων

309 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 5, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο παραιτούμενος διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του αντιδίκου. Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας, τα κράτη μέλη που παρεμβαίνουν στη δίκη φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.

310 Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω και κατά δικαία συνεκτίμηση των διατάξεων αυτών, αποφασίζεται ότι οι προσφεύγοντες θα φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα, καθώς και τα έξοδα της Επιτροπής, εξαιρουμένων των εξόδων τα οποία προκάλεσε στην Επιτροπή η παρέμβαση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας θα φέρει τα δικά της δικαστικά έξοδα. Θα φέρει, επί πλέον, τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε λόγω της παρεμβάσεώς της η Επιτροπή. Το Ηνωμένο Βασίλειο θα φέρει τα δικά του δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες στην υπόθεση T-143/96 παραιτούνται από το δικόγραφο της προσφυγής, καθ' όσον επιδιώκει την ακύρωση του άρθρου 2, πρώτη περίπτωση, της αποφάσεως 96/666/ΕΚ της Επιτροπής, της 26ης Ιουνίου 1996, σχετικά με ενίσχυση που χορήγησε η Γερμανία προς τον όμιλο Volkswagen για τα εργοστάσια στις περιοχές Mosel και Chemnitz.
- 2) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.
- 3) Οι προσφεύγοντες φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα, καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η καθής, εξαιρουμένων όσων προκάλεσε στην Επιτροπή η παρέμβαση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας φέρει τα δικά της δικαστικά έξοδα, καθώς και εκείνα στα οποία υποβλήθηκε λόγω της παρεμβάσεώς της η Επιτροπή. Το Ηνωμένο Βασίλειο φέρει τα δικά του δικαστικά έξοδα.

Potocki

Lenaerts

Bellamy

Azizi

Meij

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 15ης Δεκεμβρίου 1999.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

H. Jung

A. Potocki

Περιεχόμενα

Νομικό πλαίσιο	Π - 3672
Ιστορικό της διαφοράς	Π - 3679
Διαδικασία	Π - 3691
Αιτήματα των διαδίκων	Π - 3694
Επί του παραδεκτού της προσφυγής στην υπόθεση T-132/96	Π - 3696
Επιχειρήματα των διαδίκων	Π - 3696
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	Π - 3701
Επί της ουσίας II - 23	Π - 3704
I — Επί της παραβίασεως του άρθρου 92, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της Συνθήκης ..	Π - 3705
Επιχειρήματα των διαδίκων	Π - 3705
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	Π - 3714
II — Επί της παραβίασεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης	Π - 3721
Επί της παραβίασεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο β', της Συνθήκης ..	Π - 3722
Επιχειρήματα των διαδίκων	Π - 3722
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	Π - 3724
Επί της παραβίασεως του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης ..	Π - 3726
Επιχειρήματα των διαδίκων	Π - 3726
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	Π - 3729
Επί της ανατροπής της όλης οικονομίας του άρθρου 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης ..	Π - 3731
Περί της ανάγκης ex ante εξέτασεως και περί της εφαρμογής του κοινοτικού πλαισίου	Π - 3732
— Επιχειρήματα των διαδίκων	Π - 3732
— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	Π - 3736
Περί του χαρακτηρισμού των συνεργείων βαφής και τελικής συναρμολογήσεως του Mosel II και του Chemnitz II ως «επενδύσεων επεκτάσεως»	Π - 3742
— Επιχειρήματα των διαδίκων	Π - 3742
— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	Π - 3746
Επί του υπολογισμού του κόστους και της ωφέλειας της επενδύσεως	Π - 3753
— Επιχειρήματα των διαδίκων	Π - 3753
— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	Π - 3756

Επί των συμπληρωματικών ενισχύσεων	Π - 3758
— Επιχειρήματα των διαδίκων	Π - 3758
— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	Π - 3759
Περί του προσδιορισμού των επιτρεπομένων ενισχύσεων	Π - 3761
III — Επί της προσβολής της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης	Π - 3762
Επιχειρήματα των διαδίκων	Π - 3762
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	Π - 3767
Επί των δικαστικών εξόδων	Π - 3770